

O. Dr. ANTE CRNICA

BL. NIKOLA TAVELIĆ

DIKA I P O N O S

HRVATSKOG NARODA

26773

BL. NIKOLA TAVELIĆ

DIKA I PONOS HRVATSKOG NARODA

NAPISAO

O. ANTE CRNICA, Franjevac,
DOKTOR BOGOSLOVLJA I OBAJU PRAVA,
PROFESOR BOGOSLOVLJA

Z A G R E B 1 9 4 4

IZDANJE LIGE BL. NIKOLE TAVILIĆA
U ZAGREBU

FRANJEVAČKI PROVINCIJALAT SPLIT — DOBRI

Br. 977/43

Može se tiskati

Dr. Fra B. M. Radonić
prof. bogoslovlja, cenzor

Neka se tiska!

Split — Dobri, 25. srpnja 1943.

Fra Petar Dr. Grabić
provincial

ORDINARIATUS ARCHIDIOECESIS ZAGREBIENSIS

Nr. 10743/43

Nihil obstat

Dr. Carolus Hren
censor

Imprimatur

Zagrebiae, die 13. decembris 1943.

Dr. Franciscus Salis
eppus consecr., vicarius generalis

IZJAVA PISCA. Za sve, što bi u ovoj knjizi značilo ili pred-
postavljalo svrhunaravni utjecaj Božji, pisac se najpripravnije pod-
laže sudu i odredbama nadležne crkvene vlasti.

NARODNA TISKARA, ZAGREB, KAPTOL 27

PREDGOVOR

Bl. Nikola Tavelić spada među one znamenite mu-
ževe, kojih bolje poznajemo dušu negoli pojedine zgode
iz njihova života. Izvješće o mučeničtvu njegovu i nje-
govih drugova, sastavljeno neposredno nakon njihove
smrti, daje nam divan uvid u njegovu veliku dušu i ve-
ličanstven opis njegove mučeničke smrti. Ali ostale
zgode njegova života moramo sami stvoriti, jer nam
one nisu zabilježene.

Kad se izgrađuje život kojega znamenitoga čovjeka
iz prošlosti, u nedostatku potrebitih izprava, da se može
dati što uvjerljivija i što vjernija slika, potrebno je imati
pred očima prilike mjesta i vremena, u kojima je dje-
lovao, kao i osoba, s kojima je dolazio u doticaj. U tim
prilikama često se krije kakva sitnica, koja nas dovodi
do neslučenih zaključaka.

Tako u nedostatku životopisa bl. Nikole Tavelića iz-
pera njegovih savremenika ili kasnijih pisaca prema po-
dancima iz savremenih izprava, da dobijemo neku uvjer-
ljivu sliku njegova života i djelovanja, moramo bl. Ni-
kolu promatrati: kao našega zemljaka, kao franjevca i
kao misionara u Bosni i u Sv. Zemlji, i to prema prili-
kama, kakve su bile onda; moramo se osvrnuti na pri-
like, u kojima je živjela i djelovala njegova obitelj, u
koliko možemo i do nje doći; moramo uobće izkoristiti
sve, što bi nam na koji način pomoglo do izgradnje, ako-
ne podpune, a ono barem djelomične i vjerojatne slike
njegova života.

Naši stariji i noviji pisci, koji su pisali o bl. Nikoli
bilo kratke prikaze, kao Fabianić, Zlatović, Jelenić, Lon-
čar, bilo dulje razprave, kao Fosco, Stošić, Polonijo,
Andrić, gledom na podrijetlo bl. Nikole kao i na njegov
život prije ulazka u franjevački Red, ograničivali su se
gotovo izključivo na Šibenik. Ali ako uzmemo u obzir,

da su se Tavelići odnekle doselili u Šibenik, kako se vidi iz njihova rodoslovnog stabla; da je Tavelića bilo i na području Lučke županije, i da je baš na tom području naš Nikola stupio u franjevački Red, onda se pred nama otvara mogućnost, da, u vezi s ondašnjim franjevačkim zakonodavstvom i društvenim prilikama, dođemo do zaključaka, koji bl. Nikolu prikazuju u novom i ugodnijem svjetlu. Te sam okolnosti ja ovdje uzeo u obzir i došao do tih zaključaka, pa pred nama znatno odskake ne samo osoba bl. Nikole, nego i njegovo značenje za hrvatski narod.

Osim toga, ima izprava, koje se odnose na doba bl. Nikole kao i na Taveliće u Šibeniku, a te izprave nisu bile poznate ili nisu bile dovoljno iskorišćene. Njihovo pomnjivo proučavanje omogućuje nam, da dođemo do povoljnijih zaključaka i gledom na neka druga pitanja u vezi s bl. Nikolom. Život bl. Nikole, što ga na taj način izgrađujemo, postaje ne samo potpuniji, nego i ispravniji.

Ta sam pitanja ja ovdje obradio sažeto, dok će pitanje biti obrađeno u posebnom djelu, u kojem će biti donesene i odnosne izprave s drugim pomagalicama. Ali već i ovaj kraći rad, uzdamo se, znatno će doprinijeti boljem i ugodnijem poznavanju našega velikog zemljaka bl. Nikole Tavelića.

Pisac

I. DIČNI HRVATSKI SIN

1. Rodno mjesto bl. Nikole Tavelića

1. Najstarija izvješća o mučeničtvu bl. Nikole i trojice drugova, koji su poginuli za vjeru Isusovu u Jeruzalemu 14. studenoga 1391., ne spominju ni odakle je bio bl. Nikola ni kako se je zvao. On je u njima prikazan samo kao »Fra Nikola provincije slovinske« (hrvatske).

Prvi, koji nas je upoznao s ovim našim slavnim Mučenicom, bio je sv. Jakov iz Marke Jakinske. On je u jednoj propoviedi g. 1449. — u kojoj govori o izvrstnosti franjevačkog Reda i navodi razne franjevce, koji su se u čemu odlikovali te su bili na diku i ponos franjevačkom Redu — među mučenicima naveo i našega Nikolu. Tu je dodao, da je naš Nikola »de Silinico«, da se zove »de Taulicis« i da mu je vidio dva brata »Sibinichi«.

Sv. Jakov kao mjesto, odakle je bl. Nikola, označio je »Silinico«. Neki pisci to su shvatili kao nehotimičnu pogrješku, pa su mjesto »l« pročitali »b«, t. j. da je »de Sibinico«, gdje je vidio dva Blaženikova brata. Ovo je tumačenje to vjerojatnije, što i neki drugi pisci kao mjesto, odakle je bl. Nikola, navode Šibenik.

2. U izvješću, koje se čuva u samostanu »sv. Frane« u Šibeniku¹, kaže se o bl. Nikoli, da je »de Sibenico, civitate Dalmatiae, provinciae Slavoniae«. Tu je dakle za bl. Nikolu kazano, da je od Šibenika, dalmatinskoga grada, redovničke provincije slovinske ili hrvatske.

Nažalost na ovu pobližu oznaku mjesta bl. Nikole ne možemo se mnogo osloniti, jer ovo izvješće nije izvorno, nego priepis iz drugih priepisa. Najstariji prie-

¹ Ovaj samostan pripada oo. franj. konventualcima. Pri-državamo taj naziv, jer ga narod tako zove.

pis tog izvješća sačuvan je u breviaru, kojim su se služili šibenski franjevci do reforme breviara g. 1634. Ali od tog priepisa postoje sada samo 23 posljednje crte, dok je sve drugo iztrgnuto prije god. 1880. i propalo. Osim toga najstarijega ulomka priepisa ima u istom samostanu više drugih priepisa, od kojih jedan potječe od Fra Jacinta Dobrovića iz god. 1723. Jedan od ovih priepisa upotrebljen je god. 1880.—1889. prigodom postupka za odobrenje javnog štovanja bl. Nikole.²

3. Izvješće o mučenictvu bl. Nikole i drugova sastavio je odmah nakon njihove smrti njihov neposredni starješina Fra Gerard Chauvet, gvardian samostana na brdu Sionu u Jeruzalemu i kustos Sv. Zemlje, zajedno s drugim redovnicima, koji su bili prisutni mučenictvu. Ovo izvješće razaslao je on 20. siječnja 1392. sa svojim popratnim pismom raznim prijateljima i dobročiniteljima kao i provincijalnim poglavarima dotičnih redovnika mučenika. Od tih izvješća dosada sa sigurnošću znamo za tri, i to dva u arhivu Sv. Stolice u Vatikanu, a jedan u sveučilištnoj knjižnici u Leipzigu. Od njih je objelodanjen samo jedan, i to onaj iz Vatikana, što ima na početku Fra Gerardovo pismo. Drugo vatikansko izvješće nije objelodanjeno, ali se slaže s prvim u cjelosti, osim u popisu svjedoka prisutnih mučenictvu, koji je ovdje podpuniji. S njima se slaže i leipziško izvješće, osim također u popisu svjedoka. God. 1933. objelodanio je vlč. Stošić u »Novoj Reviji«, br. 5—6, jedan ulomak izvješća, što ga je god. 1929. našao Dr. O. Petar Jus, onda slušač bogoslovlja, koje je također, vjerojatno, izvornik.³

4. Tko usporedi priepise šibenskog izvješća s ovim izvornicima, vidjet će, da među njima postoje tolike raz-

² Spisi za odobrenje štovanja: »Summarium«, 27 sl.; Stošić D. K., Rukopisni kodeksi samostana sv. Frane u Šibeniku, »Croatia Sacra« 1933., br. 5 (posebni otisak), str. 23.; Polonijo Dr. Fra B., Bl. Nikola Tavilić, Zagreb 1939., str. 159., bilj. 7.

³ Do ovog posljednjeg primjerka nije nam bilo moguće doći radi sadašnjih prilika, dok leipziški primjerak imamo u priepisu, a od vatikanskog neobjelodanjenoga imamo fotografski snimak.

like, te se nikako ne mogu pripisati istom piscu. U izvornim izvješćima latinski je jezik dobar, dok je u šibenskim priepisima slab, kadšto takav, da se ne može razumjeti, što je pisac htio reći. Pojednostosti nastupa mučenika kao i samog toka mučenictva u priepisima se prikazuju nešto drugčije nego u izvornicima. U priepisu ima također umetaka, koji se ne mogu pripisati sastavljačima izvješća, jer su iz vremena, kad su nastale druge prilike i kad se više nije znalo za sastavljača. U vrijeme, kad se je vodio postupak za odobrenje javnog štovanja i kad nisu bili poznati izvornici izvješća, neke od ovih razlika pravile su ozbiljne poteškoće protiv odobrenja javnog štovanja.

Jedan od takovih umetaka jest, da je bl. Nikola »od Šibenika, dalmatinskoga grada«. Radi toga se na tu stavku ne možemo osloniti. Toga ne možemo učiniti tim više, što se u izvornim izvješćima navodi još jedan Hrvat, a ni o njemu se ne kaže, iz kojega je mjesta, nego samo iz koje je redovničke provincije, jednako kao i o našem Nikoli. To je »Frater Martinus de Sclavonia«.

5. Ali sve kad bi bilo nesumnjivo, da se je ovaj izraz nalazio u šibenskom izvornom izvješću i da su sv. Jakov i drugi pisci rekli, da je bl. Nikola »de Sibenico« — od Šibenika, još time ne bi bilo rečeno, da se je bl. Nikola zaista rodio u Šibeniku. U srednjem vijeku redovnici se obično nisu označivali obiteljskim prezimenom, nego im se je uz redovničko ime dodavalo ime nekoga mjesta, bilo da su se tu rodili ili da su u tom mjestu dulje vremena boravili, umrli i t. d. Klasičan primjer imamo u svima poznatom sv. Antunu Paduanskomu. Njega svi nazivamo »Paduanskim«; svi govorimo, da je »od Padue«, »iz Padue«, a svi znamo, da se nije rodio u talijanskom gradu Padui, nego u portugalskom gradu Lisabonu. — Slično se je govorilo, kad je mjesto rođenja, boravka, smrti i t. d. bilo manje poznato. U tom slučaju izitalo se poznatije ime občine, kotara, pokrajine. A tako se radi i sada. Tako imamo bezbroj primjera, gdje se o znamenitim muževima kaže, da su na pr. de Venetijs, de Neapoli, de Ragusa i t. d., a dotičnici se nisu

rođili ni u kojem od tih mjesta, nego na području njihove občine, okružja ili države.

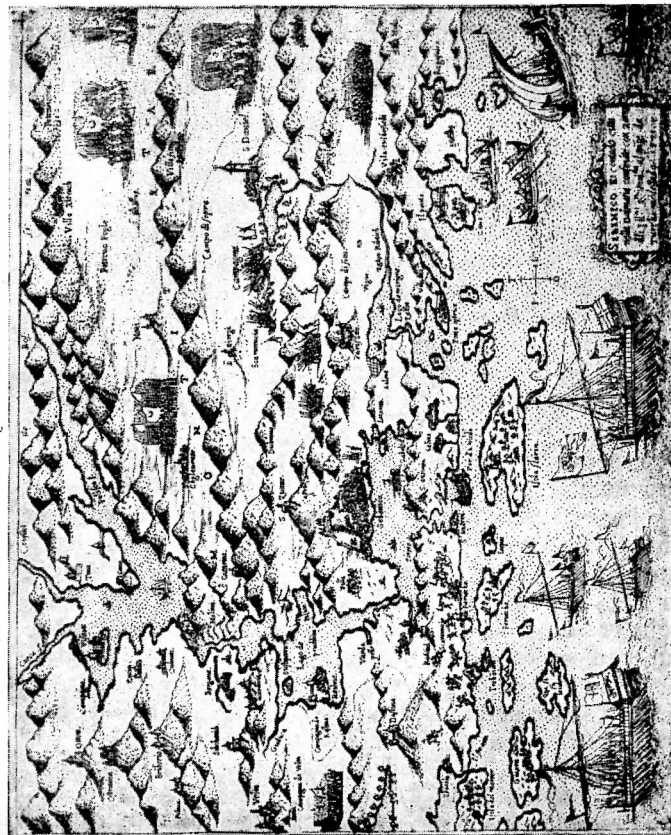
Isti je slučaj i kod bl. Nikole. Kad netko kaže, da je on »de Sibenico« — od Šibenika, time ne kaže, da se je rodio u Šibeniku. Ovaj izraz posve dobro stoji i za njegovu pripadnost Šibeniku u širem smislu, naime da je bl. Nikola od kraja, kotara ili područja grada Šibenika. Tako su se ljudi izrazivali u srednjem vijeku, a tako se izrazuju i sada, i to ne samo kod nas, nego i na čitavom svijetu. Iz daljnjeg razlaganja bit će nam jasno, da se tako i mora razumjeti.

6. Šibenski povjestničar Dominik Zavorović u svojoj poviesti Šibenika »Trattato sopra le cose di Sebenico« od g. 1597., dok neodlučno kaže, da je bl. Nikola potekao od šibenskih Tavelića (piše: »kako vele«), odlučno tvrdi, da je bio član (sin) franjevačkog samostana u Bribiru.⁴ K tome pridolazi činjenica, da su Blaženikove redovničke sandale — jedina uspomena, koja nam je na njega sačuvana — g. 1523., prije popasti bribirskog samostana, donesene u Šibenik iz Bribira.

Te okolnosti već po običnom shvaćanju kažu, da se je bl. Nikola Tavelić rodio na području bribirskog samostana. Jer da se je rodio u Šibeniku, ne bi mu trebalo ići u daleki Bribir i ondje stupiti u samostan, nego bi stupio u samostan u svom rodnom mjestu Šibeniku.

Neki pisci, koji drže da se je bl. Nikola rodio u Šibeniku, pokušali su ovu potežkoću riješiti kasnijom uredbom i običajem kod franjevaca konventualaca, da se svakom redovniku već pred ulazkom u noviciat odredi, kojemu će samostanu pripadati kao član, iako u njemu ne će možda nikada boraviti. To bi bio »vlastiti« ili »rođeni« samostan dotičnog redovnika. Tako bi i bl. Nikola

⁴ Njegove riječi navode se na više mjesta u spisima za odobrenje javnog štovanja bl. Nikole. Tako u odsjeku »Informatio« 9—11, 21; »Summarium« 13, 22, 28—31, 37, 39, 42, 45, 48, 52; »Animadversiones« 6—8; »Responsio ad animadversiones« 25—28, 31, 35; »Summarium additionale« 10 sl. — Jedan primjerak ovog rukopisnog djela nalazi se i u arhivu Hrv. Akademije u Zagrebu. Vlač. Stošić ima također dobar dio prepisan iz toga djela, i mi se ovdje njime služimo.

GRAD I KOTAR ŠIBENIK G. 1571.
(Iz djela: Camozio F.G., Atlante antico dell'anno 1571, Venezia 1571).

bio po rođenju šibenčanin, a po redovničkoj pripadnosti Bribiranin.

To rješenje nažalost ne može se prihvatiti, jer takve uredbe i običaja nije bilo u franjevačkom Redu za vrijeme bl. Nikole. U njegovo doba jednako kao i sada redovnici su se primali u provinciju i kustodiju, a ne u samostan, pa su starije mogli s njima razpolagati prema uvidavnosti. U franjevačkom Redu nije bilo »vlastitog« samostana, kao što ga nalazimo kod drugih, na pr. monaških Redova. Stoga, kad je Papa Benedikt XII. bulom »Redemptor noster« od 28. studenoga 1336., naredio, da se knjige preminulih redovnika vrate »njihovu« samostanu, u Redu je nastala zabuna, jer nisu znali, kako provesti Papinu naredbu. Zabuna je bila to veća, što su se u jednoj provinciji i kustodiji primali redovnici, koji su se rodili na području druge provincije ili kustodije. Ovu je zabunu odstranio obći zbor Reda u Asizu g. 1354., na kojemu su donesene obće ustanove, zvane »Constitutiones Farineriae« po vrhovnom starješini Vilimu Farinieru.

Ove ustanove razlikuju redovnike, koji su primljeni u provinciji i kustodiji, u kojoj nisu rođeni, od redovnika, koji su primljeni u provinciji i kustodiji, gdje su se rodili. O prvima kažu, da je njihov samostan onaj, za koji su primljeni u Red, iako se na njegovu području nisu rodili; o drugima, da je onaj, na kojega su se području rodili. A da se unapried sigurnije postupa, određuju, kad se redovnik prima u provinciju ili kustodiju, koja nije njegova po rođenju, da provincial točno odredi, kojemu će samostanu pripadati.⁵ — Ova odredba bila je na snazi u vrijeme bl. Nikole. »Constitutiones Farineriae« uživale su velik ugled i smatrane su kao »corpus iuridicum saeculi XIV—XV.«

Iz te odredbe jasno nam je, da u vrijeme bl. Nikole nije bilo one uredbe ni običaja o dodjeljivanju redovnika, pred

⁵ Chronologia historico-legalis seraphici Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci, T. I., Neapoli 1650, 67; »Archivum Franciscanum Historicum« 1942, 92.

⁶ Brlek P. M., O. F. M., De evolutione iuridica studiorum in Ordine Fratrum Minorum, Dubrovnik 1942, 30.

ulazkom u noviciat, nekom samostanu, kojemu će pripadati doživotno kao članovi, iako u njemu ne će možda nikada boraviti. Ta uredba nije bila poznata ni obćim ustanovama Reda, koje su donesene nekih 150 godina kasnije, a zvale su se »Constitutiones Alexandrinae«, jer ih je potvrdio g. 1500. Papa Aleksandar VI. I one predpostavljaju kao stalno pravilo, da se svaki redovnik prima u Red u provinciji, gdje se je rodio; ako se prima u drugoj provinciji, onda provincial ima točno odrediti, za koju se provinciju, kustodiju i samostan prima.⁷ To je značenje onda imala »provincia vel custodia nativa«, »conventus nativus«, iz kojega je kasnije nastala spomenuta uredba ili običaj o dodjeljivanju redovnika nekom samostanu već pred ulazkom u noviciat.

Odredba obćih ustanova od god. 1354. kaže nam također, koji je samostan bio »vlastiti« samostan bl. Nikole, odnosno gdje se je bl. Nikola rodio. Rodio se, kako ćemo niže vidjeti, oko god. 1350. Bio je član bribirskog samostana, kako nedvojbeno svjedoči povjestničar Zavorović. Bribir i Šibenik pripadali su istoj provinciji hrvatskoj, istoj kustodiji zadrskoj, pa za njih nije vriedio propis o rođenima u drugoj provinciji ili kustodiji. To znači, da je bribirski samostan bio »vlastiti« samostan bl. Nikole i da se je on rodio na području bribirskog samostana. Bribirski samostan postao je njegovim samostanom već po rođenju, kao što bi i šibenski samostan bio postao njegovim samostanom, da se je rodio na području šibenskog samostana. Kad pak šibenski samostan nije bio njegov samostan i on nije bio članom šibenskog samostana, to znači, da se bl. Nikola nije rodio na području šibenskog samostana ni u Šibeniku, nego na području onoga samostana, kojemu je po ondašnjim zakonima mogao pripadati kao član i kojemu je zaista pripadao kao član, a taj je Bribir. — Ovo je obrazloženje tako očividno, da, dok se sa sigurnošću ne utvrdi, da ova odredba obćih ustanova franjevačkoga Reda nije vriedila u vrijeme bl. Nikole ili barem da je za njega učinjena iznimka — kojoj ne vidimo vjerojatnosti —

⁷ Chronologia historico-legalis, I, 149.

dotle je nedvojbeno, da se bl. Nikola nije rodio u Šibeniku, nego na području bibriskog samostana.

7. Ako dalje pitamo, u kojem se je mjestu rodio bl. Nikola na tom području, onda možemo reći, da se, vjerojatno, nije rodio u samom Bribiru, jer tu nismo našli Tavelića. Na području istog samostana bilo je Tavelića u mjestima: Velimu, Stankovcima, Čistoj, Dragišiću i Grabovcu. Od ovih 5 mjesta možemo reći, da se je rodio u Velimu, jer tu i u Stankovcima i sada postoji predaja, da se je bl. Nikola Tavelić rodio u Velimu. Ovdje bismo mogli navesti i one razloge, koje ćemo izložiti, kad bude govor o narodnosti bl. Nikole; ali ih ostavljamo za kasnije.

Napominjemo, da ne može biti točan navod, da je u samom Velimu bio franjevački samostan. Tom samostanu nigdje nismo našli traga u ljetopisima franjevačkog Reda. Suviše, da je u Velimu bio franjevački samostan, onda bl. Nikola, prema ondašnjim propisima, ne bi bio ušao u Red u Bribiru, nego u rodnom mjestu Velimu.

8. Iz ovoga slijedi, da se je bl. Nikola Tavelić rodio u Velimu, a Šibenčaninom se nazivlje u širem smislu, jer je Šibenik u ono doba bio daleko poznatiji od Velima, koji je spadao na njegovo područje, i jer su se Blaženikovi roditelji za njegova života doselili u Šibenik, kako ćemo niže vidjeti.

9. Okolnost, što neki pisci govore, da je bl. Nikola Tavelić »od Šibenika«, u vezi s događajima, koji su se zbili u Bribiru i njegovoj okolici, razjašnjuje nam više nego dovoljno, kako je kasnije nastalo uvjerenje, da se je bl. Nikola rodio u Šibeniku. Kad su Turci posljednjih godina 15. i prvih godina 16. v. zaposjeli Bribir i njegovu okolicu, odnosno čitavo područje Lučke županije; kad je u njemu nestalo traga mnogih hrvatskih velikaških obitelji; kad je porušen franjevački samostan i crkva u Bribiru, a Blaženikove sandale prenesene u Šibenik i tu im se izkazivalo javno štovanje; kad je izgubljena svaka veza s Tavelićima na području Lučke županije, te se više nije znalo ni da onamo postoje, naročito pak nakon što su Tavelići sredinom 17. v. izu-

mrlu u Šibeniku — naravno govoreći, nije se moglo ni misliti drugo, nego da se je bl. Nikola rodio u Šibeniku. Ali, da od svega toga nije ništa bilo: da Turci nisu tako dugo pašovali po Lučkoj županiji; da nije bio razrušen samostan i crkva u Bribiru; da su u Bribiru ostale Blaženikove redovničke sandale, i tu im se izkazivalo javno štovanje, a ne u Šibeniku; da se je znalo, da Tavelića ima u okolici Bribira a da su se odatle doselili u Šibenik — kraj ondašnjeg franjevačkog zakonodavstva nikomu ne bi palo na pamet, da uztvrdi, da se je bl. Nikola rodio u Šibeniku; nego bi svatko tvrdio, da se je rodio ondje, odakle su se njegovi roditelji doselili u Šibenik i gdje je on sam stupio u franjevački Red, t. j. na području Lučke županije.

Međutim, ako se to nije znalo prije, sada, kad smo mi upoznali pravo stanje stvari, ne ostaje nam drugo nego da ga priznamo i prihvatimo.

2. Kad su se Tavelići doselili u Šibenik

1. Šibenski bilježnik i grboslov F. A. Galvani djelomično je objelodanio rodoslovno stablo šibenskih Tavelića, što ga je našao u rukopisnom kodeksu br. 49 knjižnice plemenite šibenske obitelji Difić (prije Divnić). Na tom stablu na prvom je mjestu Bogdan, za kojega kaže, da je živio u Šibeniku »svršetkom trećega i početkom četvrtoga stoljeća nakon hiljade«. Dakle, Bogdan se je odnekle doselio u Šibenik. A odakle?

Jasno je, da se mogao doseliti samo odatle, gdje je bilo njegovih plemenjaka. Već smo napomenuli, da ih je bilo na području Lučke županije, u okolici Bribira, u 5 mjesta. Tu ih nalazimo čitavih 150 godina nakon što su izumrli u Šibeniku. Pače razni Tavelići iz tih mjesta zabilježeni su u šibenskim crkvenim, sudskim i občinskim knjigama, kad se za šibenske Taveliće, da tako rečemo, nije više ni znalo.⁸ Tavelići se, u koliko je nama poznato,

⁸ Galvani F. A., *Il re d'armi di Sebenico con illustrazioni storiche*, vol. I, Venezia 1884., 199 sl.

⁹ Stošić, *Bilješke o imovini šibenskih Tavelića* (rukopis kod pisca).

nisu nalazili ni u kojem drugom kraju, osim u Trogiru. No ovi ne mogu doći u obzir, jer su oni — kako kaže Jeronim Buffalis — sa šibenskim Tavelićima sačinjavali jednu obitelj, te su izumrli g. 1601. u osobi Franje Tavelića, koji je bio u isto vrijeme trogirski i šibenski plemić.¹⁰ Dakle, Tavelići su došli u Šibenik s područja Lučke županije. Za to govori i činjenica, da je bl. Nikola stupio u franjevački Red na tom području, gdje je jedino, prema ondašnjim zakonima, mogao stupiti.

Ali kad je Bogdan Tavelić došao u Šibenik? Što je Galvani mislio pod izrazom »svršetkom trećega i početkom četvrtoga stoljeća nakon hiljade«? Je li time htio reći, kako mi obično kažemo, da je Bogdan došao u Šibenik svršetkom 13. stoljeća, t. j. prije godine 1299. i boravak prosledio početkom 14. stoljeća, t. j. nakon god. 1300.; ili je pak htio reći, da je došao svršetkom 14. i prosledio početkom 15. stoljeća, t. j. da je došao prije god. 1399. a nastavio nakon god. 1400.? — Ako uvažimo: a) da su Tavelići, odkad za njih prvi put čujemo u šibeniku god. 1398., sve do svoga izumrća god. 1649., igrali bez prekida vrlo važne uloge u životu Šibenika, a kad bi u Šibenik došli prije god. 1299., tad u šibeniku ne samo ne bi igrali nikakve uloge, nego o njima ne bi bilo ni spomena za čitavih 100 godina; b) da Bogdanova unučad živi prvom polovinom 15. v., a i Bogdanov sin Petar spominje se kao živ god. 1409., što bi bilo nemoguće, da je Bogdan došao u Šibenik prije god. 1299.; c) da sv. Jakov kaže, da je vidio dva Blaženikova brata u šibeniku, a mogao ih je vidjeti samo god. 1432.—1438., jer je tih godina bio u našim krajevima — onda je nesumnjivo, da Galvani-jev izraz »treće i četvrto stoljeće nakon hiljade« ima isto značenje kao i drugi talijanski izraz »trecento e quattrocento dopo il mille«, t. j. da označuje svršetak 14. i početak 15. stoljeća. Prema tome, Bogdan Tavelić došao je u Šibenik nešto prije, nego za njih čujemo u šibeniku, t. j. nešto prije god. 1398.

¹⁰ Delalle Dr. I., Obitelj Tavelić u Trogiru, »Kat. Riječ« 1939, br. 51 (božićni broj).

Ali kad je zapravo došao? Po našem mišljenju došao je god. 1387. Evo, zašto tako mislimo.

2. Kad je god. 1382. umro ugarsko-hrvatski kralj Ljudevit I. Veliki bez mužkog potomka, nastala je među hrvatskim i ugarskim velikašima borba radi nasljedstva na prijestolje. Jedni su bili za njegovu maloljetnu kćer Mariju, mjesto koje je upravljala njezina majka Jelisava, drugi su dozvali na prijestolje Karla Dračkoga iz Napuljske kuće, bivšega hercega hrvatskoga i najbližeg mužkog rođaka kralja Ljudevita. Hrvatske velikaše predvodio je Ivan Paližna, prior ili poglavica ivanovaca u Hrvatskoj i Ugarskoj, koji je imao svoju stolicu u Vrani, jugoistočno od Zadra. Uza nj je bio hrvatski ban Ivan Horvat s bratom Pavlom, zagrebačkim biskupom. Oni su doveli Karla, koji je okrunjen za kralja u Zagrebu 12. rujna 1385., a u Stolnom Biogradu 31. prosinca iste godine. Karlo je imenovao Paližnu banom Hrvatske i Dalmacije, a Ivana Horvata banom Slavonije. No Jelisava je dala Karla izdajnički ubiti 24. veljače 1386., što je još više razjarilo hrvatske velikaše protiv nje i njezine kćeri. Hrvatskim ustašama pošlo je za rukom u pokolju kod Gorjana blizu Đakova 25. srpnja 1386. pogubiti Nikolu Gorjanskoga i Blaža Forgača, ubojice kralja Karla, i zarobiti kraljice Mariju i Jelisavu. Zarobljene kraljice odveo je Paližna najprije u Ivanić, zatim u Gumnik (Bosiljevo), napokon u Novi grad na moru, gdje je u siječnju 1387. bila smaknuta kraljica Jelisava.

Nakon umorstva Karla Dračkoga hrvatski velikaši, koji nisu priznavali kraljice Marije i Jelisave, okrenuli su se prema bosanskom kralju Stjepanu Tvrdku I. No markgrof Sigismund, mlađi sin njemačkoga cara Karla IV. (I.), brata češkoga kralja Venceslava, vjerenik, odnosno suprug kraljice Marije, okrunio se za ugarskoga kralja 31. ožujka 1387. On je sad nastojao, da osveti usmrćenu punicu i oslobodi zarobljenu suprugu. Uza nj su pristajali krčki, senjski i modruški knezovi Frankopani i lički knezovi Kurjakovići, a pomagala ga je i mletačka republika. S njihovom pomoću oslobodi Sigismund 4. lipnja 1387. suprugu, a domalo pokori svu

Hrvatsku i Dalmaciju. Za novoga priora u Vrani, mjesto Ivana Pažline, dade izabrati Alberta Lackovića Stjepanova. Da bi se novi prior lakše dokopao stolice u Vrani, njegova brata Ladislava imenova banom u Dalmaciji i Hrvatskoj. Ladislav je imao s pomoću kneza Ivana Frankopana satrti osamljenog Paližnu. I zaista oni udariše s vojskom na Vranu. No Paližna se junački branio, dok mu ne stiže pomoć od bosanskoga kralja Tvrdka. Tvrdkova vojska oslobodila je Paližnu od opsade i udarila na Alberta Lackovića i braću Stjepana i Budka Kurjakovića. Albert sa Sigismundovom vojskom morao je uzmaknuti od Vrane i zatvoriti se u tvrđi Nin. Paližna je obsjedao Nin, ali ga nije mogao zauzeti. Ipak sredinom prosinca iste godine imao je u rukama gradove: Ostrovcu, Vukšić, Velim, Dazlinu i Rakitnicu.¹¹

Iz te je okolnosti jasno, da su gospodari ovih mjesta bili protiv kralja Tvrdka i Ivana Paližne. Tvrdko, sin bibrirske kneginje Jelene, kćeri Jurja II. Šubića, kao takav nastojao je, da pod svoje žezlo dobije sve hrvatske krajeve, u kojima su Bibrirski knezovi bili nasljedni banovi. No velik broj hrvatskih velikaša i gradova bio mu je protivan. U tome su se izticali baš Bibrirski knezovi i gradovi Split, Skradin i Šibenik. Ako su Bibrirski knezovi bili prisiljeni pred ugarsko-hrvatskim kraljem napustiti svoje nasljedno pravo hrvatskih banova, nisu ga bili voljni prepustiti nikojem hrvatskom velikašu, pa ni bosanskom kralju, koji je htio na temelju njihova prava postati hrvatskim vladarom. Stoga su mu se odlučno protivili. Kralj Sigismund u povelji od 22. srpnja 1412., kojom podjeljuje razne povlastice Bibrirskim knezovima: Mikeu, sinu Markovu, Jakovu, sinu Pavlovu, i Ivanu, sinu Petrovu, iziće njihovu vjernost u ono burno doba, kad je prior vranski Ivan Paližna g. 1386. kod Gorjana zarobio kraljice Jelisavu i Mariju te zatim obvladao čitavom Dalmacijom. Oni su radi toga morali od priora i njegovih pristaša trpjeti silna progonstva, a ipak su ostali nepokolebljivi u vjernosti pre-

¹¹ Klaić V., Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka 19. stoljeća, sv. 2, d. 1, str. 113, 123, 197—293; Stošić, Sela šibenskoga kotara, Šibenik 1941, 136, 151, 214.

ma kruni. Za bibrirske knezove Šubiće-Ugriniće, gospodare Roga na reci Krka, znamo napose, da su prisustvovali savezu, što su ga 6. listopada 1388. sklopili u Skradinu predstavnici nekih hrvatskih knezova i gradova protiv kralja Tvrdka i Ivana Paližne.

Bibrirski knezovi Šubići gospodovali su pod različitim prezimenima u mnogim mjestima Lučke županije, gdje su imali velike i bogate posjede. Jer, iako je bila slomljena njihova vlast kao nasljednih banova, te su morali ustupiti kralju Ljudevitu svoj tvrđi grad Ostrovcu, za koju su dobili grad Zrin u Slavoniji (g. 1347.), ipak je još dugo ostala njihova moć u njihovim raznim ograncima. Tako je i Jakov Šubić-Nikolić-Banovac još sredinom 15. v. (1451.) bio podban, plemić hrvatskoga kraljevstva, dvoraničnik kralja Sigismunda i posjednik velikih i mnogobrojnih imanja u Lučkoj županiji. Jakov je imao veće i manje posjede, osim u Bribiru, još u mnogim drugim mjestima, kao što su: Čakovići, Ljubavci, Vinišća, Sasinić, Jarani veliki i mali, Skoluca, Rahte, Grabovac, Dazlina, Loboje, Zdrapal, Bilo, Malinovac, Cerane velike i male, Nunići, Kalarin, Vukšić, Hrašćevići, Dubravica, Podrepac, Podhum, Blišane, Kištanje, Lišane, Humljani i Smrdečac. Slično možemo reći i o drugim njihovim ograncima, da su i oni imali velike i bogate posjede i da su u dotičnim mjestima vodili glavnu rječ. Tako su knezovi Šubići-Ugrinići gospodovali, osim u Bribiru, još u Novoselcu kod Nina i u Rogu na reci Krka; Šubići-Markovići gospodovali su u Podgrađu, a Šubići-Obradići u Pograđu, Putičanjima i Zlozelima i t. d.¹²

Isto tako, u vrijeme kralja Tvrdka i Ivana Paližne, Šubići su morali gospodovati i voditi glavnu rječ i u Velimu i drugim mjestima, koja se nisu htjela pokoriti kralju Tvrdku i banu Ivanu Paližni, pa ih je ovaj morao osvajati. Vidjet ćemo niže, da su Šubići, dok su bili na vlasti, bili gospodari ovih mjesta, kao i to, da su Tave-

¹² Bojničić Dr. I., Jakov Bibrirski, »Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. arkiva« 1899, 86, 89—91; Stošić, Sela šibenskoga kotara, 136, 145, 151, 214; Galvani, Il re d'armi, I, 104, bilj. 1.

lići bili jedan njihov ogranak, koji je kao takav gospodovao i vodio glavnu rječ u Velimu. Kao što drugi njihovi ogranci, tako ni onaj u Velimu nije pristao uz kralja Tvrdka ni bana Paližnu; pa kad je Paližna udario vojskom na Velim, ne mogući mu odoljeti, glavni predstavnik plemena, Bogdan, zajedno s članovima svoje obitelji napustio je Velim i potražio zaklon u tvrdomu i kralju Sigismundu vjernome Šibeniku. Tad su Tavelići prvi put, po našem mišljenju, došli u Šibenik i u njemu počeli razvijati svoje djelovanje. To je bilo svršetkom god. 1387. Tad je bl. Nikola djelovao u Bosni kao misionar.

3. Obitelj bl. Nikole Tavelića

1. Na rodoslovnom stablu šibenskih Tavelića na prvom je mjestu Bogdan Tavelić. Kao Bogdanova sina Galvani označuje Petra, pa dodaje: »A ovomu (t. j. Petru) možda je bio brat onaj Nikola, franjevac, koji, nakon što je 12 godina plodonosno djelovao kao apostol u Bosni, pođe u Jeruzalem, gdje god. 1391. zajedno s tri druga podnese mučeničтво za katoličku vjeru, te bi kasnije proglašen blaženim.¹³

Galvani ovdje ne kaže, da je franjevac Nikola bio Bogdanov sin, a Petrov brat, nego kaže: »možda« je bio Petrov brat. To znači, da Nikolina imena nije bilo na rodoslovnom stablu. Inače ne bi tako govorio. To također znači, da on nije našao ni na kojoj izpravi, da bi Nikola bio Bogdanov sin, a Petrov brat. Stoga to samo nagađa, a za potvrdu navodi govor biskupa Josipa Fosco od 30. prosinca 1880. pred šibenskim svjetovnim i redovnim svećenstvom, s kojim je biskup najavljiavao početak postupka za odobrenje javnog štovanja bl. Nikole, odnosno za njegovo proglašenje blaženim. Ali ni biskup Fosco nije rekao, da je bl. Nikola sin Bogdana, a brat Petra Tavelića, nego samo da je od plemenite obitelji šibenskih Tavelića, svećenik Reda sv. Franje, član bibrirskog samostana, nekadašnje biskupije škra-

¹³ Galvani, *Il re d'armi*, I, 200.

dinske. Za potvrdu pak ne navodi nikakve izprave ni svjedočanstva.¹⁴

Iz navedenih rieči šibenskog povjestničara Zavorovića također se zaključuje, da se ime našega Nikole nije nalazilo na rodoslovnom stablu ni u kojoj izpravi u Šibeniku. Jer, da je njegovo ime tu bilo, rie bi on više sumnjao, da li je bl. Nikola potekao od šibenskih Tavelića, t. j. ne bi govorio »kako vele«, nego bi to uztvrdio kao sigurno, a za potvrdu bi se pozvao na dotično rodoslovno stablo ili izpravu. A kad sumnja, to znači, da Blaženikova imena nije tu našao.

Ni poslije Zavorovića nije bilo nikakve izprave, u kojoj bi naš Nikola bio označen kao sin Bogdana, a brat Petra Tavelića. To nam potvrđuje ne samo neodređeno pisanje Galvani-ja i biskupa Fosco, koji su dobro poznavali prošlost Šibenika i posebno proučavali izprave, koje se odnose na bl. Nikolu i na šibenske Taveliće, nego i pisanje prof. Vicka Miagostovića. Miagostović je god. 1894. objelodanio popis šibenskih plemića, koji su se god. 1444., odnosno g. 1449. obvezali na doprinos za građnju nove, t. j. sadašnje stolne crkve u Šibeniku. God. 1910. objelodanio je brošuricu »I nobili e il clero di Sebenico nel 1449. per la fabbrica della catedrale«, u kojoj pobliže označuje i donosi podatke, u koliko je mogao do njih doći, gledom na plemiće u tom popisu. Govoreći o Stjepanu Taveliću — koji se obvezao za se i za braću, da će godišnje doprinositi po jedan dukat — kaže, da je bio sin Cvjetana, »koji je bio nećak ili brat blaženog mučenika«. Dakle, Miagostović nije našao u izpravama zabilježeno, čiji je sin bio bl. Nikola, pa nagoviešta, da bi bio brat ili stric Stjepana Tavelića. Po Galvani-jevu nagađanju Nikola bi bio brat Petra Tavelića, a po Miagostovićevu Petrov unuk ili sin. To znači, da se u šibenskim izpravama nigdje ne spominje bl. Nikola, odnosno ne kaže se, čiji bi on bio sin. Iz toga se izvode dvie mogućnosti: 1) bl. Nikola nije se rodio od šibenskih Tavelića; 2) rodio se je od njih, ali prije nego

¹⁴ Govor je tiskan kao letak. Kad je Sv. Stolica odobrila štovanje, pretiskan je u »Folium Dioecesis Sebenicensis« 1889, br. 6, str. 46 sl.

su se doselili u Šibenik, pa u životu Šibenika nije igrao kakve uloge, da bi se tu o njemu sačuvala uspomena.

Uz prvu mogućnost ne možemo pristati s više razloga: a) jer sv. Jakov dovodi našeg Nikolu u vezu sa šibenskim Tavelićima, nekih 58 godina nakon njegove smrti i kaže, da mu je vidio dva brata u Šibeniku; b) jer ga šibenski Tavelići u 17. v. smatraju članom svoje obitelji, kako se vidi iz oporuke Dominika Tavelića od 25. prosinca 1647.;¹⁵ c) jer je još u 18. v. u Trogiru postojala predaja, da je bl. Nikola potekao od šibenskih Tavelića, što svjedoči »Zlatna knjiga« Jeronima Buffalisa iz god. 1778.¹⁶ Ostaje, dakle, druga mogućnost, da se je bl. Nikola rodio prije nego su se njegovi roditelji doselili u Šibenik. Iz obćeg razvoja ondašnjih događaja zaključili smo, da se je Bogdan Tavelić sa svojom obitelji doselio u Šibenik pod konac god. 1387. Tada je naš Nikola djelovao u Bosni kao dugogodišnji misionar. Iz ove okolnosti, u vezi s ondašnjim franjevačkim zakonodavstvom, zaključujemo, da se bl. Nikola u Šibeniku ne samo nije rodio, nego u njemu nije ni djelovao, pa mu u izpravama grada Šibenika iz onih dana nije ni sačuvana uspomena.

2. Sv. Jakov uztvrdio je god. 1449., da je vidio dva brata bl. Nikole. Koja su to dva brata, možda ne ćemo nikada doznati. Najprije ne znamo uobće, koja su njegova braća bila. Činjenicama najbolje odgovara nagađanje Galvani-jevo, da je Bogdan Tavelić bio otac bl. Nikole. A Bogdan je, po rodoslovnom stablu, kako ga on donosi, imao samo jednoga sina, i to Petra. Osim toga, sv. Jakov mogao je ovu dvojicu vidjeti tek između god. 1432. i 1438., kad je u našim krajevima vršio razne crkvene službe. Tada Petar nije više bio živ. Ni njegov sin Ivan nije više bio u životu, a možda ni drugi mu sin Cvjetan (Florij). Drugi se sinovi Petrovi ne nalaze na rodoslovnom stablu, kako ga objelodanjuje Galvani. Nadalje sv. Jakov bl. Nikolu i sve druge redovnike, koje

¹⁵ Stošić, Štovanje bl. Nikole Tavelića u 17. v., »Obitelj« 1938, 608.

¹⁶ Delalle, Obitelj Tavelić u Trogiru, »Kat. Riječ« 1939, br. 51.

navodi u propoviedi, nazivlje svojom braćom, t. j. duhovnom, redovničkom braćom. Za razliku od te braće upotrebljava za braću bl. Nikole izraz »fratres carnales«, t. j. krvnu, tjelesnu braću. Da je upotrebio izraz »fratres germani«, onda bismo bili sigurni, da govori o rođenoj braći, koja imaju istoga otca i majku ili barem istoga otca; ali, kad je upotrebio izraz »fratres carnales«, onda ne možemo znati, o kojima govori, jer taj izraz označuje ne samo rođenu braću, nego i bliže rođake, kao sinovce, nećake, bratiće, sestrice, stričevce, ućčevce i t. d. Svi su oni bili bl. Nikoli »fratres carnales«, a njih je u doba sv. Jakova bio u životu veći broj. Suvršeno je nagađati, koje je od njih svetac vidio.

3. Zanimljivo je ipak znati, koje su osobe sačinjavale obitelj bl. Nikole. Prema podacima, što su ih objelodanili Galvani, Miagostović i Stošić, kao i prema službenim izpravama grada Šibenika Blaženikovu obitelj možemo približno ustanoviti do petoga koljena ovako:

Prvi je bio Bogdan. On je imao sina Petra i, vjerojatno, našega Nikolu. Petar je imao sinove Cvjetana i Ivana. Od Cvjetana su potekli: Stjepan, Mihovil, Bogdan, Šimun, Petar, Ivan i Katarina udata Divnić, koja je kao udova Jurja Divnića dala god. 1470. svom sinu Fra Šimunu, franjevcu, svoj miraz, da bi mogao poći na nauke u Francuzku. Ivanovi sinovi bili su: Klement, Cvjetan i Jakov. Sinovi ovoga Klementa bili su: Ivan i Toma; Cvjetanovi: Petar, Nikola i Tomazij; Jakovljevi: Ivan, Toma i Petar. Nikola Cvjetanov imao je sinove: Cvjetana, Mihovila, Vjekoslava, Ivana i kćer Margaritu; Tomazij Cvjetanov: Nikolu, Cvjetana i Ivana i t. d.

Kako se vidi na prvi mah, ovaj je redosljed šibenskih Tavelića nepodpun. Tu nema potomaka velikog broja osoba, koje su bez dvojbe imale svojih potomaka. Tako nisu naznačena djeca sinova Cvjetana, sina Petrova, Petra, sina Cvjetanova i t. d., da i ne spominjemo, da nisu naznačene kćeri. Zbog sličnosti imena, koja se često ponavljaju kod sinova i unuka, gotovo je nemoguće ustanoviti, čiji je tko sin. Isto tako nismo mogli ustanoviti, čija su djeca Grgur i Juraj Tavelić, koji

dolaze u službenim spisima, ali bez oznake, od koga su potekli. Kasniji njihovi potomci, jednako kao i njihove kćeri za nas su bez važnosti, pa preko njih prelazimo.¹⁷

4. Plemeniti Tavelićev rod

1. Nedvojbeno je, da su šibenski Tavelići bili plemići. Već od god. 1398., kad za njih prvi put čujemo u Šibeniku, nalazimo ih, kako vrše visoke državne službe, koje su mogli vršiti samo plemići. Ivan Tavelić, sin Petrov, zajedno s Ivanom Naplavićem predvodi g. 1398. kralju Sigismundu 22 strielca, dok je kralj bio na prolazu iz Splita za Knin, da mu ih, u ime grada Šibenika, predađu kao tjelesnu pratnju i da nastoje ublažiti kraljev gnjev protiv Šibenika radi toga, što je bio pristao uz njegova takmaca Ladislava Napuljskoga.¹⁸ Od toga vremena jedan ili drugi od njih gotovo bez prekida vrši razne plemićke službe sve do njihova izumrća u Šibeniku. Osim toga, u službenim izpravama, gdje se spominju njihova imena, gotovo uvijek su označena s naslovom: nobilis vir, nobile, ser, sier i sličnim, koji se je davao izključivo plemićima. Nadalje njihov obiteljski grb, o kojem niže, ima na sebi osebine, koje, po grboslovnim pravilima, pokazuju, da je njihovo plemstvo vrlo staro i da je nasljedno. Prema tome, sigurno je, da su oni stara plemićka obitelj i da su došli u Šibenik kao plemići, odnosno da su pripadali plemstvu još prije nego su došli u Šibenik.

2. Postavlja se pitanje, kad su i kako došli do plemstva. Neki misle, da bi jedan njihov praotac učestvovao u križarskoj vojni, koju je god. 1217. poveo u Isusovu domovinu ugarsko-hrvatski kralj Andrija II., tu se proslavio i tako stekao plemstvo. Po našem mišljenju, nije potrebno postavljati ovog pitanja, napose o sticanju plemstva na križarskim vojnama. Ovdje se radi o dru-

¹⁷ Vič. Stošić pripravlja rodoslovno stablo šibenskih Tavelića, u koliko je mogao do njih doći. Iz tog stabla vidjet ćemo, kako su bili veoma razgranjeni prije nego su izumrli.

¹⁸ »Il Nuovo Cronista di Sebenico« 1896, str. 58.

gom razdoblju hrvatskog praplemstva (g. 1102.—1438.), kad su plemstvo podjeljivali koliko hrvatski kraljevi toliko i moćni hrvatski velikaši, kao Šubići, Nelepići, Frankopani, Babonići i drugi.¹⁹ Tada, da netko dobije plemstvo, nije trebao ići u Sv. Zemlju, a prigode za zaslužiti ga pružale su se svakog časa. Suvise, Tavelići su došli u Šibenik s područja Lučke županije. Na tom području postojalo je plemstvo Lučke županije, u koje su mogli biti primljeni i oni koji mu nisu pripadali, kao što pokazuje slučaj obitelji Virević iz god. 1351.²⁰ Ako su Tavelići došli u Šibenik kao gotovi plemići, to je znak, da su i oni pripadali tom plemstvu, dok su bili u svojoj staroj postojbini, pa im je to plemstvo priznato, i kad su se doselili u Šibenik.

3. U obiteljskom Tavelićevom grbu odrazuju se po grboslovnim pravilima mnoge i velike naravne i moralne vrline, kojima se odlikovao prvi nosioc ili dobitnik grba. Štit njihova grba razdijeljen je na dva polja: gornje modro, donje zlatno. Na modrom polju nalazi se razkriljen zlatni orao; na zlatnom su tri ploče ili pruge s izmjeničnim srebrnim i crvenim kosim kockama. Na šljemu je zavojak modre, zlatne, crvene i srebrne boje. Poviše zavojka je orao, također zlatne boje, dok mu je kljun i jezik crvene boje. Orao u štitu i na zavojku okrenut je desno. Boje trakova iste su kao kod zavojka: s desne strane modra i zlatna, s lijeve crvena i srebrna.²¹

Štit, razdijeljen vodoravno na zlatno i modro polje, označuje razboritost spojenu s dobrotom, plemenitost u mislima i u djelima. Zlatna boja (kovina) je simbol sunca, a predstavlja vjeru, pravdu, ljubav, umjerenost,

¹⁹ Duišin V. A., Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni-Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini, sv. 1, Zagreb 1938, Tumač i upute, str. XV; Isti, Poviest hrvatskog plemstva i heraldika, »Naša Domovina«, sv. 1, Zagreb 1943, str. 207.

²⁰ Codex Diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, sv. XI, str. 631; Klaić, Povjest Hrvata, sv. 2, d. 2, str. 111; Šišić Dr. F., Priručnik izvora hrvatske historije, Zagreb 1914, 488 sl.

²¹ Opis čitavoga grba bit će donesen niže, kad bude govor o narodnosti bl. Nikole.

plemenitost, sjaj, slavu, sreću, zadovoljstvo, radost, bogatstvo, darežljivost, mudrost, postojanost, gospodstvo, vrhovništvo, veličinu duha. Srebrna boja (kovina), simbol mjeseca, predstavlja poniznost, nevinost, čistoću, djevičanstvo, izkrenost, veselost, blagost, prijatnost, slogu, pobjedu, rječitost. Modra boja, simbol neba i mora, prva je među bojama i označuje visoke i uzvišene misli, nebesku ljubav, pobožnost, čistoću, svetost, pravdu, vjernost-ljepotu, budnost, plemenštinu, snagu, pobjedu, uztrajnost, ljubav prema domovini, dobar udes, slavan glas. Crvena boja, simbol vatre, druga je među bojama i označuje pravdu, žarku ljubav prema Bogu i prema bližnjemu, sramežljivost, prolivenu krv na bojištu, odvažnost, srđanost, hrabrost, jakost, velikodušnost, neustrašivost, živu želju, širokogrudnost, veličinu, vlast. Ovu boju u staro doba mogli su upotrebljavati samo knezovi i oni, kojima je to dozvolio vladar. Poraba crvene boje sa zlatnom dozvoljavala se samo knezovima i vitezovima odlične krvi. Zlatan orao kaže, da je odlikovanik bio predvodnik u boju. Kad je orao usred modrog polja, znači, da je vlasnik grba predočio neprijatelja ne samo tjelesnom nadmoći, nego i dobrotom. Kocke na štitu označuju bojno polje, pokazuju jakost i postojanost i znače, da se je onaj koji ga posjeduje, iztakao kao zapovjednik vojske. Raznobojni trakovi pokazuju mnogobrojne vrline i zasluge, koje je stekao posjednik takova grba.²²

Zaista zamjerne odlike i vrline prvog dobitnika Tavelićeva obiteljskoga grba! Odlike, koje su se odrazivale ne samo u prvom nosiocu, nego i u mnogim njegovim potomcima, naivše pak u njihovu najslavnijem članu, našem bl. Nikoli!

4. Vriedno je napomenuti, da je veći broj Tavelića pripadao i crkvenom staležu, i tako još bolje u sebi ostvario moralne vrline i odlike njihova prvoga oca. Tako su kanonici u Šibeniku bili Aleksandar (g. 1506.) i Ivan Tavelić (g. 1538.—1546.). Ivan je bio tajnik kar-

²² Galvani, *Il re d'armi*, II, 113—165; Polonijo Dr. Fra B., *Plemstvo bl. Nikole Tavilića*, »Hrv. Straža« 1939, br. 103.

dinala Rudolphi-ja u Rimu i kao takav izabran od paške obćine 4. listopada 1545. za paškog biskupa. Izbor je prihvatio i mletački senat i potvrdio ga Papa Pavao III. 31. siečnja 1546. Ali do biskupske posvete nije došlo, jer su nepoznati zlikovci nekoliko dana prije toga prodrli u stan Ivanov, opustošili stan i njega ubili.²³ Jeronim Ta-

GRB OBITELJI TAVELIĆ
(Iz djela: Heyer, *Der Adel des Königreichs Dalmatien*, S. 83, Taf. 50)

velić bio je upravitelj crkve sv. Lovre u šibenskom Donjem polju (g. 1549.). Osim našeg Blaženika, franjevačkom je Redu pripadao Fra Grgur Tavelić, gvardian samostana na otoku Krapnju kraj Šibenika. Fra Jakov Tavelić bio je dominikanac (g. 1549), a među redovnicama benediktinkama u samostanu Sv. Spasa bile su tri Tavelićke: Paula (g. 1547.), Katarina (g. 1597.) i Margarita (g. 1615.).²⁴

²³ Karavanić Mons. B., *Biografie di uomini illustri di Pago*, Don Giovanni Tavileo, str. 186 sl. (rukopis kod pisca u Zadru).

²⁴ Stošić, *Bilježke o imovini šibenskih Tavelića*; Isti, *Benediktinke u Šibeniku*, »Croatia Sacra« 1934, br. 7 (posebni otisak), str. 7 sl. — Godine u zaporkama označuju godinu u službenim izpravama.

5. Narodnost bl. Nikole Tavelića

1. Jedan neimenovani savremenik bl. Nikole iz Mletaka hodočastio je oko g. 1400. u Svetu Zemlju. Na povratku opisao je svoje utiske u spisu, koji se nalazi u vatikanskoj knjižnici, odjelu Barb. lat. br. 3695. U tom spisu na listu 56 r. pripovieda, kako hodočastnici moraju platiti danjak od 5 dukata i 1 groš, da bi mogli ući u Spasiteljev grob. Zatim dodaje, da su tu blizu Spasiteljeva groba 11. studenoga 1390. bila mučena 4 franjevca: Fra Nikola iz Akvitanije, Fra Deodat iz Šibenika, Fra Stjepan iz Coma kod Zinove (Genove) i Fra Petar iz Narbone.

Pisac ovdje stavlja mučeništvo u god. 1390. mjesto u god. 1391., i ujedno zamjenjuje imena mučenika i njihov rodni kraj. Tako kaže, da je Fra Deodat iz Šibenika, a Fra Nikola iz Akvitanije, dok je morao reći, da je Fra Deodat iz Akvitanije, a Fra Nikola iz Šibenika. No to je sporedno. Glavno je ovdje, što taj Mletčanin ovoga Šibenčanina nazivlje »Schavo«. To je stari naziv, što su ga Talijanci, napose Mletčani, davali dalmatinskim Hrvatima. Taj naziv dolazi od rieči »Slavo«, pa je izkrivljena glasila: Schavo, Schiavo (čitaj: Séavo, sada: Skiavo), a svi hrvatski krajevi, za razliku od drugih slavenskih krajeva, do u novije doba označivali su se u latinskom jeziku riečju »Sclavonia«, dok se još i sada nekadašnja znamenita obala pred duždovom palačom u Mletcima nazivlje »Riva degli Schiavoni« — »Hrvatska obala«.

Taj naziv daje ovaj Mletčanin našem mučeniku Nikoli. Prema tome, nedvojbeno je, da je naš Nikola bio Hrvat; jer, da je bio koje druge narodnosti, naročito pak da je bio Talijanac, ne bi ga taj Mletčanin nazivao »Schavo«.

2. U vrijeme bl. Nikole Hrvati su se razlikovali po plemenima i često s ponosom izitali, kojemu hrvatskom plemenu ili plemenskom ogranku pripadaju, kako se vidi iz raznih zbornika hrvatskih spomenika. Stoga je i za nas zanimljivo pitanje, kojemu je hrvatskom plemenu pripadala njegova obitelj.

Lučka županija, s koje su se Tavelići doselili u Šibenik, ili prostor između Krke i Zrmanje, nastala je sredinom 14. v. od 4 župe: Luka, Nin, Bribir i Sidraga, koje su Hrvati osnovali došavši u naše sadašnje krajeve. Na području ovih župa, odnosno Lučke županije, boravila su razna plemena, kao: Kačići, Kukari, Lapčani-Karinjani, Mogorovići, Tugomirići i Šubići. Svako

GRB BRIBIRSKIH KNEZOVA
SUBICA

(Iz djela: Heyer C. G. F. von
Rosenfeld, Der Adel des König-
reichs Dalmatien, Nurnberg 1873,
S. 71, Taf. 22)

pleme dielilo se na rodove ili ogranke, a rodovi na kuće ili obitelji. Tako su od Kačića nastali: Andrijaševići, Bartulovići, Miošići, Pekići, Petkovići, Senkovići, Stipići, Žarkovići i drugi. Od Gusića su nastali: Karlovići, Kurjakovići, Posedarski, Vukovići i drugi. Od Kukara: Budaćići, Kulišići, Hateževići, Milutinovići, Mirogerutići i drugi. Da izpustimo druga plemena, spomenut ćemo još, da su od Šubića nastali: Banići, Banovci, Brebići, Brinčići, Jurići, Jurišići, Krivčevići, Markovići, Martinušići, Matijevići, Melići, Mirosłavići, Obradići, Obrisići, Pavlovići,

Petrovići, Slavogostići, Stipanići, Stojšići, Zavorovići i drugi.²⁵

Kojemu su od ovih plemena pripadali Tavelići? — Po našem mišljenju, oni su pripadali Šubićevu plemenu kao ogranač bibrirskih knezova Šubića. To zaključujemo u prvom redu iz sličnosti njihova obiteljskoga grba s grbom bibrirskih knezova Šubića. Predpostavljamo, da je izpravan grb, što ga kao njihov donose Heyer von Rosenfeld i Galvani. Prema opisu Heyera i Galvani-ja, grb je bibrirskih knezova Šubića ovakav: štit je poluokrugao i nagnut. Ima jedno polje, i to zlatno. Po sredini polja prolazi dvostruka vodoravna pruga s izmjeničnim kosim crvenim i srebrnim kockama. Iznad pruge je jednoglavi, okrunjeni orao, crvenih pandža, glavom okrenut desno. Izpod pruge je jedno crno orlovo krilo, položeno vodoravno, a pera su mu okrenuta desno. Šljem (kaciga) je položen u dugo (u profilu); na šljemu je zlatna kruna. Na kruni je jednoglavi crni orao, razkriljen, okrunjen zlatnom krunom, zlatnoga kljuna, glavom okrenut desno. Trakovi grba s desne su strane crni i zlatni, s lieve crveni i srebrni.²⁶ — I na Tavelićevu je grbu štit poluokrugao i nagnut. Razdijeljen je na dva

²⁵ Bojničić Dr. I., *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg 1899, imena odnosnih plemena; Klaić, *Hrvatska plemena od XII. do XVI. stoljeća*, »Rad«, knj. 130, str. 19—71; Isti, *Rodoslovlje knezova Krbavskih od plemena Gusić*, »Rad«, knj. 134, str. 190—214; Zlatović F. S., *Bibrirski nekrolog*, »Starine«, knj. 21, str. 83 sl.; Urlić-Ivanović, *Zadnji Šubići od god. 1322.—1358.*, »Nar. Koledar« 1883, str. 120, bilj. 1.

²⁶ Heyer von Rosenfeld F., *Der Adel des Königreichs Dalmatien* (Wappenbuch), Nürnberg 1873, str. 71, Taf. 22; Galvani, *Il re d'armi*, II, 101 sl., Tav. XXV. — Bojničić, *Der Adel von Kroatien*, str. 176, Taf. 128 nešto drugačije prikazuje Šubićev grb. On razlikuje »Genus Šubić« i »Šubić de Berberio«. Za prve kaže, da im je lik grba sačinjavalo vodoravno položeno orlovo krilo s 5 pera, a za ukras da je imao 5 pera od noja; Šubići de Berberio da su imali dva grba: prvi kao kod Genus Šubić, a drugi da je imao u štitu 2 krila, dok bi mu ukras sačinjavao razkriljeni, okrunjeni orao. Kao dokaz za Genus Šubić navodi pečat bana Pavla od g. 1307. i pečat Pavla, sina kneza Marka Bibrirskoga, bez oznake godine; za Šubiće de Berberio navodi samo pečat Pavla II., sina bana Pavla. Ovdje se može upitati, da li otac

polja: modro i zlatno. Na modrom je polju jednoglavi zlatni orao, glavom okrenut desno, razkriljen, pandža raztvorenih. Na zlatnom polju tri reda dvostrukih pruga s kosim kockama crvene i srebrne boje (3 ploče), salazećih od desnoga kuta prema lievomu. Na štitu je zavojak u 4 boje kao kod trakova, na zavojku šljem položen u dugo. Na naličju šljema je križ, a na šljemu jednoglavi zlatni orao, razkriljen, crvenoga kljuna i jezika.²⁷

Uzoredimo li sada grb obitelji Tavelić s grbom bibrirskih knezova Šubića, vidjet ćemo među njima veliku sličnost: uz neznatnu razliku u sporednim oznakama, u glavnima gotovo podpunu jednakost. Štit je glavni dio grba; za njim dolazi ukras grba. A upravo tu je gotovo podpuna jednakost. Na jednomu i na drugomu je razkriljen orao, glavom okrenut desno, izpruženih pandža, uz neznatnu razliku, što je kod Bibrirskih knezova orao crn na zlatnom polju, a kod Tavelića zlatan na modrom polju. Ista je stvar s ukrasom na šljemu. Jedina je

i jedan rodak mogu predstavljati Genus Šubić, a sin Šubiće de Berberio. Jasno je, da ne mogu. Već ta okolnost pokazuje, da nije zgodno postavljena razlika. — Mogao bi tko god prigovoriti grbu, što ga donose Heyer i Galvani, da na grbovima Bibrirskih knezova ima samo orlovo krilo, a ne i razkriljen orao, te da na njima nema kockastih pruga. Što se tiče razkriljenog orla, taj prigovor ne može stati, jer i Bojničić kaže, da je na grbu kneza Pavla II. bio kao ukras razkriljen orao; dok Lučić svjedoči, da je na grbu njihova rodaka, kneza Budislava Ugrinića bio razkriljen orao. V. »Bullettino di archeol. e stor. dalm.« 1882, 24; 1894, 89; Codex Diplomat. regni Croatiae etc., sv. X, 248. Koje su grbove imali pojedini Bibrirski knezovi, zaključujemo iz njihovih pečata, jer nam sami grbovi nisu poznati. Ali ne smijemo zaboraviti, da su Bibrirski knezovi u svojim raznim ograncima bili mnogobrojni, da su neki od njih imali po više pečata, različiti prema raznim službama, koje su obnašali, kao što je slučaj baš kod kneza Pavla II., a da je neznatan broj tih pečata do nas došao; da je Heyer bio grboslov prvoga reda, marljiv sabirač i posjednik raznih zbirka pečata i grbova — pa nam ne će biti teško uvjeriti se, da je ono zaista grb Bibrirskih knezova, što ga on kao njihov navodi, iako posebno ne označuje izvora, gdje je taj grb našao, kao što ne označuje izvora napose za nijedan grb, nego ih za sve obćenito navodi u početku djela.

²⁷ Opis grba obitelji Tavelić sačuvao nam je trogirski plemić Jeronim Buffalis, koji je s Tavelićima bio u rodstvu,

ozbiljnija razlika u tome, što je u štitu Bribirskih knezova u donjem dielu orlovo-krilo, kojega nema kod Tavelića. No ta razlika ne pravi poteškoće, jer orlova krila nema ni kod Ugrinića, Jurića i Zavorovića, a ipak i oni pripadaju Bribirskim knezovima.²⁸ Kod Tavelića orlovo krilo nije ni moglo stati u štitu, jer je čitav donji dio zauzet kockastim prugama ili pločama, koje su posebna osebina i oznaka obitelji Tavelić. Ovdje treba imati na umu, da su u doba hrvatskog praplemstva, u koje spadaju i Tavelići, pojedini plemići ili ogranci plemena sami sebi stvarali grbove i uz glavne oznake plemena dodavali svoje posebne kao znak samostalnosti obitelji.²⁹ Takav znak za Taveliće jesu kockaste pruge ili ploče kao oznaka službe osnivača obitelji i simbol njihova obiteljskog prezimena. — Nadalje oba se grba gotovo podpuno slažu u bojama koliko u kockama toliko u trakovima, dok je oblik plašta kod jednoga i drugoga podpuno isti. Prelazimo preko razlika među njima, kao na pr. u boji i kruni orla, dvostrukom polju i t. d., jer su te razlike sasvim sporedne, a postoje daleko veće kod drugih ogranaaka Bribirskih knezova, kao kod Jurića,

jer je Ivan Buffalis, nakon smrti prve supruge, uzeo 25. listopada 1545., za ženu Veroniku, kćer trogirskog i šibenskog plemića Franje Tavelića. Opis grba donosi Buffalis u 3 knjige. Prva je »Libro d'oro« (Zlatna knjiga) trogirskih plemića. Druga ima naslov: »Giucio d'armi della Nobiltà di Traù in Dalmazia e di tutte le altre famiglie nobili che vierano e sono abitanti nella medesima con altre civili cittadine della stessa con le figure de suoi rispettivi scudi, et arme gentilizie. Raccolte e descritte da me Girolamo de Buffalis nell'anno 1776«. Ovu knjigu navodi Heyer. — Treća knjiga ima naslov: »Privilegi, Investite, e Memorie della Nobil Famiglia de Buffalis, abitante nella Città di Traù in Dalmatia, Conferiti alla Stessa ancora sotto li Re d'Ungheria, ed Imperatori Romani...« Na str. 76 nalazi se slika i opis Tavelićeva grba. Ova knjiga čuva se u knjižnici Arheološkog Muzeja u Splitu, dok je »Libro d'oro« kod dviju obitelji u Trogiru, a sadržaj je, gledom na Taveliće, objelodanio Delalle, Obitelj Tavelić, »Katolička riječ« 1939, br. 51.

²⁸ Galvani, Il re d'armi, I, 153, 228.

²⁹ Duišin, Zbornik plemstva, XIII, XXV; Isti, Poviest hrvatskog plemstva i heraldika, »Naša Domovina« I, 205 sl.

Zavorovića, Peranskih, Melića i Zrinskih, za koje smo sigurni i nitko ne sumnja, da potječu od Bribirskih knezova.

Grboslovno je pravilo, da iz sličnosti grba smijemo zaključiti, da oni, koji te grbove upotrebljavaju, pripadaju istom plemenu. Tako je Laszowski iz sličnosti grba zaključio, koji ogranci pripadaju plemenu Mogorovića.³⁰ Heyer je iz sličnosti grba austrijskih Lapitza, grofova Krhavskih, knezova Posedarskih i Torkvatovića zaključio, da su istog podrijetla.³¹ Na isti način u najnovije doba iz sličnosti grba zaključuje se, da Djevica Orlean-ska, sv. Ivana Arska nije bila obično seljačko diete, nego naravna kći kraljice Isabele.³² S istoga razloga možemo i moramo i mi iz sličnosti grba zaključiti, da su Tavelići istoga podrijetla kao i Šubići, odnosno da potječu od Šubićeva plemena i da su jedan ogranak bribirskih knezova Šubića, jednako kao što su njihovi ogranci Ugrinići, Slavogostići, Jurići, Petrovići, Markovići i drugi.

3. S druge strane znamo, da su Šubići bili jedno od najmoćnijih hrvatskih plemena, za bana Pavla I. svakako najmoćnije hrvatsko pleme. Oni su bili nasljedni hrvatski banovi i gospodari Bosne, gospodari čitavog područja od Zvonigrada u Lici do Bribira i Skradina, od Knina do Biograda na moru, oblasti Drežnik, plemena Pset od Drežnika do Bosne; od ostale Hrvatske i Dalmacije imali su toliko koliko se steru od međa župe Livanjske do Senja, Gacke i Modruša, sa svima velikasima, prisežnicima, gradovima, utvrdama i selima, kao i otocima uz primorje, sa svima pravima i pripadnostima. To su im dali za sve vieke kralj Andrija II. g. 1223., kralj Karlo Anžuvinki g. 1293. i kralj Andrija III. g. 1295.³³ Upravu tih mjesta davali su oni u prvom redu

³⁰ Laszowski, Grb plemena Mogorovića, »Vjesnik hrv. arh. društva« 1896/97, str. 25.

³¹ Heyer, Der Adel des Königreichs Dalmatien, 74, 103 sl., 115, 133.

³² »Nova Hrvatska« 1942, br. 125.

³³ Cod. Diplom. III, 230 sl.; VII, 25; Klaić, Bribirski knezovi, str. 44—98. Dabinoić Dr. A., Hrvatska državnica i pravna povijest, Zagreb 1940, 195, 205 sl., 423.

ljudima svoga plemena. To vriedi naročito za bana Pavla, koji je nastojao, da svoju vlast što više razširi, kako nam pokazuje slučaj s tvrdim gradom Bagom, današnjim Karlobagom, koji je pripadao plemenu Tugomirića i bio glavni branik plemena i župe Podgorje. Pavao je g. 1307. sklonuo bilo milom bilo silom pleme Tugomirića, da mu ustupe svoj grad Bag, nad kojim je on odmah postavio kneza Stojana, da u njegovo ime upravlja gradom i pobire danjak na trgovinu. Koliko je Pavao nastojao, da sačuva vlast u rukama svoga plemena, pokazuje i ova neznatna okolnost: kad je u Skradinu podigao za franjevce crkvu i prebivalište i obdario ih g. 1299. raznim posjedima, da bi se mogli nesmetano baviti duhovnim životom, budući da franjevci nisu mogli upravljati posjedima, ostavio je njima izbor upravitelja, ali je odredio, da upravitelji moraju biti iz roda Bribirskih knezova, »da zemlje ne bi prešle u tuđe ruke«.³⁴

Na području Lučke županije, po prilici po sredini između Bribira i mora, nalazi se prostrano polje s mjestom Velim. Kroz to polje teče potok Velištak, što uvire u rječicu Guđuća. Još u rimsko doba privlačilo je to polje pažnju Rimljana, koji su kroza nj proveli kolni put, što vodi od Bribira do mora u sadašnjim Vodicama.³⁵ U Velimu je brdo, na kojemu je u živcu kamenu podignuta tvrđava u četvornom obliku, s tornjevima u suprotnim uglovima. Radi toga je Velim u srednjem vijeku bio važna strategijska točka, koja je kasnije bila snažan branik šibenskoga kotara. Šibenski povjestničar Franjo Difić piše o velimskoj tvrđavi za god. 1647., kad su je Mletčani oteli Turcima i zapalili, kako se je dizala nad veoma dražestnom i ne manje plodnom dolinom, u

³⁴ Cod. Dipl. VII, 332 sl.

³⁵ Ballif-Patsch, *Römische Strassen in Bosnien und der Hercegovina*, Wien 1893. Mit einer Karte der Römer-Strassen in Bosnien und der Hercegovina. Na karti je označen kolni put preko Velima kao »Erhaltener Fahrweg in den angrenzenden Ländern«. Stošić, Sela šibenskoga kotara, 151 bilježi, da je Pavao Roca, pučki učitelj iz Vodica, pripovijedao, da je našao tragove toga kolnog puta, koji je vodio prema moru.

kojoj je živa voda, obilni, obrađeni vinogradi i svakovrstna stabla.³⁶

Ovdje se možemo upitati: Ako su Šubići nastojali, da povećaju svoju vlast; ako su i neznatne položaje davali ljudima svoga plemena, da ne izgube vlast iz ruku — zar je moguće, da su tako važno i znamenito mjesto, kao što je Velim, dali nekomu drugomu, koji nije bio njihova plemena? — S psihološkoga, državnoga i praktičnoga stanovišta to nije bilo moguće. Prema tome, zaključujemo, da su gospodari Velima bili roda i plemena bribirskih knezova Šubića. Budući pak da Taveliće nalazimo u Velimu, a o njima smo rekli, da su bili ogranak Bribirskih knezova, slijedi, da su Šubići-Tavelići bili gospodari Velima. Iako možda, kad je g. 1387. Ivan Paližna zauzimao Velim, nisu imali jednake vlasti kao prije, ipak su bili gazde i gospodari u Velimu, kao što su se drugi ogranci izitali u Bribiru, Novoselcu, Rogu, Podgrađu i drugim mjestima.

4. Može se postaviti pitanje: kad je nastao ovaj posebni ogranak Tavelići?

Codex Diplomaticus, sv. VII, str. 416 sl. donosi jednu izpravu bana Pavla. Izprava je bez nadnevka, pa je Smičklas stavlja pod konac 13. v., jer ima karakter 13. v. U toj izpravi ban Pavao kaže, da mu je predragi brat Nikola još od prvih godina svog djetinjstva vjernije i odanije služio od sve njegove (banove) braće, vršeći u svima njegovim poslovima i djelovanju sa svim poštovanjem njegovu volju. Radi toga on svoga brata Nikolu posinjuje i čini ga baštinikom svega svoga posjeda, kupljenoga, stečenoga ili ga posjeduje na bilo koji način; osobito pak daje mu svoj tvrdi grad »Solumus«, što ga je sagradio vlastitim prihodima. Svoj svojoj braći, nećacima i ostaloj rodbini zabranjuje, da Nikolu, radi tih posjeda, bilo kako smetaju ili dosađuju.

³⁶ Difić Fr., *Historia della guerra in Dalmatia tra Venetiani e Turchi dal'anno 1645 sino alla pace e separatione de confini* (1671.) str. 137 (novi broj, list 74 v). Rukopis s bilježkama Ivana Lučića u knjižnici »Paravia«, Zadar.

Tko je taj ban Pavao, tko li mu brat Nikola? — La-zowski ovu izpravu u kazalu svezka stavlja pod ime bana Pavla Šubića, a uzevši sve u obzir, ne može se drugomu ni primieniti. Budući da Pavao nije imao brata Nikole, jasno je, da se rieč brat ima razumjeti u širem smislu, naime o jednom bližem rođaku bana Pavla, koji je banu od mladosti vjerno služio. U čemu je služio? — Po našem mišljenju, to je bilo u prvom redu u nutrnjim ili kancelarijskim poslovima. To zaključujemo iz rieči »negotia et agenda«, koje se navode u izpravi, a koje označuju u prvom redu te poslove. Nikola je morao biti banov bilježnik, notar, pisac ili tavel. Svojih notara ili tavela imao je kralj, herceg, ban; imali su ih biskupi, kaptoli, sudovi, gradovi i t. d. Zamjerno je, da se ni u jednoj izpravi bana Pavla, u koliko je nama poznato, ne spominje njegov bilježnik u Bribiru ili Ostrovici. Spominje se bilježnik i prabilježnik sina mu Mladena II. imenom Mihovil; spominju se kasniji bribirski bilježnici, kao Nemtricius i Franjo Lukačić.³⁷ Ali Pavlov se ne spominje. Zar ga nije imao? — Nemoguće je to i pomisliti. Po našem mišljenju, ako ova izprava zaista potječe od bana Pavla I., službu bilježnika ili tavela kod njega je vršio ovaj njegov rođak Nikola, i to tako sdušno, vjerno i predano, da je kod bana našao priznanje mimo sviju svojih rođaka. Ako pogledamo Tavelićev grb i u pamet prizovemo duhovne vrline dobitnika grba, vidjet ćemo, da se u njemu odrazuju one vrline, koje iztiče ban Pavao i radi kojih svoga rođaka Nikolu posinjuje i tako nagrađuje. Suviše, kockaste pruge ili ta-bele (ploče), koje se nalaze u Tavelićevu grbu, zar ne označuju službu tavela, koju je dobitnik grba stvarno vršio ili barem po njoj dobio nadimak i prezime? Prema tome ovaj Nikola bio bi uvršten u obitelj bana Pavla; odnosno on bi bio osnivač onog ogranka, koji se po tavelskoj službi prozvao Tavelići.

Kad je to bilo? — Budući da Pavao u izpravi ne spominje svojih sinova, znak je, da je izprava izdana nešto prije god. 1289., kad se je ožnio s kneginjom Ursom, s

³⁷ Cod. Dipl. IX, 23, 53, 499; XI, 451 sl.; XII, 259 sl.

kojom je imao sinove Mladena, Jurja, Pavla i Grgura.³⁸ To se zaključuje također iz okolnosti, što se Pavao u izpravi imenuje samo »Nos Paulus banus«, dok od svršetka god. 1291. unapried s ponosom iztiče svoje naslove, kao bana sviju Hrvata i gospodara Bosne. Posebni ogranak Tavelića nastao je svakako početkom 14. v. To zaključujemo također iz činjenice, što se na Tavelićevu grbu nalazi razkriljen orao. Kod bana Pavla je na grbu orlovo krilo, kod sina mu Pavla uz orlovo krilo u štitu kao ukras je razkriljen orao, dok je kod njihova rođaka Budislava Ugrinića g. 1335. samo razkriljen orao jednako kao kod Tavelića.

Protiv ovog zaključka stala bi samo okolnost, da je ban Pavao Nikoli poklonio svoj tvrđi grad »Solumus«, što ga je sam podigao svojim prihodima, a toga grada ne nalazimo na području Lučke županije. Koji je taj grad, ne znamo, jer su mnoga nekdašnja mjesta porušena i nestala; ali je jasno, da tako nije mogao glasiti u hrvatskom jeziku. Na naledici izprave netko je napisao u 15. v., da je to grad Solmos u Ugarskoj. Ali ako uzmemo u obzir, da ban Pavao, u koliko je nama poznato, nije imao posjeda u Ugarskoj i da nije ni malo vjerojatno, da bi on svojim prihodima podizao tvrde gradove u Ugarskoj, onda je jasno, da ta kasnija bilježka ne odgovara stvarnosti. Kojemu bi pak mjestu u Lučkoj županiji odgovaralo to ime, ne znamo, jer mjesto ima latinski naziv. Ali ako uzmemo u obzir, da je od tvrdih gradova, gdje nalazimo Taveliće, u koliko znamo, jedini Velim bio utvrđen, onda nema sumnje, da je Pavao Nikoli darovao Velim — s kojim Solumus ima možda neku daljnu sličnost — i da Tavelići prvotno potječu iz Velima.

5. Iz ove okolnosti možemo razabrati, kako je dičnoga i slavnoga podrijetla naš bl. Nikola kao pripadnik jednog

³⁸ Obćina trogirska zaključila je 23. kolovoza 1289., da se pripravi jedna galija »pro nuptiis bani«. V. Micoczy J., Banorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae ad saec. XIV. perducta series anno Domini 1792, »Arkiv za povjestnicu jugoslavensku« 1872, str. 203. Budući da je Ursa umrla 3. listopada 1303., očito je, da se je tada vjenčao s njom.

ogranka Bribirskih knezova i potomak onog plemenitog rođaka bana Pavla, kojega je ban Pavao, radi njegovih osobitih zasluga i vrlina, posinio i učinio svojim baštinikom.

Ako je točno ovo naše zaključivanje, ovaj Nikola bio bi djed Bogdana Tavelića, koji je ime svoga djeda dao svomu sinu, našem Mučeniku, u komu su se vrline njegova pradjeda još bolje odrazile i došle do najvećeg stupnja.

6. Prezime bl. Nikole

1. Sudbina, koja je u prošlosti zadesila gotovo sva hrvatska imena i prezimena, da su se pisala na razne načine, zadesila je i prezime Tavelić. Ovo se je prezime pisalo na nekih 20 načina. Tako imamo oblike: Tavelić, Tavilić, Tavellich, Tauillich, Thawyllich, Taulich, de Taulicis, de Taulici, Tavileuz, Tavileo, Tavilei, de Tavileis, Taveglich, Taviglich, Tavalich, Tavalich, Tanelich i t. d. Nema sumnje, da je koji oblik kadšto nastao kao nehotimična rukopisna ili tiskarska pogreška. Ali najveći broj njih nije nastao nehotimično.

Od tih oblika najčešće susrećemo četiri, i to: Tavelić (Tavellich), Tavilić, Tavileo, Tavilei. Koji je od njih prvotni oblik? — Razumije se, da ovdje govorimo o raznim oblicima prezimena Tavelić u Šibeniku.

2. Na taj upit možemo odgovoriti ovako: Onaj je prvotni oblik, koji se najčešće upotrebljava kroz prvo vrijeme, što se Tavelići nalaze u Šibeniku, i iz kojega su se razvili drugi oblici. Za Taveliće čujemo prvi put u Šibeniku god. 1398. Tada se njihovo prezime piše: »Tavelić« (Tavellich) sa »e« u drugom slogu.³⁹ Što se tiče kasnijeg načina pisanja, već je Stošić, na temelju izvornih službenih spisa šibenske obćine, utvrdio, da se u prvoj polovini 15. v. skoro redovito piše Tavelić (»e« u drugom slogu), a tek u drugoj polovini da dolazi češće oblik Tavilić (»i« u drugom slogu).⁴⁰ Prema tome jasno

³⁹ »Il Nuovo Cronista di Sebenico« 1897/98, str. 185.

⁴⁰ Stošić, Tavelić ili Tavilić, »Obitelj« 1938, 440, gdje navodi veći broj primjera iz 15. i 16. v.

je, da je prvotni oblik bio Tavelić, a da je kasnije nastao oblik Tavilić.

Nadalje nema sumnje, da su oblici Tavileo i Tavilei kasnijeg postanka: iz 16. i 17. v., kad su i prevladali. Jasno je, da su ti oblici nastali dodavanjem stranog dočetka »eo«, »ei« hrvatskom prezimenu. Ako se upitamo, kojemu su hrvatskom obliku dodani ti strani dočeci: da li obliku Tavelić ili Tavilić, svatko će na prvi mah odgovoriti, da su dodani obliku Tavilić, a ne Tavelić; jer da su dodani obliku Tavelić, onda dočetak ne bi glasio »eo«, nego »io«, kao što ga imamo kod prezimena »Ivellio«. Tu je od Ivelić nastalo Ivellio. Da je Tavelić kasnijeg postanka, onda promijenjeni oblik ne bi glasio Tavileo, nego Tavello. Prema tome, očito je, da je oblik Tavelić ranijega, a Tavilić kasnijeg postanka.

Do istog zaključka dolazimo i putem usporedbe sa sličnim prezimenima u 14. v. U Zadru se spominje god. 1364. Cernota Kabelić, a god. 1328. spominje se Ivan Cuvelić s otoka Ugljana. God. 1338. navodi se, također u Zadru, Vadina Zuvelić, god. 1346. Slava, udova Ivana Cuvelić ili Covelić, god. 1364. Luka Zuvelić i t. d.⁴¹ Dakle sva prezimena svršavaju na »elić«. Ne znači li to, da je i prezime bl. Nikole u početku glasillo Tavelić (sa »elić«) a da je kasnije, pod utjecajem drugih činbenika, postalo Tavilić, kao što se je opet kasnije pretvorilo u Tavileo, Tavilei?

Treba napomenuti, da je ova promjena prezimena Tavelić u Tavilić nastala u Šibeniku i bližoj okolici, dok je na području Lučke županije prezime Tavelić ostalo netaknuto do danas. U svoje vrijeme pohodio sam i pregledao župske matice sviju onamošnjih katoličkih župa i ustanovio, da su u njima, odkad su — nakon oslobođenja od Turaka — obnovljene župske matice (g. 1724.), Tavelići zapisani na mnogo mjesta. Samo jedan put je zabilježeno Taveljić, dva puta Tavela, a sve drugo Tavelić, nikada pak Tavilić, Tavileo, Tavilei! Pripustimo li, dakle, što moramo pripustiti, da su se Tavelići doselili u Šibenik s područja Lučke županije, onda je više nego sigurno, da je prvotni oblik prezimena bl. Nikole glasio

⁴¹ Cod. Dipl. IX, 411; X, 397; XI, 306, 349 sl.; XIII, 335.

Tavelić, a da je kasnije došao oblik Tavilić, kao što su opet kasnije došli oblici Tavileo, Tavilei.

2. Zanimljivo je čuti, koji su to uzroci u Šibeniku utjecali na promjenu oblika Tavelić u Tavilić. Po našem mišljenju tu su po sriedi u glavnom dva uzroka. Prvi je: razlika izgovora ili podnarječja. Područje Lučke županije jednako kao i područje Šibenika spadali su pod čakavsko narječje. Ali dok je na području Lučke županije prevladavao ekavski izgovor narječja, u Šibeniku je prevladavao ikavski izgovor. Da je na području Lučke županije prevladavao ekavski izgovor, to se vidi iz raznih rieči. Tako se tu izgovaralo i pisalo, između ostaloga, Belgrad (Biograd na moru), Stepko, Beseda, Melić, Velić, Velim, Belić i t. d.,⁴² sve sa »e«, koje se je u drugim krajevima izgovaralo i pisalo »i«, na pr. Stipko, Milić, Bilić, Bilčić i t. d.⁴³ Tokom vremena i tu je prevladao ikavski izgovor, pa se Belgrad izgovara Biograd, Belić Bilic i t. d.; a ipak za neka je imena ostao prvotni izgovor, kao na pr. Velim, Velić, Melić, Tavelić i t. d. — Da je u Šibeniku prevladavao ikavski izgovor, vidi se iz raznih primjera. U jednoj izpravi od 3. listopada 1321., kojom Stojan, sin pok. Vukše Nebrizenića, prodaje za 3 librice Piraciju, sinu pok. Disislava, polovinu svoje zemlje u mjestu Srma, ima 5 imena, koja svjedoče za ikavski izgovor. Ali ne samo to, u toj istoj izpravi i latinska rieč tabellio piše se »tabilio« t. j. sa »i« u drugom slogu.⁴⁴ Isto tako prezime Semonic pisalo se Simonić, Mi-

⁴² Tako se piše na pr. Stepco, Stepconis, Stepconi i t. d. god. 1238., 1239., 1242., 1246., 1248., 1249., 1251., 1263., 1278., 1280., 1281., 1284., 1286., 1289., 1291., 1293., 1294. V. Cod. Dipl. IV, 58, 80, 86, 143, 154, 178, 197 sl., 205, 236, 277, 287, 299, 337, 384 sl., 447; V, 247; VI, 267, 269, 338, 381, 410, 479, 507, 562, 579, 585, 605 sl. 672; VII, 48, 135, 184. Za druge v. Cod. Dipl. XIV, 219; Klaić, Hrvatska plemena, »Rad«, knj. 130, 40 sl.; Jelić Dr. L., Zadarski bilježnički arhiv, »Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. muzeja« 1901, 146; Miagostović, Per una cronaca sebenicese, Zara 1910, 20; Stošić, Sela, 141, 145.

⁴³ Cod. Dipl. IX, 123, 456, 458; X, 148, 305; XI, 208, 308, 453, 523; XIII, 158, 574; XIV, 72, 161, 282 sl., 357, 400.

⁴⁴ Cod. Dipl. IX, 33 sl.

hetić Mihitić, Dorešević Dorišević i t. d.⁴⁵ Tako i prezime Tavelić u početku, kad su se Tavelići doselili u Šibenik, pisalo se Tavelić; ali na ikavskom području počelo se izgovarati Tavilić. Dok su još bili u životu prvi doseljenici, koji su se držali starog izgovora, prevladavao je oblik Tavelić. Ali kad su oni umrli, nikakvo čudo, da je prevladao oblik, koji je odgovarao izgovoru područja, t. j. Tavilić, kao što su opet kasnije, uslied drugih uzroka, prevladali oblici Tavileo i Tavilei.

Drugi uzrok jest upliv latinskoga i talijanskoga jezika. U latinskom vulgarnom ili pučkom jeziku imamo svu silu slučajeva, gdje se zamjenjuju pojedini suglasnici i samoglasnici. Da izpustimo druge, spomenut ćemo samo, kako je mnoštvo slučajeva, gdje se mjesto »e« piše »i«. Tako se piše na pr. ecclesia mjesto ecclesia, diffunctus mjesto defunctus, Felicia mjesto Felicia, ficit mjesto fecit, sirico mjesto serico, vixillum mjesto vexillum i t. d.⁴⁶ Ovo zamjenjivanje odrazivalo se i na hrvatskim imenima i prezimenima. Tako imamo bezbroj slučajeva, gdje se Šibenik piše Sibinicum, Sibirichi, Sibinicensis, Senj Sinium, Signia, Lepenica Lipinicha, Kleme Clime i t. d., svagdje »i«, gdje je u hrvatskom jeziku »e«. Isti je slučaj i u pučkom talijanskom jeziku. I tu se Šibenik pisao, pored Sebenico, još i Sibenicho i Sibinicho; creatura se pisala criatura, creatore criatore, secondo sicondo, Trevisano Trivisano i t. d.⁴⁷ Isto vrijedi i za gore spomenuta prezi-

⁴⁵ Cod. Dipl. IX, 46; Galvani, Il re d'armi, I, 136, 142, 182.

⁴⁶ Skok Dr. P., Pojave vulgarno-latinskoga jezika na natpisima rimske provincije Dalmacije, Zagreb 191, passim.

⁴⁷ Kako se Šibenik piše s »i« mjesto s »e«, naročito od stranaca, imamo bezbroj primjera od 13. do 16. v. V. napose Cod. Dipl. III, 184; VII, 18, 124; VIII, 206; IX, 80, 127; X, 303; XII, 73, 574 sl.; Theiner A., Vetera monumenta historiam Slavorum meridionalium spectantia, I, br. 105, 110, 241, 271, 382, 514, 519, 581, 587, 665, 679, 698, 704, 772 i t. d. — Za druge slučajeve v. Galvani, Il re d'armi, I, 82, 103, 136, 142, 182, 188, 201, 215, 228; Tiepolo G., Delle Historie Venete, Lib. VII e VIII, list 15 r, 100 v, 101 r, 109 v. Knjiga se nalazi u rukopisu kod Dra M. Dinfico u Zadru; Folgarait G., La Vergine Bella in S. Bernardino da Siena, Milano 1939, 183.

mena Semonić, Mihetić, Dorešević i t. d., koja su se u talijanskim izpravama pisala i Simonić, Mihitić, Dorišević i t. d.

Ova dva uzroka toliko su bila jaka, da se je i čisto talijansko prezime obitelji Tavelli — koja se je doselila u Šibenik g. 1656., t. j. 7 godina nakon izumrća naših Tavelića — pisalo Tavilli, t. j. sa »i« u drugom slogu.⁴⁸

Uz ova dva glavna uzroka bez sumnje je mnogo doprinijelo promjeni prezimena Tavelić u Tavilić slično prezime Stavilić. U nedalekom Trogiru postojala je ugledna obitelj Stavilić. Njezini članovi bili su u živom saobraćaju sa Šibenikom, pače i dva njihova člana bili su biskupi u Šibeniku, a i majka povjestničara Zavorovića bila je od Stavilića.⁴⁹ U ovakom stanju stvari sličnost prezimena morala je doprinijeti, da je prezime Tavelić dobilo oblik Tavilić, kao što je kasnije doprinijela, da je pri promjeni u talijanski oblik, dobila njegov dočetak »eo« — Tavileo, jer se Stavilić pretvorio u Stafileo, prema korienju grčke rieči »stafilē«, koja označuje grozd, a taj se nalazi u grbu njihove obitelji.

Ovaj dočetak »eo« odlučio je, da je konačno ostao utvrđen oblik Tavilić, jer blagozvučje nije dopuštalo, da u latinskom ili talijanskom obliku prezime Tavelić glasi Taveleus, Taveleo; pa je ono »e« moralo biti promijenjeno u »i«, odnosno Tavelić u Tavilić. Tako je duh stranog jezika odlučio, da je konačno prevladao i ostao kao utvrđen kasniji hrvatski oblik Tavilić.

3. Vriedno je upitati, iz kojega je koriena, t. j. iz koje je rieči nastalo prezime Tavelić.

Ja sam u svoje vrijeme iznio mišljenje, da je moglo nastati iz latinske rieči tabella ili grčkog slova Tau u vezi s imenom mjesta Velim ili prezimena Velić. Prvo sam pomišljao, ne samo radi korienske sličnosti, nego i jer tabella označuje ploču s kockama, a na Tavelićevu su grbu takove 3 ploče. To mi se činilo tim vjerojatnije,

⁴⁸ Stošić, Bilježke o imovini šibenskih Tavelića.

⁴⁹ Kukuljević I., Znameniti Hrvati prošlih vjekova, Zagreb 1887, 127. — Biskupi su bili Ivan Stavilić (1512.—28.) i Ivan Lučić-Stavilić (1528.—1557.). Galvani, Il re d'armi, 38—41.

što su na području Lučke županije postojale, a i sada postoje bilo tu bilo u blizini obitelji: Tabulić, Tabula, Tabulov, Tabulović, Tobolović, kojih prezimena imadu isti izvor. Drugo mi se činilo vjerojatnim, jer grčko slovo Tau označuje križ, koji se u srednjem vijeku često tim slovom označivao, a križ se nalazi na šljemu Tavelićeva grba. Suviše, starinske plemićke obitelji često su dobivale svoje prezime po mjestu svoga gospodstva ili se to mjesto prozvalo po njihovu prezimenu. To je moglo biti i kod plemenite obitelji Tavelić. No sada mi se čini izpravnijim i možda jedino izpravnim mišljenje A. Šimčika, da je to prezime nastalo od pohrvaćene rieči »tavel«.

Rieč »tavel« bila je u srednjem vijeku hrvatska rieč jednako kao i rieči: notar, kancelar, komun, diak, klerik, kanunik i mnoge druge, ili kao što se i sada smatraju hrvatskim riečima: ministar, general, konzul, rektor, djak, arhiv, kancelarija i mnoge druge. Ta rieč nalazi se i u »Prinosima za hrvatski pravno-povjestni rječnik« od Vladimira Mažuranića. Tavel dolazi od latinske, odnosno grčke rieči tabellio, a značio je isto što i notar, kancelar, djak, pisac. Rieč tavel upotrebljavala se bilo za oznaku službe bilo kao nadimak. U hrvatskim spomenicima tri puta je upotrebljena za oznaku službe. Prvi put, u koliko smo se mogli namjeriti, upotrebljava je 12. ožujka 1379. Vid, pisac dobrinjske obćine, kad su Dobrinjci Pavao Banić i brat mu Dminić darivali i prodavali svoje zemlje i drmane plovani Mavru od Dobrinja za 51 zlati. Izpravu je napisao i potpisao: »Ja Vid, tavel, pisac od komuna od Dobrinj, sin Ivana z Litije«. Drugi put označuje se god. 1453. kao »tavel bakarski« svećenik Ambroz, kojega je za tavela izabrala čitava obćina i knez krčko-modruško-senjski Martin.⁵⁰ Treći put potpisuje se, također kao »tavel bakarski«, domin Kirin Vrančić Gaćanin, pri davanju u nasljedni zakup neke zemlje, koja je pripadala

⁵⁰ Knezom krčko-modruško-senjskim bio je tada Martin Frankopan (1416.—1479.), zvan »Pobožni«, osnivač i veliki dobročinitelj franjevačkog samostana i crkve na Trsatu. Klaić, Krčki knezovi Frankapani, Zagreb 1901, 238 sl.

crkvi sv. Lucije u Bakru.⁵¹ — Kao nadimak rieč tavel nalazimo u Pagu već god. 1292. U jednoj latinskoj izpravi od 2. rujna 1292., kojom Dujam pok. Dragonje daje svoje solane u najam za 4 godine Matildi, udovi zadarskoga građanina Barte, isti se Dujam označuje kao »rečeni Taul« i »rečeni Tavił«.⁵²

U srednjem vijeku nalazimo mnoštvo prezimena po službi, koju su utemeljitelji dotične obitelji obnašali ili po njoj dobili nadimak. Takova su prezimena: Banić, Županić, Kraljević, Kovačević, Ribarić, Lončarić i t. d. Ali ima prezimena, što su nastala od pohrvaćene rieči, koja je označivala službu ili zanimanje, kao na pr. Kaštelan, Barbić, Cavatić, Dukić, Karavanić, Fortunić, Marangunić, Škrivanić, Saracen i t. d. Sad pitamo: ako u srednjem vijeku susrećemo hrvatska prezimena, koja su nastala od stranih pohrvaćenih rieči; pa, ako nalazimo hrvatsko prezime Tavelić, koje se poduno poklapa s pohrvaćenom rieči »tavel« — nije li naravan zaključak, da je to prezime nastalo baš od te pohrvaćene rieči? Ovaj je zaključak tako očevidan i nuždan, da, dok se sa sigurnošću ne utvrdi, da je prezime Tavelić nastalo od nekog drugog koriena, dotle smatramo gotovo nedvojbenim, da je nastalo od rieči »tavel«.

Ovaj zaključak, možda, ima potvrdu i u samom njihovom obiteljskom grbu. U štitu Tavelićeva grba nalazimo 3 pruge ili table, koje, vjerojatno, predstavljaju službu tavela, koju je obnašao dobitnik grba i osnivač obitelji ili je barem po njoj dobio nadimak i prezime.

4. Prema tome, sudeći ne samo po poviestnim razlozima, nego i po izvoru prezimena, prvotni oblik prezimena bl. Nikole glasio je Tavelić. Nadimci »Taul« i »Tavił« vrlo zgodno razjašnjaju oblike »Taulić« i »Tavilić«, koji su nastali prema načinu, kako se je u nekom kraju izgovarala rieč »tavel«.

⁵¹ Šimčik A., Prezime bl. Nikole, »Hrvatska Straža« 1938, br. 238; Kukuljević-Šurmin, Monumenta historico-iuridica Slavorum Meridionalium (Hrvatski spomenici), VI, 90, 202—204, 360.

⁵² Cod. Dipl. VII, 105 sl.

II. FRANJEVAC I KRISTOV VJEROVJESTNIK

1. Godina rođenja, krstno i redovničko ime bl. Nikole

1. Iz života bl. Nikole Tavelića sa sigurnošću znamo jedino za godinu njegove mučeničke smrti, Godine sviju drugih važnijih događaja moramo nagoditi. Ali, polazeći od godine smrti, u vezi s ondašnjim zakonima i prilikama, možemo ih sve dosta pouzdano odrediti.

Bl. Nikola umro je u Jeruzalemu 14. studenoga 1391. Prije nego je došao u Jeruzalem, bio je misionar u Bosni 12 godina. Između odlazka iz Bosne i dolazka u Jeruzalem nije proteklo mnogo vremena, pa je gotovo jednako sigurno, da je došao u Jeruzalem iste godine kad je umro. Ako od god. 1391. odbijemo 12 godina misionarskog djelovanja u Bosni, znači, da je pošao u Bosnu god. 1380. ili najranije g. 1379. Prije toga pripravljaio se za svećenika, odnosno za misionara. Budući da kao mladi svećenik nije mogao izpoviedati svjetovnjake prije dovršene 30. godine života, to znači, da je onda kad je pošao u Bosnu navršio 30. godinu, dotično da je rekao prvu Misu kad je ušao u 25. godinu života, t. j. oko god. 1375. S drugim riečima: bl. Nikola rodio se oko god. 1350.

2. Buffalis je u »Zlatnoj knjizi« rekao, da je našem Blaženiku bilo ime Josip. Delalle, prenoseći Buffalisove rieči, primjećuje, da je tu po svoj prilici pogrješka prepisivača, koji je mjesto Nikola napisao Josip.¹

Vjerojatno se tu radi o pogrješci. Buffalis na dotičnom mjestu govori, kako se Blaženikove relikvije i slike štuju na oltarima; a, u koliko je nama poznato, te se ni u Buffalisovo doba ni ranije nisu štovale kao relikvije i slike bl. Josipa, nego kao relikvije i slike bl. Nikole.

¹ Delalle, Obitelj Tavilić u Trogiru, »Kat. Riječ« 1939, br. 51.

Nadalje, u srednjem je vijeku štovanje sv. Nikole bilo veoma razšireno. Sv. Nikola bio je onda kao što je i danas jedan od najdražih i najpoznatijih pučkih svetaca. Pokrovitelj je mnogih država, pokrajina, biskupija i mjesta. Kao svoga nebeskog zaštitnika štuju ga mornari, brodari, putnici, utamničeni, bilježnici ili taveli, odvjetnici, ljekarnici, mirodiari, ribari, staklari, pivari, vatrogasci, kamenari i drugi obrtnici i zanatlije.² Štovanje sv. Nikole bilo je posebno uvriježeno kod Bribirskih knezova. Velik broj njih nosio je ime Nikola. Neki su na svoj trošak slali hodočastnike k sv. Nikoli u Bari. U franjevačkoj crkvi u Bribiru bio je jedan oltar sv. Nikole, na kojem se je, po odredbi nekih Bribirskih knezova, svaki dan govorila misa za pokojne Bribirske knezove.³ Ako je pak točno, da su Tavelići nastali od onoga Nikole, tavela bana Pavla, onda je više nego vjerojatno, da je otac našega Nikole svomu sinu stavio već na krštenju ime svoga djeda i osnivača obitelji. Ako je naš Mučenik na krštenju dobio ime Josip — što ne vjerujemo — onda je Nikola njegovo redovničko ime.

2. Ulazak u franjevački Red

1. Pravilo sv. O. Franje govori o primanju u Red odraslih; ali ne kaže, koliko godina najmanje treba da ima onaj koji želi stupiti u Red. Sv. Bonaventura kao vrhovni starješina Reda na obćem zboru Reda u Narboni g. 1260. odredio je, da oni, koji žele prigrliti franjevački Red, imadu redovito 18 i više godina, a u izvanrednim slučajevima barem 15 godina.⁴ Tokom vremena počeli su

² Doyé F., Verzeichnis von Heiligen und Seligen der römisch-katholischen Kirche und anderen Attributen, Patronaten und kurzen biographischen Notizen, Doppel-Lieferung 9/10, Leipzig (bez oznake godine), Nicolaus, hl., Bischof v. Myra, str. 77 sl.

³ Stošić, Pergamene u samostanu sv. Frane u Šibeniku, br. 15 (rukopis kod pisca); Polonijo, Bl. Nikola Tavilić, 10, 168, bilj. 25.

⁴ Constitutiones Narbonae a. 1260. promulgatae, izdao Ehrle u »Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte« 1889, 88.

se primati i mlađi od 15 godina, pa su obće ustanove u Asizu g. 1316. dopustile, da se primaju u Red i dječaci od 14 godina, ako su sposobni za nauk.⁵ Obće ustanove

BL. NIKOLA TAVELIĆ

Izradio Gabriel Jurkić

u Lionu g. 1325. izričito dozvoljavaju primanje dječaka, koje su njihovi roditelji poklonili Redu (oblati).⁶ To dozvoljavaju i spomenute ustanove »Farineriae«, koje su bile na snazi od god. 1354. do god. 1438.⁷

⁵ »Archivum Franciscan. Historic.« 1911, 277.

⁶ »Archiv. Franc. Histor.« 1911, 527. O dječacima »oblatis« razpravlja napose Oliger u »Archiv. Franc. Histor.« 1915, 389—447; 1917, 271—288.

⁷ Chronologia historico-legalis, I, 64; »Archiv. Franc. Histor.« 1942, 83.

»Crna kuga«, koja je god. 1348.—1350. opustošila Europu i pokosila oko dvie trećine redovnika u samom franjevačkom Redu,⁸ napravila je u svima Redovima velike praznine. Ona je bila povod, da su se u Red primali i dječaci izpod 14 godina kao i odrasli s nikakvim ili sumnjivim zvanjem. Naravno, da to nije moglo ostati bez loših posljedica za redovnički život i stegu.

»Crna kuga« harala je i u našim krajevima. Dalmatinski primorski gradovi gotovo su opustjeli. Ninska občina morala je obećati posebne povlastice onima, koji bi se nastanili u Ninu.⁹ U Bribiru je svršetkom g. 1348. od kuge pokošena i Jelena Nemanjićka, supruga Mladena III., koji je malo prije umro u Trogiru.¹⁰

Nema sumnje, da je »crna kuga« nepovoljno djelovala na redovnički život i kod nas. Ali je izključeno, da je ona imala nepovoljnog odraza na bl. Nikolu, kad je ulazio u franjevački Red. Njegov velikaški stalež sam ga je po sebi odvrćao od redovničkog, pokorničkog života; pa, ako se je on odlučio za redovnički život, napose u siromašnom franjevačkom Redu, to je moglo biti samo iz viših, svrhunaravnih pobuda. Iz izvješća o njegovoj mučeničkoj smrti i njegova svetačkog života razabiremo, da je duhovna podloga njegova života bila takova, da je redovništvo iz njega izgradilo svetca u potpunom smislu rieči.

Prema tome, smatramo vjerojatnim, da je bl. Nikola stupio u franjevački Red u svojoj 15. ili 16. godini života, t. j. god. 1365. ili 1366. Ako je stupio ranije, to je moglo biti samo stoga, da što prije ostavi svijet i posveti se Bogu.

2. Kako smo već napomenuli, bl. Nikola stupio je u Red u samostanu Bribiru. Ovaj samostan podigao je Bribirski knez Stjepko malo iza god. 1242., naime nakon što je izvojevao pobjedu na dan Uznesenja Marijina, 15. kolovoza 1242., nad jednim dielom Tatara, kad su progonili ugarsko-hrvatskoga kralja Belu IV. U zahvalu

⁸ »Archiv. Franc. Histor.« 1910, 544.

⁹ Klaić, Povjest Hrvata, sv. 2, d. 1, 104 sl.

¹⁰ Rubić Dr. I., Hrvatska Troja, »Hrv. Dnevnik« 1937, božićni broj.

za tu pobjedu podigao je Stjepko na čast Majke Božje zavjetnu crkvu i poklonio je franjevcima, sagrađivši im ujedno i samostan.¹¹ Jedno i drugo bilo je dovršeno prije god. 1247. To se zaključuje iz ove okolnosti. Pobožni skradinski biskup Bartul posvetio je god. 1247. zajedno s trogirskim biskupom Treguanom, hvarskim biskupom Nikolom i senjskim biskupom Filipom za splitskoga nadbiskupa splitskoga kneza Ugrina. Ugrin je poslao senjskoga biskupa Filipa, da mu dobije nadbiskupski palij od Pape Inocenta IV., koji je tada boravio u Lionu. Filip je dobio palij, ali Papa nije ovlastio njega za predaju palija, nego skradinskog biskupa Bartula. Papino pismo izdano je 26. ožujka 1248. Međutim, Bartul je već tada bio u bribirskom samostanu kao redovnik, jer se zahvalio na biskupskoj stolici i ušao u franjevački Red. Kako je Papino pismo na njega glasilo, zamoliše ga, da dođe i nadbiskupu preda palij: što je on i učinio.¹² Dakle je već tada postojao franjevački samostan u Bribiru. S tim se slaže i bezimeni pisac knjige »Prospetto cronologico della storia della Dalmazia«, str. 120 sl., koji, navodeći događaje između god. 1245. i 1250., kaže, da je tada postojao franjevački samostan u Bribiru.¹³

3. Vriedno je napomenuti, da je ovaj samostan god. 1371., dok je u njemu boravio naš Blaženik, uzeo pod svoju zaštitu ugarsko-hrvatski kralj Ljudevit I. Veliki. Kralj se je u ožujku i travnju g. 1371. nalazio u južnoj Hrvatskoj i Dalmaciji, obilazeći pojedine gradove, kao Knin, Vranu, Nin, Zadar i t. d. Kad je bio u Bilini (sadašnjoj Bjelini?), vjerojatno na molbu bribirskog gvar-

¹¹ Bačić O. P. K., Sveta Stanislava Šubić, kneginja hrvatska (rukopis u franjevačkom samostanu Visovac). Mi navodimo taj rukopis. Razprava je objelodanjena i u »Nar. Koledaru« g. 1882.

¹² Thomas Archidiaconus, Historia Salonitana, izd. Rački, str. 201; Farlati P. D., Illyricum Sacrum, Tom. IV, 14; Bačić, Sveta Stanislava, 19.

¹³ Knjiga je objelodanjena u Zadru g. 1863. Na primjerku u knjižnici franjevačkog samostana u Zadru netko je rukom zabilježio, da je knjigu napisao zadarski nadbiskup Petar Dujam Maupas. Isto tvrdi i vlč. Don Mate Klarić, dobar poznavao naše prošlosti.

diana Fra Ivana — izpovjednika bribirskoga kneza Ivana Slavogostića, zvanog Beseda — uzeo je pod svoju posebnu zaštitu samostan, gvardiana i svu njegovu redovničku braću sa svime što njima pripada, te naredio 24. travnja 1371. banu Stjepanu Lackoviću i njegovu podbanu, da ih njegovom vlašću brane, čuvaju i zaštićuju od napadaja, povriedivanja i dosađivanja s bilo koje strane.¹⁴

3. Školovanje bl. Nikole

1. Razumije se, da je bl. Nikola, nakon ulazka u Red, proveo kao i svaki drugi redovnik jednu godinu novačtva, da upozna narav redovničkoga života uobće, a franjevačkoga napose; da se vježba u redovničkim dužnostima i u težnji za savršenom sličnošću s Ocem nebeskim, što je dužnost svakoga kršćanina uobće, a redovnika napose. Koliko je njegova duša napredovala u toj školi savršenosti, do kojih li se je poleta uzdizala, to se može naslutiti iz izvješća o mučeničtvu, koje kaže, da je bio u svakoj redovničkoj vrlini preizkušen i presavršen.

Ipak ovdje ne govorimo o toj naobrazbi. Ovdje govorimo o školovanju kao pripravi za svećeništvo i misionarstvo.

2. Koje je škole svršio naš Nikola prije nego je postao svećenikom, teško je ustanoviti, jer nam nije poznata uredba ondašnjih škola. Franjevačke obće ustanove »Farineriae«, koje su za našeg Nikole bile na snazi, određuju, da kandidat mora biti »competenter literatus«.¹⁵ Ali u čemu je to zapravo sastojalo?

Kao početna priprava za nauke tražilo se u srednjem vijeku učenje gramatike. Pod imenom gramatike razumjelo se shvaćanje pisaca i pjesnika. Gramatika se je odnosila na latinski jezik i bila jedna od sedam slobodnih struka ili umjetnosti (artes), koje su sačinjavale Trivium i Quadrivium. Na Trivium su spadale: gramatika, logika i dialektika; na Quadrivium: aritmetika, geometrija, mu-

¹⁴ Cod. Dipl. XIV, 324 sl.

¹⁵ Chronologia historico-legalis, I, 64; »Archiv. Franc. Histor.« 1942, 82.

zika i astronomija. Trivium je bio priprava za Quadrivium, a priprava za Trivium, odnosno za druge dvie struke bila je gramatika. Trivium, pa i sama gramatika, prema programu i okolnostima 13. v., davali su kleru dovoljnu nižu naobrazbu, na temelju koje se pripuštalo kandidate na sveučilište. Kako je bio obširan pojam gramatike, pokazuje sljedeća okolnost. Kako su franjevačke obće ustanove »Narbonenses« od g. 1260. tražile od onih, koji žele biti klerici, primjerenu pouku u gramatici ili logici (competenter literatus), pitalo se, koliko je gramatike dovoljno za primjerenu pouku: da li toliko, da dotičnik znade gramatikarno, lako i sa shvaćanjem govoriti, ili mora znati i pravila i umjetnost gramatike, jer mnogi lako govore, iako su zaboravili pravila i umjetnost — tumačitelj ustanova odgovara, da je dovoljno, da se u gramatici toliko usposobi, da može biti izpovjednik, propovjednik i nastavnik (lector), da ga nedostatak gramatike ne priči, da dobije koju od tih služba.

Od vremena rimskog carstva u školi se je zajedno s gramatikom učila i logika, jer se je stara ili Porfirijeva logika smatrala neobhodno potrebitom za bolje poznavanje gramatike u širem smislu. Pod konac 13. v. gramatika se odijelila od ostalih struka ili umjetnosti, stara logika se sdružila s novom, Aristotelovom logikom, te su obje počele sačinjavati posebnu znanost. Kad su prevedene i ostale Aristotelove knjige i pridružile se njegovoj logici, razvila se filozofija, koja je domalo došla do najvećeg sjaja, a fakultet struka ili umjetnosti pretvorio se u filozofski fakultet. Dosljedno ovom razvoju, i obće zakonodavstvo Crkve i posebno zakonodavstvo franjevačkog Reda odijelilo je gramatiku od logike i filozofije. Učenje logike u nekim provincijama Reda trajalo je 2 godine. Obći zbor Reda u Napulju g. 1370. protegao ga je na 3 godine. Logiku je morao učiti svaki svećenički kandidat, a onaj, koji je bio određen za više škole, morao ju je prije predavati.

U prvoj polovini 13. stoljeća gramatika i logika bile su dovoljne za učenje bogoslovlja i pohađanje sveučilišta. Pod utjecajem naročito oksfordskog sveučilišta smatrale su se potrebitima i druge struke, u prvom redu one, koje

se poznaju svjetlom razuma, a među njima se iztiče Aristotelova filozofija. Obći zbor Reda u Napulju g. 1370. odredio je, da se nitko ne šalje na obće učilište Reda, ako nije prije učio 2 godine filozofiju, a u Pariz, ako nije prije predavao logiku i filozofiju.

Kandidati, koji nisu svršili gramatiku prije, nego su došli u Red, morali su je svršiti naknadno. Kako ona tako i logika i filozofija, a isto tako i bogoslovlje učili su se u samostanima. U franjevačkom Redu jednako kao i u drugim Redovima nastojalo se, da po provincijama budu zajednička učilišta koliko za gramatiku, logiku i filozofiju, toliko i za bogoslovlje. Gdje to nije bilo provedeno, a to je bilo u većini provincija, svaki je samostan — po dozvoli Pape Aleksandra IV. od g. 1257. — svoje članove uzgajao za svećeništvo. Od svršetka 13. v. unapried u većem dielu samostana bile su škole s jednim ili više nastavnika — štioća (lectores), koji su držali predavanja i poučavali kandidate. Predavanjima su morali prisustvovati ne samo klerici, nego i svi ostali svećenici propovjednici, izpovjednici i drugi, pa i samostanski starješine, ako nisu bili zakonito zapriečeni. Lektori su bili redoviti i izvanredni. Gledom na bogoslovne struke jedni i drugi su tumačili koju knjigu Sv. Pisma ili ulomke iz sentencija Petra Lombarda. Tekst Sv. Pisma uzimao se po volji, a sentencije su se čitale i tumačile od početka do kraja. Vjerojatno se čitala i tumačila po jedna knjiga na godinu. Dosljedno, kako su bile 4 knjige sentencija, učenje bogoslovlja redovito je trajalo do 4 godine.¹⁶

To bi bili u glavnom nauci, koje je naš Nikola prošao prije nego je postao svećenikom. Ali gdje ih je prošao?

3. Po našem mišljenju, on je svoje filozofske i bogoslovne nauke svršio u Bribiru. Nije nam poznato, da li je hrvatska provincija imala zajedničke škole po kustodijama. Vjerojatno nije, jer se spominju lektori u pojedinim samostanima, kao u Zadru, Senju i Splitu.¹⁷ Budući da samostan u Bribiru nije bio kakvo neznatno samotnište (eremitorium), nego dosta velik samostan sa

¹⁶ Potanje o tome v. Brlek, De evolutione iuridica studiorum in Ordine Fratrum Minorum, 28—52.

¹⁷ Cod. Dipl. VIII, 25, 183; XI, 203; XIII, 39.

znatnim brojem članova — kako se vidi iz odluke kralja Ljudevita Velikoga od g. 1371., s kojom je uzeo pod svoju zaštitu samostan, gvardiana i svukoliku njegovu redovničku braću sa svime što njima pripada, te iz mnogobrojnih zadužbina, koje su Bribirski knezovi učinili crkvi i samostanu u Bribiru¹⁸ — to je bio u stanju, da uzdrži jednoga i više nastavnika-lektora, koji će uzgajati svoje kandidate za svećenički stalež, kao što je bilo po drugim samostanima. Nadalje, god. 1340. postao je krbavskim biskupom Fra Radoslav, sin Bribirskoga kneza Radoslava, član bribirskog samostana.¹⁹ Fra Radoslav nije bio običan redovnik, bez viših škola. On je morao svršiti barem studia generalia, jer su biskupima postajali i razne službe u Redu dobivali magistri i lektori, t. j. oni koji su svršili sveučilište ili studia generalia.²⁰ Ako je Fra Radoslav, prije nego je postao biskupom, bio magister ili lektor, to je znak, da su u bribirskom samostanu postojale škole, na kojima je vršio dotičnu službu. Dosljedno, na tim je školama i naš Nikola stekao svećeničku naobrazbu.

Nakon svršenih bogoslovnih nauka Nikola je bio ređen za svećenika. Redio ga je skradinski biskup Mihovil III., koji je bio biskupom god. 1367.—1393. i koji se spominje u mnogobrojnim kraljevskim izpravama tih godina,²¹ jer je Bribir u crkvenom pogledu spadao pod skradinsku biskupiju. To je bilo oko g. 1375., kad je Nikola bio u 25. godini života.

4. Budući da mladi svećenici prema ondašnjim propisima franjevačkog Reda nisu mogli izpoviedati svjetov-

¹⁸ Cod. Dipl. IX, 338 sl.; X, 601 sl.; XI, 451, 453; XII, 157 sl.; XIV, 279 sl.; Bojničić, Jakov Bribirski, »Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. arhiva« 1899, 86, 92—96; Drž. Arhiv u Zadru, Fasc. XI. Istrumenti 1385 13/4, 1385/86 13/3, iz spisa kralj. bilježnika zadarske občine Petra Perenzini (Perençanus) de Semitecolis iz Padove; Stošić, Pergamene, br. 10, 11, 24, 32.

¹⁹ Cod. Dipl. X, 602 sl.

²⁰ Brlek, De evolutione iuridica studiorum, 93 sl.

²¹ Farlati, Illyricum Sacrum, IV, 20; Cod. Dipl. XIV i XV, passim.

njake prije, nego navrš 30. godinu života,²² pita se, što je naš Nikola radio kroz tih 5 do 6 godina. Iako to ne nalazimo zabilježeno, možemo gotovo sa sigurnošću utvrditi, da je to vrijeme proveo na višim školama, najvjerojatnije u Parizu.

Već je Papa Benedikt XII. pismom od 11. lipnja 1339. preporučio ugarskom i hrvatskom provincijalu, da na obća učilišta šalju ne samo Niemce, nego i Ugare i Hrvate, da i oni budu znali u svom jeziku iznositi riječ Božju književno i pučki, te biti kući Božjoj obranbeni zid protiv onih, koji pokušavaju s druge strane provaliti.²³ Glavna svrha obćih učilišta (*studia generalia*) u franjevačkom Redu bila je, da se izobrazu dobri propovjednici i sposobni lektori ili nastavnici za provincijalne škole.²⁴ Dobri propovjednici i uobće učeni redovnici bili su potrebiti osobito u onim krajevima, gdje je trebalo pobijati predrasude i napadaje na vjeru kao i rješavati poteškoće, koje su se protiv nje iznosile. To je bilo, naročito u misijama među nevjernicima. Radi toga je obći zbor Reda u Ostrogonu g. 1379. odredio, da se u misije šalju učeni redovnici i da ih provincijali na to potiču.²⁵ Učeni redovnici bili su još potrebniji u misijama među krivovjercima, gdje su zavodnici krivom naukom zavađali pravovjerne, pa je trebalo ove utvrđivati u pravu vjeri, a one razkrinkavati i pobijati njihove zablude. Prema tome, za njih se je tražilo već znanje nego za obćne misionare. Hrvatska provincija, prema zaključku obćeg zbora Reda u Tuluzi od g. 1373., svoje je kandidate imala slati na obće učilište u Firenci.²⁶ Budući da polazak Nikole za misionara u Bosni, gdje su bili svakovrstni krivovjerci, pada nakon toga zbora, jasno je,

²² Chronologia historico-legalis, I, 81; »Archiv. Francisc. Histor.« 1942, 207.

²³ Bullarium Franciscanum, Tom. VI, br. 112.

²⁴ Brlek, De evolutione iuridica studiorum, 63.

²⁵ Chronologia historico-legalis, 22.

²⁶ Chronologia historico-legalis, I, 88; Fabianić P. D., Storia dei Frati Minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bossina, vol. I, Zara 1863, 144; Brlek, De evolutione iuridica studiorum 42, bilj. 137.

da je i on spadao među učene redovnike, pa da je svršio više nauke barem u Firenci.

No on je morao pohađati i sveučilište u Parizu. Da se netko pošalje na sveučilište, trebala su dva uvjeta: a) da je darovit, miroljubiv, dobra vladanja i dobar govornik, da bi mogao biti na što veću korist i čast Reda; b) da su mu providena sredstva za uzdržavanje. Što se tiče drugog uvjeta, svakoj je provinciji bilo slobodno poslati na sveučilište u Pariz dva kandidata na trošak parizskog samostana. Ako je, osim tih, htjela poslati i druge, onda se je ona imala brinuti za njihovo uzdržavanje. Prvi su se zvali »studentes de debito«, drugi »studentes de gratia«. Takove povlastice nije imalo oksfordsko sveučilište, pa je svaka provincija morala podmirivati troškove njihova uzdržavanja. Ako provincija nije mogla za to providjeti, ne riedko je imućnija obitelj dotičnog redovnika doprinosila za njegovo školovanje.²⁷ Tako imamo slučaj u Šibenčaninu Fra Šimunu Dvniću, rođaku našega Blaženika po majci, kojemu je majka Katarina rođena Tavelić dala svoj miraz, da bi mogao poći na škole u Francuzku.

Oba ova uvjeta nalazila su se kod našeg Nikole u potpunosti. Što se tiče vladanja i ostalih svojstava, izvješće o mučeničtvu i dvanaestgodišnji misionarski rad najrječitije ih potvrđuju. Gledom na troškove za uzdržavanje, ako su slučajno bila popunjena mjesta »de debito«, a provincija nije imala sredstava, to njegovoj velikaškoj obitelji nije pravilo nikakve poteškoće. Jer, ako su druge manje ugledne obitelji pomagale svojim članovima, da svrše visoke škole u stranom svijetu, čast i ugled njegova roda tražili su to po gotovo od njegove velikaške obitelji. Redovnički poglavari željeli su, da imadu učenih redovnika, a naš Nikola nije mogao biti protivan želji jednih i drugih, jer je znao, da je znanje poseban dar Božji, koji izvrstno služi, bilo da se s Bogom što uže sdružimo bilo da što više radimo za Njegovu čast i slavu. Stoga je više nego vjerojatno, da je naš Nikola pošao na visoke škole u strani svijet, najvjerojatnije u Pariz, koji je uživao veći glas kao učilište i

²⁷ Brlek, De evolutione iuridica studiorum, 63 sl.

bio više pohađan nego Oksford. Sveučilište u Parizu pohađao je nešto kasnije njegov spomenuti rođak Fra Šimun Divnić, a sveučilište u Oksfordu Fra Nikola od Zadra, provincial hrvatske provincije u vrijeme njegove mučeničke smrti.²⁸

Ipak visokih škola nije u Parizu dovršio, odnosno nije dobio akademskog stepena magistrata ili doktorata. Kad je kandidat postao baccalaureus, morao je barem za 6 godina držati predavanja, prije nego dobije dozvolu, da na bogoslovnom fakultetu boravi, razpravlja, propovijeda i obavlja čine, koji spadaju na magisterium. Tada bi postao licentiat. Nakon toga protekla je još koja godina, dok je postao formalnim magistrat ili doktorom.²⁹ Tih formalnosti nije mogao naš Nikola izpuniti, jer je pošao u misije. Mislamo ipak, da je, prije nego je pošao u misije, vršio službu lektora u svojoj provinciji, vjerojatno u Bribiru. Obći zbor Reda u Napulju g. 1370. bio je odredio, da se nikoga ne šalje na nauke u Pariz, ako nije prije s pohvalom predavao logiku i filozofiju barem kroz 2 godine u svojoj provinciji.³⁰ Dosljedno, i naš je Nikola neko vrijeme vršio službu lektora ili nastavnika u svojoj provinciji. Kako je kroz to g. 1379. obći zbor u Ostrogonu zaključio, da se u misije šalju učeni redovnici i da ih provinciali brižno potiču na pomoć svojoj braći, koja su se brojem umanjila, to je naš Nikola, na želju svojih poglavara i po svom vlastitom duševnom raspoloženju, prekinuo poučavanje mlađe braće i svoju vlastitu daljnu naobrazbu i pošao za misionara u Bosnu. To je bilo drugom polovinom g. 1379. ili bolje, prvom polovinom g. 1380.

²⁸ Brusić O. V., Bl. Nikola Tavilić Šibenčanin, »Hrv. Straža« 1939, br. 255.

²⁹ Brlek, De evolutione iuridica studiorum, 78 sl.

³⁰ Brlek, De evolutione iuridica studiorum, 60, bilj. 251.

4. Vjerske prilike u Bosni za misionarstva bl. Nikole

1. Do u novije doba obćenito se držalo, da je u 12.—16. v. Bosnom harala manihejska, patarenska ili bogumilska krivovjerska zaraza, koja je pod raznim imenima, kao manihejaca, katara, valdeza, albigeza, pavličana, babuna i t. d. zarazila sve krajeve od Persije do Francuzke. Hrvatski povjestničari, kako zapaža Dr. O. L. Petrović, prihvatili su izvode Dra F. Račkoga kao sigurnu istinu, da je bosansko krivovjerje nastavak bugarskog bogumilstva, koje je iz Bugarske došlo u Srbiju, a odatle od srbskoga velikog župana Stjepana Nemanje ognjem i mačem potjerano, najkraćim putem prebjeglo u Bosnu i tu se, pod pokroviteljstvom bosanskih vladara, sačuvalo do propasti bosarske samostalnosti, t. j. do dolazka islama, koji su bogumili odmah prigrllili. Oni su imali vjerovanja francuzkih katara ili albigeza i talijanskih patarena, osnovana na manihejsko-gnostičkim načelima. Niekali su sve temeljne istine kršćanske vjere, zabacivali sakramente i sve kršćanske simbole, kao križ, crkve, oltare, svetce i t. d.³¹

Božidar Petranović, sudac okružnog suda u Zadru, u razpravi »Bogumili, crkva bosanska i krstjani« (Zadar 1867.), uztvrdio je, da je bosanska crkva bila pravoslavna crkva uz primjesu krivovjerja (jeresi). Srbski povjestničari prihvaćali su, kako opaža isti Dr. Petrović, izvode Račkoga kao vjerojatnije; ali im je bilo draže Petranovićovo mišljenje. Petranovićovo mišljenje u toliko je preradio Dr. Vaso Glušac, da je uztvrdio, da je bosanska crkva čisto pravoslavna crkva, bosanska vjera čisto pravoslavna vjera, dok Dr. Vladimir Čorović koleba između Račkoga i Gluša, ali više naginje Glušcu.³²

³¹ Rački Dr. F., Bogumili i Patareni, »Rad«, knj. 7, str. 84 sl.; knj. 8, str. 121 sl.; knj. 10, str. 160 sl.; Bjelovučić Dr. Z., Vjera bogumilska od 12. do 16. vijeka, Dubrovnik 1926; Jablanović Dr. I., Bogumilstvo i Patarenstvo, Mostar, 1926.

³² Glušac Dr. V., Srednjovjekovna »bosanska crkva«, »Popovićeve priloge za književnost, jezik i folklor«, IV, Beograd 1924, 1—55; Čorović Dr. V. Bogumili (Patareni, Babuni) »Nar. Enciklopedija«, I, 238 sl.

Dr. Jaroslav Šidak zastupa mišljenje, da bosanska crkva nije bila ni katolička ni pravoslavna ni manihejsko-patarenska, nego posebna skizmatička crkva, koja se odijelila od katoličke Crkve, ili, kako on voli reći, od Rimske Kurije. Ona ima u glavnom elemente istočne crkve. Nije učila krivovjerja, nego je bila jedna pravovjerna kršćanska crkva ni u čemu manje pravovjerna od zapadne ili istočne crkve. Njegovo mišljenje pobija Dr. M. Barada pozivajući se na izvore iste crkve iz njezina početka, na Račkoga i druge naučno-povijesne stručnjake. Barada pripušta mogućnost izpravka nekih tvrdnja Dra. Račkoga; ali u biti ostaje na njima.³³

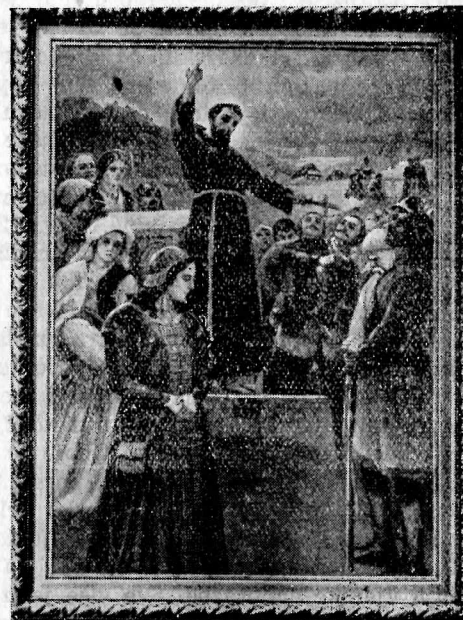
Izdavači djela »Povijest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do god. 1463.« ponovno su objelodanili razpravu Dra. Č. Truhelke »Bosanska narodna (patarenska) crkva« (knj. I., Sarajevo 1942., str. 780 i sl.). U njoj Dr. Truhelka zastupa mišljenje, da bosanska crkva nije bila bogumilska, njezina vjera da je bila prava apostolska vjera, a osnivač crkve da je bio jedan od Isusovih učenika, i to sv. Pavao!

Najnovije mišljenje zastupa spomenuti Dr. O. L. Petrović. Najprije uzimlje stanovište prema svima navedenim mišljenjima, osim prema Truhelkinu. Mišljenje Račkoga, veli on, pokolebano je, a po gotovo mišljenje Petranovića i Gluščevo; kod Barade nije uvjerljivo ono, što dokazuje u pogledu vjerovanja i uztrojstva bosanskih patarena; kod Šidaka ima više tvrdnja, koje se ne mogu prihvatiti, a napose nije točno, da je bosanska crkva bila pravovjerna kršćanska crkva.

Vjeru sredovječne Bosne, kaže Dr. Petrović, ne možemo smatrati ni bogumilskom ni patarenskom. Bogumila nije nikada bilo u Bosni, a patarenima su nazivani svi oni, kojima se ma što krivovjerskog predbacivalo. Za vjersku sljedbu u sredovječnoj Bosni jedino je izpravan naziv »kršćanin«, što je čisti prijevod grčko-latinskog

³³ Šidak Dr. J., Crkva bosanska i problem u Bosni, Zagreb 1940; Isti, Samostalna »crkva bosanska« i njezini redovnici, »Nastavni Vjesnik« 1941/42, 1—17; Barada Dr. M., Šidakov problem »Bosanske crkve«, »Nastavni Vjesnik« 1940/41, 398—411; 1941/42, 17—20.

»christianus«. Korijen bosanske »hereze« i samostalne ustanove »kršćana« treba tražiti u hrvatskoj samostalnoj državi 10. i 11. stoljeća. U užoj Hrvatskoj netrpjeli i proganjani, sklonili su se u zaleđe, u Bosnu. Tu su uz samostalnu banovinu ustanovili i samostalnu

BL. NIKOLA TAVELIĆ KAO MISIONAR
U BOSNI

Naslikao Gabriel Jurkić

bosansku crkvu sa samostalnim biskupom uklonjenoga hrvatskog biskupa iz 11. stoljeća. Svećenstvo i puk u Bosni nastavili su nepromijenjen vjerski život po svojim starim običajima. Predvodnici u Bosni bili su kao i u Hrvatskoj redovnici sv. Benedikta. Oni su se prema svom kristocentričnom shvaćanju vjere i askeze prozvali

»kršćanima«. U svojim samostanima nisu provodili reforme, koje su bile provedene po drugim samostanima. Radi toga su, po običaju onoga vremena, na laku ruku proglašeni hereticima, iako nisu ništa krivovjerskog učili ili izričito niekali koju vjersku istinu. — Iz Ugarske učestaše obtužbe, da bosanski banovi zaštićuju heretike u svojoj zemlji. Obtuziše i bosanskog biskupa, da je nezalica, da trpi heretike i s njima se družī, te da je zanemario bogoslužje. Mađarskim crkveno-političkim krugovima pođe za rukom o tome uvjeriti Papu, koji svrgne bosanskog biskupa i postavi na bosansku stolicu čovjeka njihova povjerenja. To im ne bijaše dosta. Osumnjiče i bosanskog metropolitu, dubrovačkog nadbiskupa, da je i on pao u krivovjerje. Na taj način g. 1233. uklone iz Bosne domaćeg biskupa, a g. 1247. odtrgnu Bosnu od Dubrovnika i podlože je mađarskom nadbiskupu u Kaloči. — Bosanska crkva bila je pod redovitom jurisdikcijom zapadne crkve i imala sve njezine osobine: vjerske istine, obrede i stegu klera uz slavensku službu Božju. Liturgijski jezik bio je iz početka staroslavenski, a pismo glagolica. U saobraćaju i molitvama glagolica je kasnije ustupila mjesto bosančici, staroslavenski jezik živom narodnom jeziku. Oboje je u strogom bogoslužju (misi) ostalo do kraja u porabi. Od četvrtoga decenija 13. stoljeća dalje bosanska crkva postala je akefalnom, a njeni vjernici obezglavljeni. I prije je stega bila zanemarena. Vjernici su bili na veoma niskom stupnju vjerske naobrazbe. Sve više je izčezavao vjerski život. Bogoštovlje je bilo posve zanemareno. Sakramenti se nisu dielili, radi oskudice dušobrižnog svećenstva. Pridržavanje vjerskih predaja i narodnih običaja sačuvalo je bliede vjerske obrede i nejasne oblike vjerskog života. Bosancima su se kroz vjekove predbacivale obće manihejsko-gnostičke i patarenisko-katarske zablude, ali bez pobliže oznake krivovjerskih stavaka. Sve je to bilo posljedica slabih saobraćajnih veza, nedostatka izvjestitelja, koji nisu poznavali jezika, te obće površnosti. Bosanski »kršćani« nisu učili manihejskih zabluda. Kod njih je bilo posvemašnje nepoznavanje vjerskih istina, pa su mogli biti samo materialni

heretici ili bolje razkolnici, koji su izpali iz obće Crkve, a da ni sami ne znaju kako.³⁴

2. To bi bila uglavnom mišljenja o »bosanskoj crkvi«, odnosno o vjerskim prilikama, u kojima je djelovao kao misionar naš Nikola. Nazori Dra. O. L. Petrovića po našem mišljenju najbolje odgovaraju, iako ne sasvim, povjestnim činjenicama i izverima. Samo je pitanje, da li će svaka njegova tvrdnja odoljeti kritici, na pr. da su bosanski benediktinci zato nazivani krivovjercima, jer nisu provodili reforme u svojim samostanima. Poznato je, da je patarenstvo bilo zahvatilo Kačićevo pleme u Dalmaciji. Od šubićeva plemena patarenima je pripadao knez Višani. Knez Zvonigrada u Lici i grada Splita u Dalmaciji. U Splitu su krivovjerje širila dva brata: Matej i Aristodij, sinovi Zorobabela iz Apulije, odgojeni u Zadru, vrlo spretni umjetnici i poznavaoi latinske i hrvatske knjige. Kako pripovieda splitski arcidjkon Toma, nadbiskup Bernard, čim je sredinom god. 1200. došao u Split, nastojao je, da ih privede natrag katoličkoj istini. Oni pokušashe zavarati nadbiskupa, hineći obraćenje. Ali im nije uspjelo, te su bili izobčeni iz Crkve, iztjerani iz grada i sve im imanje zaplijenjeno. Tad se javno pokoriše i odrekoše krivovjerja, nakon čega bi im vraćeno imanje. Isto učiniše i drugi, koje su oni bili zaveli na krivovjerje. Papa Inocent III. kaziva u isto vrijeme, kako je nadbiskup Bernard iztjerao iz Splita i Trogira krivovjerce, koji se ne samo skloniše u Bosnu, nego nadoše i zaštitu kod Kulina bana.³⁵

³⁴ Te nazore iznosi Dr. o. L. Petrović u više članaka, kao: Hrvatsko podrijetlo bogumilstva, »Spremnost« 1942, br. 39—43 (podlistak); Die Christen der bosnischen Kirche, »Neue Ordnung« 1942, br. 32; Kršćani bosanske crkve (bogomili, patareni u sredovjekovnoj Bosni), »Hrvatsko Pravo« 1943, br. 47; Djed bosanski nasljednik djeda Hrvata (doprinos k rješenju t. zv. bogomilskog pitanja), »Hrvatsko Pravo« 1943, br. 48.

³⁵ Thomas Archid., Historia Salonitana (Rački), 80, 102; Lučić, De regno Dalmatiae et Croatiae, Amstelodami 1668, 163; Farlati, Illyric. Sacrum, III, 249; Cod. Dipl. II, 334; III, 187 sl.; Draganović Dr. K., Katolička crkva u sredovjekovnoj Bosni, »Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine«, sv. 1, str. 724.

Gledom na vjersko stanje u Bosni početkom 13. stoljeća od osobite je važnosti izjava, koju su dali prvaci bosanskih »kršćana« 8. travnja 1203. u Bilinom Polju, u prisutnosti Papina poslanika Ivana de Casemaris i Kulina bana. Prvaci (priors), u ime svoje i sviju drugih »kršćana«, odriču se krivovjerja, što su ga neko vrijeme slijedili, napuštaju razkolništvo i priznaju Rimsku Crkvu svoju majku glavom svega crkvenog jedinstva. Obećaju, da će u svima mjestima, gdje se nalaze njihovi samostani, imati bogomolje, u kojima će se braća danju i noću sastajati, da javno pjevaju časove. U svima pak crkvama imat će oltare i križeve, i čitati knjige Staroga i Novoga Zavjeta, kako to čini Rimska Crkva. U svima mjestima imat će svećenike, koji barem u nedjelju i blagdane moraju po crkvenom obredu govoriti misu, izpoviedati i dieliti pokoru. Pokraj bogomolja imat će groblja, u kojima će se pokopavati braća i stranci, ako tu slučajno umru. Barem sedam puta na godinu primat će Tielo Gospodnje iz ruku svećenika, i to na Božić, Uzkrš, Duhove, na dan svetih Apostola Petra i Pavla, Uznesenja i Rođenja Bl. Dj. Marije, i Sviju Svetih. Obsluživati će crkvene postove i one, koje su ustanovili njihovi stariji. Ženske, koje pripadaju njihovu redu (religio), bit će odstranjene od muževa koliko u spavaonicama toliko u blagovaonicama, niti će se koji brat s kojom od njih razgovarati na samo, iz čega bi mogla nastati sumnja. Unapried ne će primati nikakva mužkarca oženjena ni žensku udatu, ako se jedno i drugo složno ne obrati, obećavši prije uzdržljivost. Svetkovati će blagdane, koje su ustanovili sveti otci, i ne će više znalice primati nikakva manihejca ili drugoga krivovjerca, da s njima zajedno stanuje. Unapried ne će se više zvati »kršćani«, nego »braća«, da se ne bi tim imenom nanosila nepravda drugim kršćanima. Kad umre meštar (magister, djed?), odsada zauviek prvaci (priors) po dogovoru s braćom, koja se boje Boga, izabrat će poglavara, kojega će potvrditi samo Rimski Papa. Ako Rimska Crkva što doda ili odbaci, pobožno će primiti i vršiti. — Po volji sve braće i samoga Kulina bana pošla su dvojica od podpisnika izjave, Lubin i Brageta,

s. Papinim poslanikom k Emeriku, ugarsko-hrvatskom kralju, i u prisutnosti kralja, Ivana, nadbiskupa kaločkoga, Kalana, biskupa pečuhskoga, i mnogih drugih, u ime sviju, na otoku Čepelu 30. travnja 1203., sa zakletvom potvrdiše, da će te odredbe obdržavati i ako im još što Rimska Crkva odredi i prema katoličkoj vjeri naredi.³⁶

Ova znamenita izjava razjašnjuje mnoga pitanja, prieporna među stručnjacima. Iz nje je gotovo očito, da su bosanski »kršćani« bili u početku redovnici, najvjerojatnije benediktinci, koji su onda kod nas bili veoma razšireni.³⁷ Tokom vremena uvukle su se u njihove samostane i u sav njihov redovnički i vjerski život mnoge i velike zloporabe, koje su pojedine redovnike dovele do potpunog posvjetovnjačenja, do prekida veze s drugim samostanima, pa i sa središtem Crkve, Sv. Stolicom. Iz ove izprave razabire se, da su bosanski »kršćani« imali prebivališta, uz koja nije bilo ni crkve ni kapele, pa, naravski, da se nije moglo obdržavati redovničko molenje oficija, primati ni dieliti sakramenti, slušati misa ni obavljati drugi crkveni obredi. Razabire se također, da su među njima postojali običaji ili bolje praktične krivovjerske zablude, slične manihejskima. Tako na pr. na mnogim mjestima nisu imali crkava ni kapela ni groblja; u crkvama nije bilo oltara ni križeva; nisu upotrebljavali Sv. Pisma; nisu obdržavali postova ni svetkovali blagdane. S druge strane, družili su se i u svoje samostane i kuće primali na boravak manihejce i druge krivovjerce. Stoga ako možda sami i nisu bili manihejci i krivovjerci, nikakvo čudo, da ih drugi, napose crkvena vlast — uz ovakove zloporabe i praksu krivovjeraca — takovima smatraju.

Jesu li ovakvi »kršćani« sačinjavali službenu »bosansku crkvu«? — Iz ove izjave dalo bi se zaključiti, da

³⁶ Theiner, Vet. man. Slav. Merid. I, 20; Farlati, Illyric. Sacrum, IV, 46; Fermendžin P. E., Acta Bosnae potissimum ecclesiastica, Zagreb 1892, 6; Cod. Dipl. III, 24 sl., 36 sl.

³⁷ Ostojić Dr. I., Katalog benediktinskih samostana na dalmatinskom primorju, Split 1941; Jireček C., Geschichte der Serben, 2. B. Gotha 1918, 21.

jesu, barem u početku 13. stoljeća. Kako su dugo obraćenici uztražali, ne možemo reći. Iz kasnijih pisama Papâ o krivovjercima u Bosni, iz događaja, koji su se domalo razvili, napose pak iz okolnosti, da nigdje ne nalazimo zabilježeno, u koliko je nama poznato, da su prvaci »kršćana«, odnosno »braće« tražili od Rimske Crkve potvrdu izbora svoga poglavara, kako su obećali, zaključuje se, da im je obraćenje bilo kratkoga veka. Vidi se, da su prevladala »braća, koja se ne boje Boga«, koja se neizravno spominju u ovoj izjavi. Kad je pak g. 1233. bio svrgnut bosanski biskup, osobito pak kad je god. 1247. bosanska biskupija odciepljena od dubrovačke nadbiskupije i podvrgnuta kaločkoj, na čelo ove »braće« ili »kršćana« stupio je njihov poglavar, koga su sami birali, a da ni od koga nisu tražili potvrde izbora. Time je, izgleda, razkolništvo »bosanske crkve« bilo zapečaćeno.

Iz te izjave također je jasno, da je u Bosni početkom 13. stoljeća ne samo bilo manihejaca i drugih krivovjeraca, koji nisu pripadali »kršćanima«, nego da su i sami »kršćani« neko vrijeme bili krivovjerci i razkolnici, pa su se god. 1203., pred Papinim poslanikom povratili u krilo katoličke Crkve i prigrlili pravu vjeru.

Ove napomene treba da imamo pred očima, ako želimo shvatiti nastojanje Sv. Stolice gledom na vjeru u Bosni. One će nam pomoći, da pravo prosudimo i korake, koji su poduzimani sa strane ugarskih velikaša za iztriebljenje krivovjerja u Bosni, a koji su, nažalost, kadšto imali i političku pozadinu.

3. Pravo vjersko stanje u Bosni otkrivaju nam neprestani pozivi Sv. Stolice od god. 1221. unapried, bilo na biskupe i nadbiskupe u Dalmaciji, Hrvatskoj i Ugarskoj, bilo na bosanske, ugarske i hrvatske velikaše, da porade te se u korieniu izčupa krivovjerje i onemogućee krivovjerci, koji s raznih strana ulieću u Bosnu i tu nalaze zaštitu kod velikaša. To stanje otkriva nam činjenica, da su ovi krivovjerci oko god. 1238. ubili u Visokom 32 dominikanca i 7 franjevacâ, a god. 1304. ubili su i samoga brata slavnoga bana Pavla I. Šubića bana Mladena I. To stanje otkrivaju nam brojni pozivi prije dominikancima, pa onda franjevcima, da u Bosnu šalju

misionare, vješte jeziku, koji će onemogućiti razorni rad krivovjeraca, a zavedene povratiti u krilo katoličke Crkve. To stanje pokazuje nam ustanovljenje inkvizicije u bosanskim krajevima i njezino povjeravanje franjevcima g. 1327., da se izkoriene krivovjerci, kojih je mnoštvo s raznih strana nagrnulo u Bosnu. — Kako je bilo razorno djelovanje ovih krivovjeraca, pokazuje pismo Pape Ivana XXII. od 18. srpnja 1319. hrvatskom i bosanskom banu Mladenu II. Šubiću, da sa žalošću čuje, kako sinovi izgubljenja, zasliepljene pameti hodaju po tami i krivovjerske zablude uče i vrše; da je doznao od vjerodostojnih osoba, kako su u Bosni, radi nemarnosti upravljača, krivovjerci, koji tu odavna borave, tolikim nevjerstvom okaljali zemlju, da tu nema crkava, svećenički je red izkorienjen u zametku, kršćanske se svetinje kužnim izrugivanjem nogama gaze, ne časti se križ, nema sakramenta pričesti, a i samo je ime krštenja nepoznato; radi toga Papa bana, koji se odlikuje plemenitošću roda, častnim životom i pobožnim izpoviedanjem prave vjere, otčinski potiče, neka digne svoju desnicu, da se iz Bosne izkorienu zablude i pripravi obavljanje svetih čina prave vjere. Isto pokazuje pismo Pape Grgura XI. od 22. lipnja 1372., da se u bosanskim stranama katolička vjera proteže tek na nekoliko osoba, razmjerno prema silnom mnoštvu zalutalih; da tu nema ni župskih crkava ni župskih upravitelja, na koje bi spadalo dušobrižništvo. Isto pokazuje pismo Pape Urbana V., upravljeno 13. studenoga 1369. splitskom i dubrovačkom nadbiskupu i njihovim područnim biskupima, neka javno u crkvama proglase, da će biti izopćeni iz Crkve svi oni, koji bosanske krivovjerce primaju ili s njima trguju; iste pak krivovjerce, kad dođu u njihove krajeve, neka po dužnosti uhvate i protiv njih postupaju, a one koji bi se tome protivili, neka udare crkvenim kaznama bez prava priziva. — Kakvo je bilo držanje velikaša, vidi se napose iz pisma Pape Grgura IX. od 8. kolovoza 1236., kad je primio pod zaštitu sv. Petra Sibislava, kneza usorskoga i njegovu majku Ancilu, udovu bana Stjepana, za koje kaže, da su među bosanskim knezovima, zaraženima krivovjerstvom, kao ljljani među tr-

njem. Isto pokazuje pismo Pape Urbana V. od 13. prosinca 1369., upravljeno franjevcima u Bosni, kojim im dopušta, da mogu prositi milostinju po Dalmaciji, Hrvatskoj i Ugarskoj, jer su bosanski krivovjerci hinjenom svetošću predobili za se naklonost mogućnika i velikaša i uspjeli spriječiti, da ovi franjevcima ne daju milostinje. Kakvo je pak bilo držanje bana Tvrdka neposredno prije, nego je bl. Nikola došao u Bosnu kao misionar, vidi se iz pisma Pape Grgura XI., upravljena 8. kolovoza 1377. nadbiskupima i biskupima u Dalmaciji, Hrvatskoj, Albaniji i Bosni. U tom se pismu Papa tuži, da bosanski ban tu i tamo prima krivovjerce i patarene, kojima je očito naklonjen, i s njima se druži; radi toga franjevci ne će više da u banovoj prisutnosti govore misu i obavljaju molitve, ne bi li ga tako prisilili, da napusti dovoljnost, kako se i nadaju, jer je banu ipak mučno biti bez svetih čina, pa zato sluša misu kod svjetovnih svećenika, koje su biskupi onamo poslali ili su sami otišli, a ban ostaje u svojoj tvrdokornosti na štetu vjere i sablazan vjernika; stoga Papa ovim svećenicima zabranjuje, da govore misu pred banom ili bilo kojim drugim pomagačem krivovjeraca i razkolnika, pred kojim franjevci ne će da govore misu, i to pod kaznu izobćenja iz Crkve, u koju će upasti istog časa.³⁸

Iz svega toga jasno je, da je u Bosni u 13. i 14. stoljeću bilo ne samo razkolnika, nego i pravih krivovjeraca. Ako ih izvori nazivlju manihejcima, patarenima ili kako drukčije, ne može se tvrditi, da oni to nisu zaista

³⁸ V. o tome: Kukuljević I., *Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII*, Zagreb 1896, br. 139, 147, 264, 282, 337 sl., 359 sl., 362, 378, 509 sl., 517, 526, 1290, 1303; *Fermendžin*, *Acta Bosnae*, br. 39, 42, 54—55, 58—63, 70—72, 74, 89, str. 22—36; *Cod. Dipl. III*, 198 sl., 209 sl., 361 sl., 379 sl., 388 sl.; *IV*, 15—20, 64—68, 93—95, 297—299, 310 sl., 322 sl.; *VI*, 356 sl., 378 sl.; *VII*, 24; *VIII*, 508, 435 sl.; *IX*, 243 sl., 348 sl., 354 sl., 492, 499 sl.; *X*, 326 sl., 525—528; *XIII*, 18 sl.; *Bullarium Franciscan. I*, br. 270 sl.; *IV*, 44.; *V*, 668, 670, 822, 1071, 1202, 1489, str. 591, bilj. 1; *Theiner*, *Vet. Monum. Slav. Merid. I*, 192, 327, 366; *Farlati*, *Illyric. Sacr. IV*, 57 sl.; *VI*, 92, 98; *Wadding*, *Annales Minorum*, ed. 3, T. III, 44—46, 199; *VII*, 44 sl., 273 sl.

bili i da nisu riečju izpoviedali i djelom provadali njihove vjerske zablude, iako je nama sada nepoznato, koje su vjerske zablude naučavali i vjerske istine niekali. Stoga, iako su se u nastup ugarskih velikaša kadšto uvukli politički ciljevi, ne mogu se zato bosanski krivovjerci smatrati nevinim janjcima, žrtvama u obrani domovine od vanjskog prisvajaa njihove zemlje. Jer, ako su takvi ciljevi bili kadšto u pozadini ugarskih velikaša, nisu bili u pozadini hrvatskih velikaša, na pr. Nelepića, kad su protiv njih nastupali; nisu bili u misli Sv. Stolice, koja je jedne i druge velikaše pozivala na križarske vojne protiv istih krivovjeraca, a nije dopuštala, da ugarski velikaši kreću u Bosnu i njezine vladare, kad nisu postojali razlozi vjerske prirode, ili je sumnjala o čistoći njihove nakane, kao što pokazuje slučaj s usorskim knezom Sibislavom i njegovom majkom g. 1236. i s bosanskim banom Ninoslavom god. 1233. i 1248.³⁹ Još se manje može reći, da su politički motivi vodili crkvene inkvizitore u nastupu protiv pojedinih krivovjeraca i njihovih vođa. U predpostavci, da bosanski krivovjerci nisu bili krivovjerci u pravom smislu, sav mučan, pogibeljan i do skrajnosti neugodan rad inkvizitora Fra Fabiana iz Šibenika i njegovih drugova postaje bezpredmetan i neprotumačiv.

4. Takove su, dakle, bile vjerske prilike u Bosni, kad je u nju stupio naš Nikola. Bosna je bila puna svakovrstnih krivovjeraca i razkolnika, koji su nalazili zaštitu kod velikaša i mogućnika, te su mogli slobodno raditi na zatiranju katoličke vjere kao i katoličkog vjerskog jedinstva i života, i to sa silnim uspjehom. Razumije se, da je misionarski rad u takovom stanju morao biti vrlo težak, pun žrtava i svakojakog odricanja. S druge strane, taj je rad mogao uroditi samo slabim plodom. Ako uzmemo u obzir što je god. 1366. izjavio franjevački general Fra Marko iz Viterba, malo kasnije kardinal, a tako isto i ugarsko-hrvatski kralj Ljudevit Veliki, da bi bosanska misija trebala do dvie hiljade

³⁹ *Fermendžin*, *Acta Bosnae*, br. 42, 53—55; *Kukuljević*, *Regesta document.*, br. 282, 327, 338; *Cod. Dipl. III*, 383 sl.; *IV*, 15—20; *Bullar. Francisc. I*, br. 270 sl.

evanđeoskih poslenika,⁴⁰ onda možemo shvatiti, kako se neznan plod mogao očekivati od znoja i truda, iako napornoga, tek nekolicine misionara. K tome ne smijemo zaboraviti, da su misionarski rad otežavale i uspjeh mu osuđivale političke neprilike i nutarnje razmirice u Bosni, koje su do potpunog izražaja došle već na smrti kralja Stjepana Tvrdka g. 1391.

5. Ne može se ipak reći, da misionarski rad bl. Nikole i drugova nije imao nikakve koristi. Misionarski rad nije nikada bez koristi, osobito kad traje dulje vremena, kao što je njegov trajao 12 godina. Nesumnjivo je imao koristi kod onih, koji su ostali vjerni katoličkoj Crkvi i koji su, kako se može zamisliti, željno očekivali katoličkog svećenika. Isto tako možemo reći, da misionarske žrtve nisu bile bez koristi kod priprostog, seljačkog i brđanskog svieta, koji je još bio nepokvaren i koji je bio samo zaveden od krivih proroka radi nedostatka pravih Kristovih vjerovjestnika. U tome nas utvrđuje tradicionalna odanost bosanskog seljaka prema franjevcima, koje on nazivlje svojim »ujacima«, a koja je počela već dolazkom franjevaca u Bosnu. K tome možemo dodati, da je misionarskom uspjehu bl. Nikole mnogo doprinijela njegova osobna svetost, koja je jedan od prvih uslova koliko za utvrđivanje u pravoj vjeri onih, koji nisu nikada od nje odpali ili su se k njoj vratili, toliko za suzbijanje tvrdokornih odpadnika i zlonamjernih zavodnika, osobito ove vrste.

No u svemu tome može se govoriti samo o pojedinačnim, ili bolje, ograničenim uspjesima, nipošto pak o ogromnim, obćim uspjesima, koji su bili poželjni i potrebni. Takvi uspjesi bili su nemogući, jer je zlo već preotelo mah, pa i ono, što je inače bilo moguće, postalo je nemogućim radi prilika, koje su skoro nastupile.

⁴⁰ Polonijo, Bl. Nikola, 93.

5. Kad je bl. Nikola napustio Bosnu i pošao u Sv. Zemlju

1. Neki pisci misle, da je bitka na Kosovu, odnosno pad Srbije pod Turčina 15. lipnja 1389. odlučio odlazak bl. Nikole iz Bosne. Turci su nakon te bitke doprli do Drine, t. j. do granice bosanske države. To bi uplašilo kralja Stjepana Tvrdka, jer su mogli svaki čas provaliti i u bosansku državu. Bosanski velikaši bili su nesložni, a narod razdijeljen na dvie strane. Bogumili, koji su razbili jedinstvo i slogu, sad su još više digli glavu i stali kralju prietiti, da će svi pristati uz Turke, ako katolički misionari ne prestanu raditi protiv bogumilske vjere. To je kralja zaprepastilo. Želeći pošto, pošto uzpostaviti mir i slogu u državi, da je lakše obrani od vanjske opasnosti, počeo popuštati bogumilima i zatraži od katoličkih misionara, da obustave rad protiv bogumilstva. Fra Nikola Tavelić nije za to htio ni čuti. Ali kako kralj nije popustio, nije mogao ostati tu i skrštenih ruku gledati svoje nedovršeno djelo: provedbu vjerskog jedinstva u hrvatskim krajevima, odnosno vjerskog jedinstva svega hrvatskog naroda. Stoga će otići daleko iz Bosne, drugamo, kamo ga je srđce vuklo. Još iste godine 1389. napusti on teška srđca svoju dragu Bosnu i pođe u Sv. Zemlju.

2. Bitka na Kosovu nije na kralja Stjepana Tvrdka učinila takav dojam, da bi on od katoličkih misionara tražio obustavu pobijanja bogumilskih zabluđa, odnosno da bi to bilo povodom odlazka bl. Nikole iz Bosne. U bitci je sudjelovala i njegova vojska od nekih 20.000 momaka pod vodstvom njegova vojvode Vladka Vukovića. Njegovoj vojsci pridružio se i bivši hrvatski ban Ivan Horvat, koji je od god. 1387. boravio na njegovu dvoru kao bjegunac, nakon što mu je vojska bila svladana od pristaša kralja Sigismunda. Horvat je skupio četu križara i s njom odpratio Tvrdkovu vojsku u Srbiju. Bitka na Kosovu tako se razvila, da je Tvrdko čvrsto vjerovao u pobjedu svoju i srbsku — jer je u njoj poginuo i sam turski sultan Murat — pa je to razglasio na sve strane. O tom je obavijestio 1. kolovoza 1389. obćinu grada Trogira. Obćina grada Firenze, saznajući iz

njegova pisma za »presjajnu pobjedu, koju mu je milost svemogućega i vječnoga Boga udielila«, čestitala mu je na njoj 20. listopada iste godine. U čestitci kliče: »Sretno polje tolikoga poraza (turskoga), koje će kosti poginulih, vječiti spomenik pobjede, sačuvati kroz vjekove! Sretna kraljevina Bosna, kojoj bi dano biti slavan boj i izvojevati desnicom Kristovom toliku pobjedu!«

Sudbonosnih posljedica bitke na Kosovu, koje su se doskora pokazale, nisu odmah uvidjeli ni srbski velikaši. Srbija je doista već bila u razsuhu, a na okupu ju je držala još jedino energija kralja Lazara. Kad je on poginuo u bitci, pojedini knezovi polakomiše se za njegovom kneževinom, ne bi li proširili svoju vlast. Zato se sporazumješe jedni s ugarskim kraljem Sigismundom, drugi sa sultanom Bajazitom, sinom poginulog sultana Murata. Lazarev sin Stjepan Lazarević pače je dao Bajazitu svoju najmlađu sestru Oliveru (Milenu) za ženu.

K tome Tvrdkova se vlast u to doba širila u hrvatskim krajevima. Uza nj su pristajali, kako smo vidjeli, razni hrvatski velikaši, napose poglavica ivanovaca Ivan Paližna, te je s njihovom pomoću Tvrdko god. 1390. postao hrvatsko-dalmatinski kraljem.⁴¹ Stoga mu se nije trebalo bojati kakovih prijetnja sa strane bogumila, ako ih je bilo, a nema nikakva dokaza, da ih je bilo. Baš ova podpora sa strane hrvatskih velikaša, uz druga djela, koja je obavio kao hrvatsko-dalmatinski kralj, pokazuje, da je on tada nastupao kao otvoreni katolik, te mu nije trebalo igrati dvostruke uloge i prijateljovati s krivovjercima kao god. 1377., kad se proglasio bosanskim i srbskim kraljem.

Dosljedno, nije bitka na Kosovu odlučila odlazak bl. Nikole iz Bosne. Tomu je morao biti povodom jedan drugi važan događaj, kojega su teške posljedice neposredno uslijedile. Taj događaj jest smrt kralja Stjepana Tvrdka.

3. Kralj Stjepan Tvrdko umro je nenadano 23. ožujka 1391. Odmah nakon njegove smrti nastadoše u Bosni teški nemiri. Još se zapravo nije ni ohladio na mrtvačkom podru, a već se porodila nemila borba za nasljedstvo

⁴¹ Klaić, Povjest Hrvata, sv. 2, d. 1, 250—253.

na prijestolju. Kako nije imao zakonite djece, jedni su bili za bratića mu ili sinovca Stjepana Dabišu, drugi za nezakonitoga mu sina Tvrdka II., treći za vojvodu Ostoju Kristića. Prevladala je za neko vrijeme Dabišina struja; ali se nemiri ne smanjiše, pače se svaki dan sve više umnažahu. Ovi su nemiri došli dotle, da su onemogućili svaki duhovni ili misionarski rad. Zgodno o tome piše Dr. O. L. Petrović: »Po smrti kralja Tvrdka I. 1391. u Bosni nastadoše neredi i velike smrtnje u tolikoj mjeri, da je dubrovački poslanik u Bosni napisao: 'Tako teški dani u Bosni nijesu bili od potopa svijeta'. Za sveobćeg unutarnjeg meteža blagoslovljeni misijski rad posve je zapeo. Stariji misionari slomljeni teškim trudom, nesigurni za goli život počеше malaksavati. Pošto novih poslanika nisu dobivali, i sami — na vlastitu ruku — jedan po jedan napuštaše Bosnu. Dotle je došlo, da se i sam Papa morao u to uplesti zaprijetivši malodušnim s crkvenim kaznama.«⁴²

Ti su nemiri po našem mišljenju bili uzrok, da je i bl. Nikola napustio Bosnu. Budući da mu je bio onemogućen svaki daljni misionarski rad, zamoli svog redovničkog poglavara Fra Bartula s Alverne, da mu dopusti napustiti Bosnu i bosansku misiju zamieniti s palestinskom. Ovaj na to pristade, i tako naš Blaženik krajem proljeća g. 1391. napusti Bosnu, a u ljetu iste godine s dozvolom Sv. Stolice pođe u Sv. Zemlju. Tako misli i Dr. O. L. Petrović.⁴³

Ovo naše mišljenje ima potvrdu u jednoj okolnosti, koju razabiremo iz šibenskog izvješća o mučeničtvu bl. Nikole i drugova. Kako kaže to izvješće, bl. Nikola je u bosanskoj misiji proveo 12 godina zajedno s Francuzom Fra Deodatom i s njim zajedno pošao u Svetu Zemlju. U Sv. Zemlju otišli su neposredno iz Bosne. Budući da su u Svetu Zemlju došli god. 1391., to znači, da su iste

⁴² Petrović Dr. F. L., Proslava sv. Godine 1940—41, »Hercegovina Franciscana« 1940, str. 36. — Poslanik, o kojem je govor, bio je Nikola Gundulić. Pismo je upravio velikom vojvodi bosanskom Sandalju Hranicu 8. VII. 1404. V. Putić M., Spomenici srpski, sv. 1, Beograd 1858, str. 57.

⁴³ Tako mi reče ustmeno u Mostaru 5. II. 1942.

godine napustili Bosnu, odnosno da se Fra Deodat nije vraćao u svoju provinciju Akvitaniju. S drugim riečima: nije bl. Nikola s Fra Deodatom napustio Bosnu g. 1389., nego g. 1391.; jer, da su je napustili g. 1389., ne bi onda zajedno bili pošli u Sv. Zemlju.

4. Iz pisanja nekih franjevačkih pisaca sledi, da se u Sv. Zemlju nisu uputila samo njih dvojica, nego da ih je morao biti veći broj. Ovi pisci s Farlati-jem govore, da je Fra Deodat, poslan od franjevačkog generala, došao u Bosnu god. 1391. zajedno s 12 ili 13 drugova. Tu ih je dočekao naš Nikola i vodio po Bosni, kojom su oni prošli, neustrašivo propoviedajući rieč Božju. Pri tome su bez dvojbe, kako oni vele, imali tako sretan uspjeh, te se mora reći, da su izkazali znatnu uslugu stvari Kristova evanđelja u Bosni. No nije time svršio njihov rad. Nakon što su pomogli svojoj braći u Bosni, uputili su se svi u Jeruzalem, da pohode mjesta našega odkupljenja i tu propoviedaju evanđelje. Izgleda, da su onamo stigli god. 1391. i, bez odgađanja, četvorica od njih, posavjetovavši se među sobom, odlučiše da izvedu svoju nakanu.⁴⁴

Prema tome, s našim Nikolom pošlo bi u Sv. Zemlju 13 ili 14 drugova. Protiv ovolikog broja govori više okolnosti. U vatikanskima i leipzižkom izvješću spominje se samo 12, najviše 13 franjevaca u Jeruzalemu, koji su bili prisutni kao svjedoci mučeništva bl. Nikole i drugova. Po pravilima, koja je god. 1377. propisao palestinskim franjevcima Fra Bartul s Alverne kao povjerenik vrhovnog starješine Reda, u svima mjestima Sv. Zemlje nije smjelo biti više od 20 franjevaca.⁴⁵ Prema tome, ne može biti točno, da ih se onako velik broj uputio u Sv. Zemlju s bl. Nikolom.

Sva izvješća navode samo četvoricu mučenika, odnosno četvoricu, koji bi uobće došli u Jeruzalem i podnieli mučeničku smrt. Ti su, osim našeg Blaženika, još: Fra

⁴⁴ Farlati, *Illyric. Sacrum*, IV, 64. Tu navodi o. Oktavija Spadera, ali mu ne spominje djela. V. također Da Civezza, *Storia universale delle Missioni Francescane*, IV, 341; Fabianić, *Storia dei Frati Minori*, I, 140.

⁴⁵ Golubovich P. G., *Biblioteca bio-bibliografica della Terra Santa e dell'Oriente Srafico*, T. V, Quaracchi 1927, 217.

Deodat od Ruticinia, akvitanske provincije, Fra Petar od Narbone, provenzalske provincije, i Fra-Stjepan de Cunis, genovske provincije. Dosljedno, nije ih pošlo u Jeruzalem 14 ili 15, nego 4 ili bolje 3, kako ćemo odmah vidjeti.

Što ovi pisci govore o Fra Deodatu, da ga je g. 1391. poslao u Bosnu franjevački general na čelu čete od 12 ili 13 redovnika, to su oni bez sumnje uzeli godinu odlazka u Sv. Zemlju za godinu dolazka u Bosnu. To se vidi iz spomenute okolnosti, da je Fra Deodat proboravio u Bosni s našim Nikolom kao misionar 12 godina. Ako je u Bosnu stigao tek god. 1391., onda toliko godina nije mogao u njoj provesti kao misionar ni s bl. Nikolom ni bez njega, tim više što je te iste godine umro. Nevjerojatno je također, da su Fra Deodatu drugi kroz onako kratko vrijeme obašli u društvu bl. Nikole čitavu Bosnu, i da su oni, koji kao stranci nisu uobće poznavali hrvatskog jezika ili su ga poznavali tek slabo, mogli s onakom korišću propoviedati, i to u doba, kad ni bl. Nikola nije više moga odjelovati kao misionar, te se je morao povući iz Bosne!

Dakle, ovdje se radi o misionarima, koje je franjevački general poslao u Bosnu nakon zaključka obćeg zbora Reda u Ostrogonu g. 1379., od kojih je jedan, njihov vođa Fra Deodat proveo s našim bl. Nikolom kao misionar 12 godina i na koncu s njim zajedno pošao u Sv. Zemlju.

5. S ovom dvojicom nedvojbeno je pošao iz Bosne u Sv. Zemlju i Fra Petar od Narbone, provincije provenzalske u Francuzkoj. To nam kaže šibensko izvješće kao i sv. Jakov iz Marke Jakinske, koji o njemu dodaju da je »mnogo vremena proveo s onom presvetom braćom iz društva Paulucija iz Foligna«.⁴⁶ Fra Paulucij je bio začetnik reformne struje u franjevačkom Redu, koja se zvala observantska. God. 1374. uzeo ga je u zaštitu Papa Grgur XI., a general franjevačkog Reda O. Henrik Alfieri učinio ga je g. 1388. svojim povjerenikom i dozvolio mu, da prima redovničke kuće i u njima uvodi

⁴⁶ Golubovich, *Biblioteca bio-bibliografica*, V, 284, bilj. 5, 289.

redovnički život strogo prema pravilima Reda; da prima novake i uzgaja ih u duhu istih pravila, te da braću, koja žive po prvotnoj strogosti Reda, šalje u razne provincije Italije, Bosne i Korsike, da oni kao kvasac djeluju na druge i tako što bolje uspije reforma.⁴⁷ Jedan od takovih učenika i drugova Fra Paulucijevih bio je i Fra Petar od Narbone. Budući da i njega nalazimo s našim Nikolom i Fra Deodatom na putu za Sv. Zemlju, znak je, da je i on neko vrijeme bio s njima u Bosni, odnosno da je i on bio jedan od onih redovnika strogog obsluženja, koje je Fra Paulucij poslao u Bosnu.

Dosljedno, naš bl. Nikola imao je na putu u Sv. Zemlju dva druga, i to Fra Deodata Ariberti iz Ruticinia i Fra Petra od Narbone, oba Francuza: jedan akvitanske, drugi provensalske provincije. Četvrti im se pridružio u Jeruzalemu.

6. Bl. Nikola — misionar u Sv. Zemlji

U Palestini su postojale drugačije prilike nego u Bosni, pa je i rad palestinskih misionara bio druge vrste negoli bosanskih.

1. U Jeruzalemu su bila dva franjevačka samostana: jedan na brdu Sionu, gdje se nalazilo blagovalište Zadnje Večere (Caenaculum), zvan samostan Sv. Spasa (Ssmi. Salvatoris); drugi kraj crkve Spasiteljeva groba. Samostan na brdu Sionu pribavila je i podigla god. 1333.—1336. napuljska kraljica Sancija sa svojim suprugom kraljem Robertom, bratom sv. Ljudevita, franjevca i biskupa u Tuluzi. Tu su osim blagovališta Zadnje Večere bile i 2 kapele: salazka Duha Svetoga nad Apostole i ukazanja Isusova Apostolu Tomi. U tom samostanu napuljski kraljevski par o svom je trošku uzdržavao 12 redovnika i 3 svjetovne osobe, koje su posluživale redovnike i upravljale potrebitim stvarima.⁴⁸

⁴⁷ Bullar. Francisc. VI, br. 1337, str. 533 sl., bilj. 1; Wadding, Annales Minorum, IX, br. 41, 78, 90—94.

⁴⁸ Bullar, Francisc. VI, br. 159; Calahorra P. G., Historia cronologica della provincia di Syria e Terra Santa di Gerusalemme, Venetia 1694, 152-158; Da Civezza, Storia universale delle Missioni Francescane, IV, 16 sl.; Golubovich, Biblioteca bio-bibliografica, IV, 39-51.

Godine 1333., kad su se franjevci nastanili u blagovalištu Zadnje Večere, nastanili su se i kod sv. Groba. Tu su stanovala 4 redovnika, dok ih je 11 bilo određeno, da ga čuvaju. God. 1333. ušli su u posjed betlehemske štalice, a god. 1345. bazilike u Betlehemu. Iste godine za-

BL. NIKOLA TAVELIĆ

Izradio Ladislav Majerský.

uzeli su veliki oltar i grob Bl. Dj. Marije u Dolini Jozafatskoj, čime su dobili pravo, da obavljaju svete obrede i u bazilici te Doline, koja se zvala Sv. Marija Doline Jozafatske; ali tu nisu imali samostana. Osim ovih svešta i samostana postojao je u vrijeme bl. Nikole i jedan

mali samostan u Beirutu u Siriji, koji se spominje prvi put g. 1345.⁴⁹

Prema odredbi spomenutog bosanskog vikara Fra Bartula s Alverne, obćeg pohoditelja Sv. Zemlje god. 1377., starješina na brdu Sionu bio je starješina svih ovih mjesta, odnosno ciele kasnije palestinske kustodije, koja je spadala pod provincijala na otoku Cipru. Kad se je god. 1434. palestinska kustodija odijelila od provincije na Cipru, postala je samostalnom provincijom; ali je zadržala ime kustodije do danas. Gvardian samostana na brdu Sionu ujedno je kustod ili provincial Sv. Zemlje. On ima pravo, dok je na vlasti, nositi mitru, krizmati i davati male redove.⁵⁰ U vrijeme našega Nikole gvardianom samostana na brdu Sionu i kustodom Sv. Zemlje bio je više puta spomenuti Fra Gerard Chauvet, Francuz akvitanske provincije.

2. Uz samostan na brdu Sionu i kod Spasiteljeva groba bila su 2 gostinjca za hodočastnike. Prvi je bio gostinjac sv. Marije, odnosno sv. Marte, što ga je bila počela podizati Firentinka Sofija de Archangelis Filipova. Za progona katolika god. 1365.—1370. državna ga je vlast zaplenila, ali ga je god. 1372. na zagovor napuljske kraljice Ivanice povratila i predala franjevcima. Drugi se zvao Muristan po istoimenoj jeruzalemskoj četvrti, koja je bila okružena s četiri puta na četiri strane, svaki dug 140 metara. Taj je gostinjac obuhvaćao sav taj ogromni prostor. Pripadao je jeruzalemskim vitezovima sv. Ivana ili Maltežkim vitezovima, dok ih nisu potjerali Turci, kad su god. 1187. zauzeli Jeruzalem.⁵¹ U ova dva gostinjca moglo se lako smjestiti preko 3000 hodočastnika.⁵²

⁴⁹ Golubovich, Biblioteca bio-bibliografica, IV, 12, 20, 22, 32-39, 411.

⁵⁰ Bullar. Francisc. V, str. 600, bilj. 300; Golubovich, Biblioteca bio-bibliografica, V, 216, br. 217.

⁵¹ Napustivši Jeruzalem, najprije su se sklonili u Murgat (1187-1192). Odatle su prešli u Aciri, koji su Saraceni zauzeli g. 1291. Pobjegavši odatle, došli su na Cipar i g. 1310. zauzeli otok Rodi, odakle su ih potjerali Turci g. 1522. Karlo V. dao im je g. 1530. Maltu, koju su im g. 1798. oteeli Francuzi, a ovi su je g. 1800. morali prepustiti Englezima. Golubovich, Biblioteca, IV, 16, bilj. 1.

⁵² Golubovich, Biblioteca, IV, 13 sl.

3. Prva dužnost palestinskih misionara bila je, da se brinu za uzdržavanje svetih mjesta, t. j. koliko za čuvanje mjesta i zgrada toliko za obdržavanje službe Božje u njima. Tu je brigu Sv. Stolica god. 1342. povjerila franjevačkom Redu.⁵³ Sam sv. Franjo bio se zaputio god. 1212. s križarima u Sv. Zemlju. Toga puta nije mogao do nje. No on je onamo pošao ponovno god. 1219. i uspio doći do samog sultana, koji ga je liepo primio i s kojim je razpravljao o kršćanskoj vjeri kao jedino spasonosnoj. Od sultana je pače dobio dozvolu, da može opet k njemu i kud god hoće po njegovu carstvu. Od svih katoličkih vjetrovjestnika franjevci su u Palestini najbolje prolazili, jednako kao kod Tatara, Kitajaca i drugih nekršćanskih naroda. Stoga je Sv. Stolica njima povjerila, da čuvaju sveta mjesta, koja je Sin Božji posvetio svojim životom i natopio svojom krvlju.

Uz dužnost čuvanja svetih mjesta misionari su imali providati duhovne potrebe, a isto tako starati se i za vremenite potrebe siromašnih palestinskih vjernika. Bila im je dužnost i primati i duhovno kriepti hodočastnike, da im pohod svetih mjesta bude zaista spasonosan. A onim hodočastnicima, koji su na putu iznemogli, oslabili i oboljeli, imali su priteći u pomoć, da se što prije oporave i ozdrave.

Razumije se, da je sve ovo tražilo ogromnih moralnih i materialnih žrtava, kojih siromašni sinovi sv. Franje nisu mogli izdržavati. Zato su im u pomoć pritjecali kršćanski knezovi i drugi vjernici, a i Sv. Stolica je tokom vjekova pozivala sve vjernike svieta, neka milodarima pomažu, da se katoličkoj Crkvi spase i sačuvaju ova, svakom kršćanskom srcu najsvetija i najmilija mjesta.

4. Posebna dužnost palestinskih misionara bila je, da na tim svetim mjestima provode svetiji i savršeniji život negoli na drugim mjestima. Osim drugih dužnosti, na koje su bili obvezani po redovničkom pravilu i ustanovama, još su morali obdržavati druge strogosti. Tako su se morali uzdržavati mrsnih jela svakog ponedjeljka, sriede, petka i subote od Bogojavljenja 40 neprekidnih

⁵³ Golubovich, Biblioteca, IV, 52 sl.

dana, od Uzašašća do Duhova i od 1. kolovoza do Uznesenja Marijina na nebo. Svaki dan imali su, osim ako bi padala velika kiša, nakon povećernje, ići u procesiji do mjesta salazka Duha Svetoga i čitati iz Sv. Pisma što se na tom mjestu dogodilo. Uz obće pobožnosti Reda imali su i posebne. Svake subote govorila se u Dolini Jozafatskoj jedna misa na čast Majke Božje, a svake nedjelje u kapeli sv. Tome. Svakog ponedjeljka govorila se misa za dobročinitelje, osobito za duše sicilskih kraljeva Roberta i Sancije, kojih se blagodarnosti duguju ta mjesta. Svakog četvrtka govorila se misa na čast Duha Svetoga ili Presv. Sakramenta za sretan put hodočastnika i za zdravlje dobročinitelja, a svake subote govorila se druga misa na čast Majke Božje za zdravlje Sv. Otea Pape i za blagostanje crkvene države. Na dan sv. Kvirina i Julite, t. j. 16. lipnja, svetkovao se blagdan diobe ili razdieljenja Apostola. Uz te odredbe bilo je još nekoliko drugih propisa, koji su osiguravali u samostanima i kod pojedinih redovnika naročito nepovrjedivost zavjeta siromaštva i čistoće, njihov dobar glas, kao i mir i red u svetim mjestima.

Te propise donio je god. 1377. Fra Bartul s Alverne, prema zaključku obćeg zbora Reda u Akvili 13. lipnja 1376. Zajedno s njim potpisalo ih je još 7 drugih redovnika, među kojima je i Fra Gerard Chauvet, kasniji gvardian i kustos Sv. Zemlje. Po drugi put potvrdio ih je 16. listopada 1414. vrhovni starješina Reda Fra Antun de Pereto.⁵⁴

U vršenju tih dužnosti i provadanju svetačkog života sastojao je misionarski rad našega Nikole u Jeruzalemu. Nema sumnje, da je ovaj rad kao i sam boravak na svetim mjestima silno doprinio njegovom uzdignuću do uzvišene savršenosti, koja je opisana u izvješću o mučenictvu, i da je u njemu sve više razpaljivao želju za mučenictvom, t. j. da ondje život svoj žrtvuje za Boga, koji se dostojao za njega ondje život svoj na križu žrtvovati.

⁵⁴ Golubovich, Biblioteca, V, 217 sl.

III. MUČENIK I MOĆNI ZAGOVORNIK

1. Priprava za mučenictvo

1. Sav redovnički i misionarski život bl. Nikole bio je neprekidna priprava za mučenictvo. Uvažimo li, što kažu naučitelji duhovnog života, da je sam redovnički život neka vrsta mučenictva, onda moramo reći, da je bl. Nikola u svom životu proveo neprekidno mučenictvo, koje je bilo trajna priprava za ono posljednje mučenictvo. Ali ovdje ne govorimo o toj pripravi.

Na blagoslovljenom palestinskom tlu njegova nježna duša, promatrajući divna otajstva našega odkupljenja, obavljajući razna pokornička djela i oponašajući život samoga božanskog Uzora, njegove Presv. Majke, njegovih Apostola i drugih sljedbenika kroz vjekove, sve više je napredovala u pobožnosti, svetosti i savršenosti i sve više se razpaljivala nježnom ljubavlju prema Bogu, koji je za nas postao čovjekom i za naše spasenje podnio gorku muku i sramotnu smrt. Pobožna čuvstva, želje i djela na tim svetim mjestima sve više su se umnažala i pripravljala ga za konačnu žrtvu života, koju je imao doskora Bogu prikazati. Ali ni o toj pripravi ovdje ne govorimo.

Njegovo je srce bolno krvarilo, što na svetim mjestima — na kojima se Sin Božji udostojao provoditi zemaljski život, da ljude nauči pravoj vjeri i dovede ih do vječnog spasenja. — toliko mnoštvo ljudi nema prave vjere i provodi život, koji ih vodi u vječnu propast. Silna bratska ljubav, koja mu je u srcu plamtjela, poticala ga je, da pokuša ovim jadnicima propovijedati pravu vjeru i tako ih osloboditi od vječne propasti. Isto je bilo i kod dvojice drugova, koji su s njim zajedno došli u Jeruzalem, kao i trećega, Fra Stjepana de Cunis iz genovske provincije, kojega su našli u Jeruzalemu. Ta četiri brata, kako naglasuju izvješća o mučenictvu, među sobom su

duugo razpravljala, kako bi mogla za Boga predobiti duše, koje je davao nastojao za uvijek upropastiti, i ujedno Bogu da prikažu obilan plod u svetoj zemlji Jeruzalemu. O tom su razpravljali i s drugom redovničkom braćom u samostanu, među kojima su bila i dva naučitelja bogoslovija.

2. Na putu su im bile dvie poteškoće. Prvo, predviđali su gotovo kao sigurno, da mekoputnih Saracena ne će predobiti za vjeru Isusovu, pače da će ih ovi, čim im počnu govoriti, da je saracenska vjera kriva i da ih vodi u vječnu propast, radi toga ubiti. Je li im onda slobodno poduzimati taj korak? Hoće li u tom slučaju biti pravi mučenici Kristovi? Tu su poteškoću riješili u dogovoru s drugom braćom u samostanu prema nauci Sv. Pisma i odobrenih naučitelja, da im je to slobodno i da će biti pravi mučenici, ako ne uspiju obratiti Saracena, pa ih ovi radi toga ubiju; jer pošten čovjek, kako se veli u izvješću, može mirne duše nastupiti protiv putenih i životinjskih ljudi, kakvi su Saraceni, odnosno protiv vjerzakona, koji je protivan ljubavi.

Druga je poteškoća stala u tome, kako će Saracenima pripoviedati, da je njihova vjera kriva, a da je samo kršćanska vjera prava, kad ne znadu njihova jezika. Kako se razabire iz šibenskog izvješća, jedini je Fra Stjepan boravio u Jeruzalemu 8 godina, pa je mogao znati arapski. Ali ostala trojica, koja su bila u Jeruzalemu samo koji mjesec, mogla su znati arapski jedva koju rieč. Stoga su kasnije na sudu, kako kaže neimenovani carigradski klerik, sa sudcima govorili preko tumača. Ovu drugu poteškoću riješili su tako, da su ono, što su htjeli reći, napisali na komad papira u obliku svitka arapskim jezikom a latinskim slovima, da bi mogli lakše čitati. Što su napisali, pročitali su pred kadijom i njegovim savjetnicima, odnosno dali su njima, neka sami pročitaju.

3. Da je tako bilo, to se vidi iz izvješća o mučeničtvu i još bolje iz knjižice »Tractatus de martyrio sanctorum«, što ju je napisao spomenuti bezimeni klerik u Carigradu.

Ovaj nepoznati klerik prve tonzure nalazio se u Carigradu, dok je tu boravio kao papinski nuncij glasoviti

dominikanac iz Dubrovnika Fra Ivan Stojković (1435.—1437.). Klerik je bio u Carigradu na proučavanju grčkog jezika. Dok se je bavio naukom posjećivao je papinskog nuncija, koji ga je, radi njegove dobroćudnosti, zavolio kao sina, a ovaj njega kao otca. Uto stigoše u Carigrad, kako propovieda isti klerik u ovoj knjižici, tri sveta franjevca: Fra Petar de Bethonto, Fra Anđeo de Esculo, Talijanci, i Fra Petar iz Mainza, Niemac. Papin poslanik divio se njihovoj poniznosti, ljubavi prema vjeri i svima drugim zamjernim vrlinama, kojima su se odlikovali. Ponudio im se, da će im biti pri ruci u svemu, što žele, jer je zaključivao, da su došli zbog važnog razloga. Ti mu franjevci videći ga, da je čovjek dobar, otkriše svoje tajne, a osobito onu, da putuju među nevjernike, potaknuti žarom ljubavi i željom za mučeničtvom. Čuvši to Papin poslanik prestraši se, ali je stvar dobro promislio i njihovu nakanu odobrio i u velike pohvalio. Franjevci su zamolili toga klerika, neka im neke tajne stvari napiše grčki. On upita nuncija, što će, a ovaj mu reče, neka im udovolji. Ali kako se je stvar odnosila i na onu najveću tajnu, nuncij mu s njihovom dozvolom očitova njihovu nakanu, da idu među nevjernike i umru kao mučenici. Kad je to čuo klerik, i u njemu se pobudi ista želja, koju je gojio još od djetinjstva. Sad je vruće molio i zaklinjao te franjevce, da se smiluju i sobom ga povedu. Oni napokon pristadoše, a on ostavi svoju bogatu knjižnicu grčkih knjiga Papinom poslaniku Stojkoviću i spremi se na put. Na želju njihovu i svoju napisao ovu knjižicu, u kojoj opravdava svoj i njihov korak. U knjižici navodi i slučaj našega Nikole i njegovih drugova, te kaže, da će i on učiniti, kako su ovi učinili, a svjetuje i drugima, neka isto učine.

U toj knjižici kaže mladi klerik, da nevjeru naših neprijatelja ne ćemo svladati oružjem ni kolima ni bilo kojim obranbenim sredstvom, a oni na svaki dan radi naših grieha pobjeđuju, gaze, prodavaju i bez mučeničtva ubijaju. Njihov car svake godine kupuje ogroman broj kršćanske djece i odgaja ih u svom nevjerstvu, pa im tako zarobljuje ne samo tjelesa, nego i duše. Mnogi kršćanski trgovci počinjaju taj strašan zločin, te im prodaju

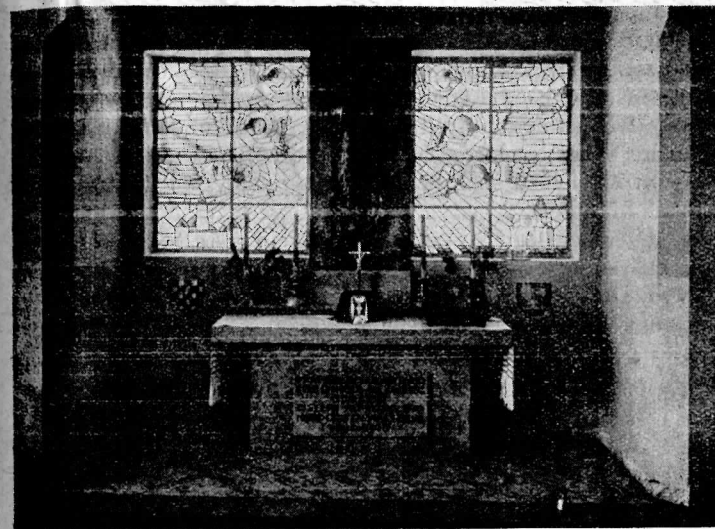
kršćansku djecu. Stoga je s pravom došla na nas srčba Božja i ova nas zla snašla.

Dalje kaže, da franjevci nisu dužni više nego drugi vjernici izlagati se mučenictvu. Premda se predviđa, da će Saraceni ubiti one, koji im propoviedaju pravu vjeru, ipak to nije sigurno. Za primjer donosi samoga sv. Franju, koji je išao tri puta k njima, a nije poginuo. Isto tako navodi i nekoga franjevca, koji je uzeo križ i, dok su Saraceni bili u hramu na molitvi, ušao u njihov hram, prošao kroza nj i izašao, a oni mu preneraženi nisu ništa učinili.

Piscu knjižice nameće se važno pitanje, kako će nevjernicima propoviedati oni, koji ne znadu njihova jezika. To pitanje rješaje u 17. poglavlju (knjižica ima 18 poglavlja). Tu navodi način, kako su bl. Nikola i drugovi postupali. Oni su razpravljali pismeno. Napisali su na jedan svitak (rotulus) papira ono što su htjeli reći, a čuo je, da se jedan takav svitak nalazi u franjevačkom samostanu na brdu Sionu u Jeruzalemu. Ako je komu teško napisati jezikom nevjernika, svjetuje, neka napiše njihovim jezikom, a latinskim slovima, kao što su činila ta prevjerna braća sv. Franje, naime naš Nikola i njegovi drugovi. Oni su nevjernicima pružili svitke, a nevjernici su pročitali, što na njima piše, i razumjeli, što im ovi kažu. Nakon tri dana predveli su ih pred narod i pitali preko tumača, hoće li se obratiti na njihovo nevjerstvo. Oni su preko istog tumača odgovorili i, koliko su mogli, navieštali Krista proričući im sigurno osuđenje, ako se ne pokrste i uztraju u svom nevjerju. Mladi klerik kaže, da će i on tako na svoj način napisati za se jednu takvu cedulju, a isto može učiniti svatko kako bolje znade.¹

U tome je dakle sastojalo razpravljanje, dogovaranje i savjetovanje bl. Nikole i drugova, prije nego su poduzeli zadnji korak, koji ih je doveo do mučenictva. S dru-

¹ Knjižica je nekoć pripadala franjevačkom samostanu u Tuluzi, sad je tu u gradskoj knjižnici pod br. 277. Golubovich, Biblioteca, V, 290-297 donosi kratak sadržaj, u kojem je ovo opisano.

JERUZALEMSKI OLTAR BL. NIKOLE TAVELICA
Podignut god. 1937.

Izradio Ivo Kerdić

gim riečima: to je bila ona njihova bliža priprava za mučenictvo.

4. Onomu, koji površno promatra čin bl. Nikole i drugova, možda će se njihov čin pričiniti kao nerazborit i nedopušten napadaj na tuđu vjeru, a njihova smrt radije kao zaslužena kazna nego kao mučenictvo. I zaista njihov bi čin bio takav, kad bi oni išli samo za tim, da napadaju tuđu vjeru i vriedaju nečije vjerske osjećaje.

Ali je takva što od njih bilo daleko. Njihov čin nije potekao iz nedopuštene pobude vriedanja tuđih vjerskih osjećaja; nego, kako naglasuju izvješća o mučenictvu, iz čiste i žarke bratske ljubavi, iz žive želje za vječnim spašenjem onih jadnika, koji ne poznaju prave vjere i provode život, koji će ih dovesti u vječnu propast. Prema tome njihov čin nije griesan napadaj na tuđu vjeru i nerazborito vriedanje tuđih vjerskih osjećaja, nego plemenit i velikodušan pokušaj, da se iz veriga sotonskih izbave

i od vječne propasti sačuvaju oni koji u nju srljaju. Dosljedno, što su oni za taj svoj velikodušni pokušaj nagrađeni smrću, ta smrt ne može se nipošto ocjenjivati kao zaslužena kazna, nego kao pravo mučeništvo. Što su ovi mučenici predviđali kao sigurno, da im pokušaj ne će uspjeti i da mekoputnih Saracena ne će obratiti na kršćansku vjeru, pače da će ih ovi radi toga ubiti, te su na taj način išli u susret gotovo sigurnoj smrti, time su pokazali daleko veću srdčanost i veće junaštvo, negoli oni mučenici, koji su se pred krvnicima krili, pa su, kad su bili kasnije pronađeni, ipak život svoj za vjeru svoju žrtvovali. To je potvrdio i Gospodin Bog s onim čudesnim događajima za vrijeme mučeništva i nakon njega, kako ćemo još vidjeti.

2. Mučenička smrt

1. Godina, u kojoj je bl. Nikola došao u Jeruzalem, bila je godina saracenskog hodočašća. Te godine svaki Saracen, koji ikako može, nastoji, da u mjesecu studenom, t. j. mjesecu hodočašća, bude u svom središnjem svetišću ili barem u bivšem Salamonovu hramu u Jeruzalemu.² Iz toga možemo razabrati, kako se, prigodom mučeništva, moglo naći u Jeruzalemu onako veliko mnoštvo Saracena, koji su tražili smrt mučenika. Vatikanska i leipziško izvješće govore o »bezbrojnom mnoštvu« Saracena; šibensko izvješće i sv. Jakov kažu, da ih je bilo oko 30.000, a Calahorra, da ih je bilo preko 20.000.³

2. Bl. Nikola i drugovi, osvjedočeni o svetosti svoga podhvata, ojačani — kako vele izvješća — živom vjekom, žarkom bratskom ljubavlju, a nada sve milošću Božjom, u subotu 11. studenoga, na dan sv. Martina, oko 6 sati izjutra uputiše se sa svojim svitcima u bivši Salamonov hram, gdje su Saraceni bili na molitvi. Saraceni

² Tako mi je saobćio naš misionar u Damasku franjevac O. Ivan Franković pismom od 16. veljače 1941. On je točno izračunao godinu, mjesec i dan hodočašća, kad su mučenici pošli u bivši Salamonov hram.

³ Calahorra, Historia cronologica, 221; Golubovich, Biblioteca, V, 286, bilj. 3; 289 sl.

im nisu dali unutra, nego ih upitaše, što žele. Kad oni odgovoriše, da žele govoriti s gospodinom kadijom, koji je bio saracenski vjerski poglavar i sudac, rekoše im Saraceni: »Nije ovdje kadijina kuća; ali dođite s nama, pa ćemo vam pokazati njegovu kuću«. Došavši pred kadiju, izvadiše svoje svitke i, kako kažu izvješća, čvrstim glasom pročitашe što je bilo na njima napisano, a to je:

»Gospodine kadija i vi svi ovdje prisutni, molimo vas, da nastojite čuti i pomnjivo saslušati naše rieči, jer sve što ćemo vam reći, probitačno je i istinito i pravedno, bez ikakve varke, a dušama onih, koji to prihvate, veoma koristno. Te rieči jesu: vi ste u stanju vječnog izgubljenja, jer vaš zakon nije zakon Božji, niti dan od Boga, niti je dobar, nego podpuno zao, budući da u njemu nema ni Staroga ni Novoga Zavjeta. Osim toga u vašem su zakonu mnoge laži, stvari nemoguće, smiješne i protuslovne, i mnogo drugo, što ljude ne navodi na dobro i na krjepost, nego na zlo i na svakojake opačine, a to se ne može naći ni u zakonu Mojsijevu, koji je dan od Boga, niti u zakonu Kristovu. U ovima se nalazi, kako je jasno svakomu, koji u njih pogleda, ono, što nasuprot vašem zakonu navodi čovjeka na hvalu i štovanje Boga i na ljubav bližnjega, na spasonosno postignuće konačne i nužne svrhe, t. j. da čini ono, čime se postizava dužna svrha, a ta je život vječni ili blaženo gledanje i uživanje Boga. Kad bi vaš zakon bio zakon Božji, kako to da ne bi bio poznat nikojem proroku? Nigdje nismo našli, da ga je spomenuo Mojsije ili koji prorok, pa ni sam Krist. Dakle nije to zakon Božji, kad sadrži očitu laž, jer je Bog prva i najveća istina, te ne može nikako reći kakvu neistinu. Vaš zakon kaže, da će se na svršetku davli spasiti; radi toga on je njima drag. A o Kristu veli, da nije Sin Božji, niti umro na križu, a da će ga Bog na svršetku svieta ubiti. Također kaže, da su i Apostoli bili Saraceni i mnoge druge laži.«

O utemeljitelju njihova vjerozakona rekoše dalje, da ga nije Bog poslao, kako oni to govore i tvrde, a i on sam kaže; da za njega ne svjedoči nikakvo čudo, dok za proroke Božje svjedoče mnoga i premnoga čudesa, a Krist je došao sa znakovima i čudesima prevelikim i ne-

izbrojnim. Sam osnivač njihova vjerozakona bio je bludnik, ubojica, proždrljivac, grabežljivac, koji je svrhu čovječju stavio u jiću, bludnosti, dragocjenim haljinama i razkošnim vrtovima. On također dopušta imati mnogo žena, živjeti sa suložnicama i služkinjama. Njegova je nakana bila, da odbaci sve, što je bilo tvrdo za vjerovanje a teško za djelovanje, te dopušta sve, na što su skloni svjetovni ljudi, napose Arapi, naime: bludnost, proždrljivost i druge pohote. O krjepostima pak, t. j. o ljubavi, poniznosti i drugim krjepostima ne kaže ništa. Stoga on videći, da se o svemu ovome može dokazati, kako je krivo, lukavo je naredio, da se ne vjeruje ono, što je protivno njegovu zakonu, a tko protivno utvrdi, neka se odmah ubije.⁴

Redovnici su ovo izrekli, kako vele izvješća, s gorljivošću duha i neuzdrmane vjere. Čuvši to kadija s okolo stojećim savjetnicima silno se razgnjevio. Ipak nije protiv njih odmah ništa poduzeo, nego dade pozvati njihova starješinu Fra Gerarda i upravitelja gostinca za hodočastnike. Kroz to se po Jeruzalemu razglasilo, što su ova četvorica rekla protiv saracenskog vjerozakona i njegova utemeljitelja, pa je silno mnoštvo Saracena nagrnulo prema kadijinoj kući. Uto je stigao i Fra Gerard s jednim drugom i upraviteljem gostinca. U njihovoj prisutnosti upita kadija mučenike:

»Rieči, koje ste sad rekli, jeste li ih rekli kao ljudi pametni i pri svijesti, ili kao luđaci, bez pameti i bez svijesti, i je li vas poslao vaš Papa ili koji kršćanski kralj?»

Da shvatimo ovaj kadijin upit, treba da se sjetimo, da je tada Palestinom vladao kairski sultan Zaher Barkuk (1382.—1399.), koji je franjevcima bio osobito sklon. On je izdao i posebnu naredbu, da ih nitko ne zlostavlja niti im čini kakvu nepravdu, nego da ih se brani i štiti. Uzto je Barkuk bio u najboljim odnošajima s ara-

⁴ Po svoj prilici, ove su rieči bile napisane na onom svitku, što ga spominje carigradski klerik, da se je nalazilo u samostanu na brdu Sionu. Golubovich, Biblioteca, V, 295, bilj. 2.

gonskim ili katalonskim kraljem Ivanom I., koji mu je sam preporučivao franjevece.⁵

Na kadijin upit odgovoriše mučenici, kako dalje kažu izvješća, s velikom sigurnošću, zrelošću i razboritošću te s velikim zanosom vjere, gorljivom ljubavlju i željom za spasenjem Saracena: »Nije nas poslao nikoji stvor, nego sam Bog, koji se udostojao nadahnuti nas, da vam propoviedamo i navještamo istinu i vaše spasenje, jer Krist kaže u evanđelju: 'Tko bude vjerovao i bude kršten, spasit će se; tko ne bude vjerovao, osudit će se.' Tako i vi, ako ne budete vjerovali i ne pokrstite se, osudit ćete se u dubinu pakla.«

Tad ih kadija upita: »Hoćete li opozvati sve što ste rekli i postati Saracenima? Inače morate umrieti!«

Oni mu jasnim glasom odgovoriše: »Ne ćemo nipošto opozvati, a pripravnici smo za ovu istinu i za katoličku Kristovu vjeru, čvrsto je braneći, radije umrieti i podnieti sve vrste muka, jer je sve što smo rekli, istinito, sveto i katoličko.«

Čuvši to kadija izreče nad njima smrtnu osudu. Sve ono mnoštvo Saracena navali sada sa silnom vikom: »Na smrt s njima, na smrt s njima, a ne da žive!« I stadoše ih udarati i biti raznim predmetima tako, da su pali na zemlju kao mrtvi. Svatko ih je držao za mrtve. To je bilo oko 9. sata.⁶

Jedan sat nakon toga počеше mučenici otvarati oči i ponešto govoriti. Opazivši to kadija dade ih svezati, staviti u lance i noge im okovati, pa su tako tu radi vike svjetine ostali do pola noći. Oko pola noći dade ih svući

⁵ Golubovich, Biblioteca, V, 225 sl.; Polonijo, Bl. Nikola, 107, 143.

⁶ Tako vele vatikanska i leipziško izvješće. Šibensko izvješće kaže, da je to bilo oko 6. sata. Kad su se uputili u hram, po vatikanskima i po leipziškom izvješću, bilo je »circa horam terciarum«, t. j. kad se u koru govori tertia, treći kanonski čas, a po šibenskom je bilo »circa horam tertiam«. Izgleda, da šibensko izvješće računa vrijeme po rimskom, a ne po sunčanom računu. Između jednoga i drugoga roka protekla su 3 sata. Stoga, kad šibensko izvješće drugi put kaže, da je bilo oko 6. sata, to se ima razumjeti po rimskom računu, t. j. o stvarnom ili sunčanom 9. satu, koji sat navode vatikanska i leipziško izvješće.

do gola, čvrsto privezati za stupove i tako okrutno bičevati, da im je tijelo bilo gotovo sasvim oguljeno, te se nisu mogli ni držati na nogama. Napokon ih baci u podzemnu tamnicu i tako čvrsto okova u drvene klade, da nisu mogli imati mira ni počinka, nego su bili bez prestanka mučeni bezbrojnim mukama, a osim toga nisu dobili nikakve hrane ni pića.

Iz izvješća se razabire, da daljnu razpravu nije vodio kadija, nego emir iz Gaze, koji je bio vojnički, građanski i sudski poglavica u svojoj pokrajini Judeji, južnom dielu Palestine.⁷ To vjerojatno znači, da se je kadija, kad mučenici nisu ostali mrtvi pod udarcima svjetine, predomislio i nije htio izvršiti svoje osude, da ne preuzme na se svu odgovornost. Možda se bojao slabih posljedica tog čina, jer je znao, da je sultan sklon franjevcima. Valjda je predviđao, da bi mu se moglo dogoditi što i emiru u Damasku, koji je g. 1351., protiv sultanove zabrane, izvršio pokolj nad ondješnjim kršćanima, pa je radi toga bio živ sasječen.⁸ Stoga kad izvješće dalje kaže, da je nakon tri dana došao emir u Jeruzalem i da se pred njim nastavila razprava, dalo bi se zaključiti, da ga je sam kadija pozvao; a može biti i to, da je znao, da će emir doći na svečanost, pa je čekao njegov dolazak.

Kad je nakon tri dana došao emir u Jeruzalem, pristupi preda nj kadija sa svima savjetnicima i narod s iztrgnutim mačevima tražeći smrt onih franjevaca, koji su govorili zlo o njihovu vjerazakonu i osnivaču njihove vjere. Emir tad s kadijom i sa svim onim narodom pođe na javni trg, gdje se običavaju suditi zločinci, vodeći sobom mučenike. Na trgu je već gorjela ogromna vatra. Tu mučenike upitaše, hoće li opozvati ono, što su rekli, i odreći se Kristove vjere te tako izbjeći smrt. Mučenici im odgovoriše: »Ne; paće mi vama govorimo, da se obratite na vjeru Kristovu i da se pokrstite; ako ne ćete, onda ćete kao sinovi vječnog osuđenja poći u oganj vječni, da se navieke mučite. Vi kažete, da mi primimo vašu vjeru. Znajte, da se radi Krista i njegove vjere ne bojimo ni smrti ni ognja vremenitoga.«

⁷ Golubovich, Biblioteca, V, 283, bilj. 2.

⁸ Golubovich, Biblioteca, V, 225 sl.

Tad emir izreče smrtnu osudu. Okolo stojeći Saraceni čuvši za osudu kao biesni navališe na njih svi, kao da smatraju — kako veli leipziško izvješće — sretnijim onoga, koji može okrutnije udariti; i mačevima ih razkidaše na komade takó, da u njima nije bilo više spodobe čovječje. Tada komade njihovih tjelesa baciše u onu ogromnu vatru, da izgore.

Tako naš Nikola sa svojim drugovima zadobi mučeničku palmu i pobjedonosno odleti u nebo u utorak 14. studenoga 1391. Njihovu mučeničtvu bilo je prisutno osim 12 franjevaca još i mnoštvo vjernika, bilo hodočasnika bilo nastanjenih u Jeruzalemu, od kojih vatikanska i leipziško izvješće navode dobar broj.

4. Za vrijeme mučeničтва dogodila su se dva neobična događaja, koja zaslužuju, da ih posebno iztaknemo.

Mučenici su već prvoga dana, 11. studenoga, bili tako nemilo izbijeni i izprebijani, da su se srušili kao mrtvi na zemlju, i svatko ih je držao za mrtve. Kad su došli k sviesti, bili su svezani, stavljeni u lance i okove, privezani uz stupove i tako okrutno bičevani, da im je bila gotovo sva koža oguljena. Kroz tri dana i tri noći bili su u neprekidnim svakovrstnim mukama, a nisu dobili nikakve hrane ni pića. Već usljed toga, što su bili tako nemilo bičevani, da im je koža bila gotovo podpuno oguljena, morali su izgubiti toliko krvi, da su jedva mogli ostati u životu — tim više, što su se već prvoga dana jedva držali na nogama. Ako k tomu dodamo, da su čitava tri dana bili mučeni svakovrstnim mukama, da kroz to cijelo vrijeme nisu dobili nikakve hrane ni pića, a četvrtog su dana ipak nastupili kao svježiji ljudi, onda se sve to ne može protumačiti naravnim načinom. Šibensko izvješće kaže, da ih je kroz ta tri dana kriečila božanska utjeha. Sv. Jakov i Fra Marko Lisbonac pripisuju njihovo uzdržanje u životu čudu, t. j. kažu, da su bili hranjeni nebeskom hranom, dok Calahorra veli, da je to bilo djelo milosti Gospodnje za veće posramljenje neprijatelja vjere.⁹

⁹ Fra Marco da Lisbona, Cronache degli Ordini instituti dal P. S. Francesco, P. III, Napoli 1680, Lib. I, Cap. IX, str. 15; Calahorra, Historia cronologica, 221; Golubovich, Biblioteca, V, 290.

Drugi događaj bio je još čudesniji. Kad su komadi razkidanih tjelesa bačeni u vatru, nisu uza sve to, što je gorjela ogromna vatra, tjelesa izgorjela. Vatru su podticali, t. j. nova drva bacali čitav dan do u veče; ali tjelesa nisu izgorjela. Šibensko izvješće, sv. Jakov, Fra Marko Lisbonac, Calahorra i drugi pisci kažu, da su Saraceni tri puta ložili vatru, sve veću jednu od druge, ali se svaki put gasila. Tjelesa mučenika nisu mogla izgorjeti tako, da su se svi snebivali od čuda. Na koncu videći, da tjelesa ne mogu izgorjeti, razbacaše vatru, a tjelesa pokopaše tajno, da ih kršćani ne bi našli i štovali kao relikvije svetaca. Na to Calahorra dodaje: »I zaista sve do danas nije bilo moguće pronaći, gdje su bila položena ona blagoslovljena tjelesa.«¹⁰ Ovu pojavu neizgorivosti Fra Marko Lisbonac nazivlje »velikim čudom«, a takvim ga priznaju i svi drugi. Vatikanska izvješća, a slično i leipziško i šibensko, završuju opis događaja s ovim riječima: »Držimo, da je Bog po svojoj običnoj i blagoj dobroti i po svom premilostivom milosrđu htio ovo veliko i zamjerno djelo pokazati u naše doba u ovom svetom gradu Jeruzalemu na učvršćenje i utjehu sviju vjernih kršćana, toliko onih, koji ovdje borave, koliko hodočastnika, koji dolaze sa svih strana svijeta.«¹¹

S drugim riječima: time je Gospodin Bog na vidljiv način pokazao, da mu je mila žrtva, koju mu je prikazao naš Nikola sa svojim drugovima i da su oni pravi njegovi mučenici.

Ne mora li se onda naš narod ponositi s ovako slavnim mučenikom?

3. Svetački život bl. Nikole Tavelića

1. Kad govorimo o bl. Nikoli, da je pravi mučenik, onda time ujedno razumijemo, da je i pravi svetac. To o njemu i njegovim drugovima kažu sastavljači izvješća o mučeništvu, koji ih nazivlju »svetim mučenicima«, njihova tjelesa »svetim tjelesima«, ili ih kao takve pred-

¹⁰ V. bilj. 9.

¹¹ Golubovich, Biblioteca, V, 290. i bilj. 9.

postavljaju. Spomenuti carigradski klerik zove ih »pre-vjernom braćom blaženoga Franje« i »presvetim muževima«. Takvima ih predpostavlja i sv. Jakov te ih iztiče kao diku i ponos franjevačkog Reda. Takvima ih smatraju i svi drugi pisci dajući im naslove, koji se daju samo prijateljima Božjim i pravim svetcima. Prema tome iz svih ovih svjedočanstva, napose pak iz izvješća o mučeništvu jasno je, da je bl. Nikola svoj zemaljski život ne samo završio, nego i provodio kao pravi prijatelj Božji, kao pravi svetac.

To se vidi također iz sljedećih okolnosti.

2. Sama činjenica, da Nikola, kao mladi velikaš u cvietu mladosti, kad se pred njim otvara svijet sa svima svojim čarima, ostavlja otčevu velikašku kuću, svjetska dostojanstva i veličine, a odabire siromaštvo, zapostavljenost, odricanje i svakojake žrtve redovničkog života, najjasnije pokazuje, da se tu radi o duši, koju je Bog za se odabrao, izveo je iz pogibli ovoga svijeta i presadio u perivoj savršenog života, da od nje stvori nešto veliko pred očima svojim.

A kad je ta odabrana duša ostavila svijet, koliko je pod utjecajem Duha Svetoga na putu Gospodnjemu napredovala, to nije lako izkazati. Sjetimo se ne samo divnih primjera gorljivog redovničkog života iz početka franjevačkog Reda uobče, nego napose onih, koji su mu pred očima lebdili u njegovu samostanu i u njegovu rodu. U istom samostanu boravio je bivši skradinski biskup Bartul, koji se zahvalio na biskupskoj službi, ušao u franjevački Red i u tom samostanu do zadnjeg daha provodio presveti život.¹² U tom samostanu boravio je i bl. Andrija iz Drača, koji je umro oko g. 1350., t. j. onda, kad se je naš blaženik rodio. On je taj samostan proslavio velikim krjepostima i mnogim čudesima, koja je činio nakon smrti, a kojima je možda i sam Nikola bio svjedokom.¹³ Od njegova roda bila je bl. Stanislava,

¹² Farlati, Illyric. Sacrum, IV, 14; Bačić, Sveta Stanislava, 19.

¹³ »Litanie dei Santi della Dalmazia«, Zara 1882, str. 41, br. 96; Wadding, Annales Minorum, VIII, 123; IX, 240; »Archiv. Francisc. Histor.« 1910, 301.

klarisa, sestra slavnog bana Pavla I. Šubića, koja je oko g. 1275. ušla u samostan u Skradinu s više drugih plemenitih djevojaka i bila na ponos svoga roda i celog franjevačkog Reda.¹⁴ Od istog roda bila je i Katarina Šubić, kći kneza Pavla II., sina bana Pavla, a sestra Jurja III., po kome su se Šubići prozvali Zrinski. Ona je ušla među klarise u samostanu sv. Nikole u Zadru, te je i njezin otac knez Pavao mlo nazivlje »sirotom Kristovom.«¹⁵

Kako su primjeri tih velikih i odabranih duša morali pobudno djelovati na mladoga Nikolu, da i on postane njima sličan, da se dovine do njihove svetosti i savršene sličnosti s Otcem nebeskim! Zaista, on je svim silama nastojao, da za njima ne zaostane, nego da im bude što sličniji. Njegov slavan svršetak pokazuje, da je u tome podpuno uspio.

K tome moramo dodati posebne darove Duha Svetoga, koje je primila njegova odabrana duša po svetim sakramentima, osobito kad je bila urešena neizbrisivim karakterom svećeničkog reda, po kojemu je postao drugi Krist. Do kakvih se je uzvišenih poleta pod utjecajem Duha Svetoga uzdizao ovaj miljenik Božji! Kako li je savršen i Bogu ugodan život provodio kao redovnik i svećenik, da bude dostojan uzvišenog dostojanstva, kojim ga je Bog odlikovao, da bude pravi drugi Krist!

3. Bl. Nikola najveći dio svoga redovničkog i svećeničkog života proveo je kao misionar u Bosni, pod vodstvom dobroga i umnoga poglavara Fra Bartula s Alverne. O Fra Bartulu kaže Wadding, da je bio čovjek vrlo dobar, blag i tih, gorljiv revnitelj časti Božje i franjevačke.¹⁶ Naša stara kronika kaže, da je nakon pre mnogih truda, podnesenih za katoličku Crkvu i franjevački Red, umro na glasu svetosti u cetinskom samostanu u gornjoj Hrvatskoj i bio pokopan u kapeli sv. Kata-

¹⁴ Bačić, Sveta Stanislava, passim; »Litanie dei Santi della Dalmazia«, str. 46, br. 107.

¹⁵ Klaić, Bribirski knezovi, 155.

¹⁶ Wadding, Annales Minorum, VIII, 302; Golubovich, Biblioteca, V, 217.

rine.¹⁷ Vikar bosanski bio je od g. 1368. do g. 1407., dakle kroz celo vrijeme misionarstva bl. Nikole. On je živo nastojao oko obnove i obdržavanja prvotne strogosti u franjevačkom Redu. Oko toga nastojao je napose u Bosni, gdje su izgledni redovnici bili još potrebitiji radi krivovjeraca i razkolnika, koji su pazili na život misionara, ne bi li im onemogućili blagotvoran rad. Papa Urban V. dao mu je posebne ovlasti baš gledom na misionare, koji bi odustajali od prvotne revnosti u redovničkom životu. U pismu od 13. studenoga 1369. piše mu, kako neki franjevci raznih provincija, koji su određeni, da u bosanskoj vikariji propovijedaju katoličku vjeru protiv krivovjeraca i razkolnika, nakon što u početku po dolazku pohvalno žive, s vremenom u započetom dobru sustaju. O takvima veli Papa, da se ne smiju trpjeti. Stoga ga ovlašćuje, za koje bude smatrao, da žive manje pohvalno, ili su inače vikariji nekorisni, neka ih vrati u njihove provincije; pa i fratre, rođene Bosance, ako su takvi, ima dodieliti bilo kojem poglavaru drugih provincija.¹⁸ Da što bolje uspije njegovo nastojanje oko uzpostave prvobitne franjevačke strogosti u Bosni, i Fra Paulucij, prvi pokretač observantske struje, kako smo vidjeli, slao mu je svojih redovnika. Stoga je redovnički život u Bosni uprav evao i došao na glas i izvan granica Bosne. Wadding bilježi, da su razni velikaši, koji su franjevcima podizali samostane u Apuliji i Kalabrij i svršetkom 14. v., tražili, da u njima borave upravo bosanski franjevci. Tako kad je g. 1400. grof Nikola Ruffus sagradio za franjevce samostan u gradu Cotrone u Kalabrij i, zamolio je Papu Bonifacija IX., da u nj dođu bosanski franjevci. Papa je pisao Fra Bartulu, neka mu ih pošalje.¹⁹

Pod takvim poglavarom bl. Nikola djelovao je kao misionar punih 12 godina. Te dvie okolnosti, naime da je bio misionar kroz tako dugo vrijeme i pod starješinom takva redovničkog duha i nastojanja, najjasnije poka-

¹⁷ Fermentžin, Chron. Bosnae, »Starine«, knj. 22, str. 9 sl.; Golubovich, Biblioteca, V, 219.

¹⁸ Bullar. Francisc. VI, 1072; Polonijo, Bl. Nikola, 93.

¹⁹ Wadding, Annales Minorum, IX, 312.

zuju, da je i naš Nikola bio istoga duha i svetosti kao i njegov poglavar; da prvotna gorljivost, s kojom je došao u Bosnu, nije u njemu nimalo smalaksala ni popustila, te da je kao bosanski misionar provodio zaista strog i izgledan redovnički život.

Za svetački život našega Nikole govori još jedna okolnost. Bl. Nikola bio je misionar u Palestini. Radi posebnih prilika Sv. Zemlje, a osobito radi časti božanskog Spasitelja, u Sv. Zemlju puštali su se samo najuzorniji redovnici, i to s posebnom dozvolom Sv. Stolice. Sv. Stolica tu je dozvolu davala samo onima, za koje je dobila posvjedočenje od njihovih poglavara, da su zaista takvi.²⁰ Ako je dakle naš Nikola mogao poći u Sv. Zemlju za misionara, znak je, da je njegov poglavar Fra Bartul dao najpohvalnije svjedočanstvo o njegovu krjepostnom vladanju i životu. Dodamo li k tome one strogosti i pobožnosti, na koje su bili dužni misionari Sv. Zemlje, kao i posebne pobožnosti, na koje ih je poticao sam boravak na svetim mjestima našega odkupljenja i spasenja, onda nužno moramo zaključiti, da je naš Nikola bio redovnik neobično strogoga i svetoga života.

4. Ti naši zaključci imaju snažnu potvrdu u izvješćima o mučeničtvu, koja se ovdje zgodno popunjavu. Ona najprije kažu, da je u Bosnu pošao i u njoj boravio 12 godina »radi redovničke savršenosti« (ex perfectione religionis). Zatim se najpohvalnijim riječima izrazuju, kako je bio narešen svim krjepostima, te napose iztiču neke od njih. Te su: vjera, odanost ili ljubav prema Bogu i prema bližnjemu, poslušnost prema redovničkim poglavarima, strogost života i izglednost ponašanja. On i njegovi drugovi bili su, kako vele izvješća, Bogu predani, poglavarima preposlušni, narodu preizgledni, prestrogog života i u svakoj redovničkoj vrlini preizkušani i presavršeni. Zaista divno svjedočanstvo, proizašlo iz pera njegova neposrednog starješine i njegovih drugova, koji su s njim zajedno živjeli u istom samostanu i bili svjedocima njegovih krjeposti, njegova pre-

²⁰ Golubovich, Biblioteca. V, 244 i na drugim mjestima.

izglednog i prestrogog života kao i njegovog viteškog mučeničtva!

5. Dvije su ipak krjeposti, o kojima napose govore izvješća i gvardian Fra Gerard u popratnom pismu. Te su vjera i bratska ljubav, pa zaslužuju, da ih i mi posebno iztaknemo. Vjera je temelj svega našega duhovnoga života i rada. Što je čvršća i življa vjera, to je čvršća i veličanstvenija zgrada duhovnoga života, koja na njoj počiva, to je djelotvornija ljubav, koja iz nje izvire. I zaista samo živa vjera i žarka ljubav mogle su potaći našega Nikolu, da pođe u pomoć onim jadnim kršćanima u Bosni, koji su ostali bez duhovne pomoći i utjehe, kao i zavedenim krivovjercima, da ih vrati na put istine i sačuva od vječne propasti, a sam, međutim, bude izložen mnogim i teškim neugodnostima, odricanjima i stradanjima. Samo takva vjera i takva ljubav mogle su djelovati kao pobuda, da pokuša izvesti iz tame sujevjerja mekoputne Saracene i privesti ih na put spasenja, premda je predviđao, da će mu trud biti uzaludan i da će još i život izgubiti. Njegov nastup za vrieme mučeničtva kao i svi njegovi odgovori, koje smo gore naveli, bili su samo odraz i izljev žive vjere i žarke bratske ljubavi, koja mu je u duši plamtjela.

6. Još je jedna riječ u izvješćima, koju treba posebno iztaknuti. Ona kažu, da su naš Nikola i njegovi drugovi bili vrlo strogog ili prestrogog života. Taj izraz obuhvaća naš praktični život, kod redovnika napose njegov odnošaj prema zavjetu siromaštva. Strogost života obuhvaća potrebno i dobrovoljno mrtvenje naše pameti, razuma, volje, govora, pogleda, sluha, okusa i t. d.; naše postove, bdijenja, molitve, i t. d., kod redovnika još i porabu odijela, pokušva i ostalih stvari potrebnih za uzdržanje. U svemu tome bio je naš Nikola vrlo strogoga i prestrogoga života. Dakle on nije tražio povlastica, ublaživanja i odpusta od redovničkih pravila i dužnosti, nego ih je sve izvršivao doslovno, s najvećom točnošću. To nam donekle potvrđuje i jedina uspomena, koja nam je na njega sačuvana — njegove redovničke sandale. O njima je utvrđeno prigodom postupka za odobrenje javnog štovanja: »Postoli (scarpe) su dobro sačuvani, iako

su veoma stari, jer su učvršćeni s veoma mnogo čavala, koji su morali jako vježbati uztrpljivost i mrtvenje onoga, koji ih je obuvao i nosio. Učinjeni su o obliku sandala, kako ih i danas običavaju nositi franjevci. Dobro dio kože, kud se uvlače noge, odrezala je pobožnost vjernika, koji su je čuvali kao relikviju.²¹

7. Po nauci bogoslova sve su krjeposti među sobom povezane, pa onaj, koji se odlikuje u jednoj, posjeduje u isti mah i sve druge krjeposti. Već smo vidjeli, da se je naš Blaženik odlikovao ne u jednoj, nego u više krjeposti. Prema tome mogli bismo uz ove nanizati čitav broj drugih krjeposti, koje se na ovima osnivaju, iz njih se izvode ili ih predpostavljaju. Tako savršena poslušnost predpostavlja poniznost i samozataju, savršena bratska ljubav revnost za spasenjem duša, milosrđe, blagost i ljubeznivost. Savršena strogost života uključuje u sebi siromaštvo, samoodricanje, samopriegor, umrtvenost; savršena ljubav i pobožnost prema Bogu uključuje u sebi i neobičnu pobožnost prema Majci Božjoj, pobožnost u molitvi, revnost u službi Božjoj, pouzdanje u Boga i t. d. Prizovemo li u pamet redovničke propise, po kojima je bl. Nikola živio, prilike i neprilike misionarskog života, u kojima je djelovao i t. d., na pr. njegovu molitvu, govorenje Mise, propovijedanje rieči Božje, obćenje s redovničkom braćom, s poglavarima, sa svjetovnim osobama, s krivovjercima i razkolnicima, pohađanje bolesnika i umirućih i bezbroj drugih prigoda redoničkoga, svećeničkoga i misionarskoga života — pa svim tim prilikama i prigodama primienimo one krjeposti, dobit ćemo ne samo divnu i prekrasnu sliku njegove velike duše, nego i sjajnu poviest njegova svećakoga redovničkog, svećeničkog i misionarskog života, jednako bogatu i jednako vjernu, kao da ju je opisao koji njegov savremenik. Tu ne će biti ništa pretjerano, ništa nevjerovatno, jer je sve povezano s navedenim krjepostima i uključeno u svjedočanstvu izvješća o mučeničtvu, da je bio u svakoj redovničkoj vrlini preizkušan i presavršen.

²¹ Spisi za odobrenje štovanja: »Informatio«, 11; »Summary«, 37.

4. Osobiti štovatelj Majke Božje

Spomenuli smo, da savršena ljubav i pobožnost prema Bogu uključuje u sebi i neobičnu pobožnost prema Majci Božjoj. Prema tome je nesumnjivo, da je u duši našega Nikole, koja je izgarala od žarke ljubavi prema Bogu, plamtjela i žarka ljubav prema Njegovoj Presv. Majci. Ipak smatramo uputnim, da posebno iztaknemo neke okolnosti, iz kojih nužno slijedi, da je on morao biti osobiti štovatelj Majke Božje.

1. Kako smo vidjeli, bl. Nikola bio je čovjek vrlo krjepostnog i svetog života. Bio je svetac u potpunom smislu rieči. A svaki je svetac gojio osobitu ljubav i štovanje prema Majci Božjoj, jer je to jedan od posebnih znakova njihova preodređenja za nebo i jedno od najjačih pomagala, da se dođe do svetosti. Prema tome sigurno je, da je i bl. Nikola bio veliki ljubitelj i štovatelj Majke Božje.

2. Kod bibrirskih knezova Šubićeva plemena bila je vrlo uvriežena i tradicionalna pobožnost prema Majci Božjoj. Knez Stjepko izvojevao je na dan Uznesenja Marijina 15. kolovoza 1242. pobjedu nad jednim dielom Tatara, koji su progonili ugarsko-hrvatskoga kralja Belu IV. U zahvalu za tu pobjedu podigao je Stjepko u Bribiru zavjetnu crkvu na čast Uznesenja Marijina i poklonio je franjevcima sagrađivši im uza nju i samostan. U toj crkvi bila je grobnica Bibrirskih knezova, pa je u njoj ukopan slavni ban Pavao I., njegovi sinovi, unuci i mnogi drugi knezovi. Tu su crkvu Bibrirski knezovi obdarili mnogim i velikim zadušbinama, iz kojih odsieva njihova posebna pobožnost i odanost prema Majci Božjoj. Majka Božja bila je njihova prva i glavna pokroviteljica i zaštitnica kod Boga; jer, kad je ban Pavao g. 1299. izabrao sv. Ivana Krstitelja zaštitnikom svoje kuće i svojih potomaka, posebno je naglasio, da ga izabire »pod Bogom i Bl. Dj. Marijom.«²² Svoju posebnu odanost i privrženost prema Majci Božjoj pokazivali su Bibrirski knezovi u svakoj drugoj prigodi. K njima je pripadao i naš Nikola, pa je i on baštiniu ovu

²² Cod. Dipl. VII, 331-336.

njihovu pobožnost. Samo je ta pobožnost kod njega bila daleko nježnija i življa, jer je njegova nježna duša bila mnogo osjetljivija na poticaje Duha Svetoga, koji u odabrane duše ulieva i posebnu pobožnost prema Majci Božjoj.

3. Svoju mladost proveo je naš Nikola baš u toj crkvi i samostanu, koji su bili posvećeni Majci Božjoj te su ujedno bili trajna uspomena njezine osobite zaštite i pomoći. I to je dakle bilo jedna pobuda više, da joj bude posebno zahvalan i da se svojom pobožnošću pokaže dostojnim njezine majčinske ljubavi i posebne zaštite.

4. Bl. Nikola bio je sin sv. Franje, član njegova Reda. Sv. Franjo, kako svjedoče njegovi životopisci, imao je upravo neizrecivu ljubav i štovanje prema Majci Isusovoj.²³ Pobožnost prema Majci Isusovoj — kako je rekao u ime Pape Pia X. njegov državni tajnik kard. Mery del Val — franjevački je Red usisao odmah u početku kao sladko mlieko.²⁴ Ljubav svoju prema Majci Božjoj pokazao je franjevački Red na poseban način u stoljetnoj borbi za njezinu prekrasnu povlasticu Bezgrješnog Začeca. Svaki je Franjin sin tokom vjekova nastojao, prema svojim silama, da tu divnu povlasticu riečju, perom ili širenjem raznih pobožnosti i nabožnih društava što bolje obrani i zanos u narodu prema njoj što više razpali. Borba za ovu divnu odliku Majke Božje već je u vrijeme bl. Nikole bila u punom jeku. Zar je njegova nježna duša, koja je plamtjela od ljubavi prema Majci Božjoj, u toj borbi mogla ostati neosjetljiva? Nije li i on sve sile ulagao, ne samo da Majci Božjoj, radi ove prekrasne povlastice, izkazuje što veće štovanje, ljubav i odanost, nego da i druge na to što bolje potakne i što jače razpali?

5. Bl. Nikola imao je sreću, koja riedko pada u dio kojem smrtniku. On je bio misionar u Sv. Zemlji. Kao takav svojim je očima vidio i stalno boravio na onim mjestima, na kojima su se odigrala glavna otajstva na-

²³ Felder Dr. P. H., O. M. Cap., *Die Ideale des hl. Franziskus von Assisi*, 2. Aufl., Paderborn 1924., 404-408.

²⁴ Pauwels P. P., *I Francescani e la Immacolata Concezione*, vers. di P. P. Molini, Roma 1904, str. 11.

šega odkupljenja i spasenja. Vidio je betlehemsku špilju, u kojoj je Majka Božja porodila Spasitelja svieta. Bio je na mjestu, gdje ga je prikazala Bogu u hramu za naše spasenje, gdje ga je našla nakon što ga je bila izgubila. Prolazio je ulicama, kojima je ona prolazila, osobito kad je svoga božanskoga Sina pratila na Kalvariju. Pohodio je mjesta, gdje je Sin Božji za nas bio bičevan, suđen i osuđen na smrt, popljuvan, okrunjen trnovom krunom i propet na križ; mjesta, gdje je bio ukopan u grob i slavno uzkrsnuo; mjesto Zadnje Večere, gdje je Duh Sveti sašao na Bl. Dj. Mariju i Apostole i t. d. Na svim tim mjestima sjećao se ne samo uzvišenih otajstva naše svete vjere, gorke muke i neizmjerne ljubavi našega božanskoga Spasitelja, nego i neizrecive žalosti i radosti njegove Presv. Majke, njezina sudjelovanja u našem odkupljenju i spasenju. Kao palestinski misionar bio je čuvar njezina groba u Dolini Jozafatskoj, pa je i na tom grobu u njezinoj bazilici prikazivao Bogu na njezinu čast nekrvnu žrtvu sv. Mise; jer su jeruzalemski franjevci, kako smo vidjeli, imali svake subote 2 Mise na grobu Bl. Dj. Marije: jednu na čast Bl. Dj. Marije uobće, a drugu za zdravlje Sv. O. Pape i za blagostanje crkvene države.

Koje je polete pobožnosti na tim svetim mjestima doživljavala, s kojim se je osjećajima ljubavi, odanosti i privrženosti prema Majci Božjoj razpaljivala nježna duša našega Nikole, to se ne može izkazati. To bi trebalo izkusiti. Mi mu možemo na tome samo sveto zavdati i moliti ga, da i nama izprosi ono što je sam u tim prigodama osjećao i proživljavao.

6. Nema sumnje, da je baš ova neizreciva ljubav i pobožnost prema Majci Božjoj zaslužila našem Nikoli neuvelu krunu mučeničtva. Njegovo mučeničtvo započelo je na Gospin dan, u subotu 11. studenoga, a svršilo i našeg Nikolu odvelo u vječni zagrljaj njegove nebeske zaštitnice i Majke u utorak 14. studenoga godine Gospodnje 1391.

5. Štovanje našeg Nikole kao blaženog Mučenika

Štovanje našeg Nikole i njegovih drugova kao blaženih Mučenika počelo je odmah nakon njihove smrti. Nema sumnje, da im se je ono izkazivalo u celom franjevačkom Redu ili barem u njihovim redovničkim provincijama, jer je za sve postojao isti razlog: svi su, prema izvješćima, bili pravi mučenici i pravi svetci, koji su kao takvi zasluživali javno štovanje. Ali nepobitne dokaze imamo samo za samostane u Bribiru i Šibeniku. Za Bribir svjedoče redovničke sandale bl. Nikole, koje su god. 1523. — prije nego su Turci zauzeli Bribir i porušili crkvu sa samostanom — među svetačkim relikvijama donesene u Šibenik i tu im se nastavilo izkazivati javno štovanje. Za štovanje u Šibeniku svjedoči jedan breviar, kojim su se šibenski franjevci služili do god. 1634., u kojemu je oficij našega Nikole i drugova među oficijima drugih mučenika i svetaca, a breviar je napisan svakako prije god. 1412.²⁵ U drugim samostanima njihovo je štovanje prestalo najvjerojatnije g. 1634., kad je Papa Urban VIII. zabranio javno štovanje onih Slugu Božjih, koji su umrli na glasu svetosti, a nije im Sv. Stolica odobrila štovanja.

2. Javno štovanje bl. Nikole postojalo je u Šibeniku svakako još god. 1597. To se vidi iz svjedočanstva šibenskog povjestničara Dominika Zavorovića, koji u svojoj poviesti Šibenika, napisanoj iste godine, upozorava na opis Blaženikova mučeničtva, sadržan u navedenom breviaru, i na njegove sandale, koje se štuju kao relikvije, a koje je i sam više puta vidio, pa dodaje: »Na čast ovoga preblaženoga Mučenika spomenuti Otcí Franjevci svetkuju 14. dan mjeseca studenoga, koji je dan njegovog mučeničtva.«²⁶ Da je takvo štovanje kasnije prestalo, najvjerojatnije god. 1634., to zaključujemo ne samo iz poštovanja prema zabrani Pape Urbana VIII., nego i iz jedne bilješke Fra Jeronima Parčića, gvardiana šibenskog samostana. On je god. 1655. zabilježio

²⁵ Stošić, Rukopisni kodeksi samostana sv. Frane u Šibeniku, »Croatia Sacra« 1933, br. 3, str. 23 sl.

²⁶ Zavorović, Trattato (kod Stošića), str. 12; Spisi za odobrenje štovanja: »Informatio«, 9; »Summarium«, 30.

na jednoj knjizi samostanske uprave, da su »nekoć stari Otcí« šibenskog samostana s velikim poštovanjem čuvali obuću bl. Nikole.²⁷ To znači, da je prijašnje štovanje

PRVA CRKVICICA PODIGNUTA U ČAST BL. NIKOLE TAVELICA u Cerovcu kod Požege g. 1937.

bilo prestalo. Tako misli i službeni izvjestitelj u postupku za odobrenje javnog štovanja.

3. Ipak se i nakon toga nastavilo izkazivanjem štovanja bl. Nikoli, iako na drugi način. To se vidi iz ovih okolnosti:

a) Jedva četiri godine iza odredbe Pape Urbana VIII., t. j. g. 1638., franjevac Artur iz Münstera objelodanio

²⁷ Polonijo, Bl. Nikola, 104 (fotografski snimak); »Summarium«, 27; Golubovich, Biblioteca, V, 267, bilj. 3.

je Martirologij triju Redova sv. Franje. Taj Martirologij, iako ga je izdala privatna osoba, domalo je postao službenom knjigom franjevačkog Reda. Vrhovno starješinstvo Reda naređivalo je, da se čita svaki dan u svima samostanima Reda, pa je propisivalo i njegova ponovna izdanja. U toj knjizi naš Nikola i njegovi drugovi navode se kao pravi mučenici 11. dana mjeseca studenoga i svima se daje naslov »blaženi«. Tako je za više od 200 godina svim članovima Reda svake godine 11. studenoga, kad je počelo mučeništvo, prizivano u pamet njihovo mučeništvo i svi su označeni kao »blaženi«. U toj činjenici i vrhovna crkvena vlast priznala je dokaz neprekidnog štovanja, koje se izkazivalo našem Nikoli.

b) Naslov »blaženi« daje našem Nikoli i spomenuti Fra Jeronim Parčić. Iako napominje, da su nekoć stari Oci samostana s velikim poštovanjem čuvali njegovu obuću — što znači, da je prestalo njihovo javno štovanje — ipak mu daje naslov »blaženi«, i to dva puta, t. j. prije i poslije te napomene. I to je uvažila Sv. Stolica kao dokaz neprekidnog štovanja.

c) Kao dokaz neprekidnog štovanja navodile su se u postupku za odobrenje štovanja 2 Blaženikove slike. Jedna je bila na stropu crkve sv. Frane u Šibeniku, druga, naslikana na platnu, stajala je redovito u istom samostanu ili u sakristiji crkve i na blagdan bl. Nikole stavljala bi se na oltar u crkvi. Prva slika prikazuje bl. Nikolu u vatri, sa svetačkom krunom oko glave, među svetcima i mučenicima Reda. Pokraj slike je napis: »B. Nicolaus Tavillich martyr«. Uz sliku je zabilježena god. 1675., pa se drži, da je te godine izrađena. Druga slika napravljena je na platnu od konoplje i postavljena u okvir. Akademski slikar Karlo Mihaljević s Krka bio je pozvan od šibenskog biskupa A. J. Fosco prigodom postupka za odobrenje štovanja kao stručnjak, te je o njoj izjavio, da je starija od prve. To se pozna, veli on, po bojama, koje su vrlo stare. Slika je popravljena vjerojatno više puta, a sigurno i godine 1859. Svi su znakovi, da je iz 15. stoljeća, t. j. od g. 1400. do 1500. Takva vrsta slika poznata mu je osim iz teorije još iz velike prakse, jer su mu neki ljubitelji

starinskih slika povjerili, da ide po raznim državama i da ih nabavlja. Na čelu ove slike ima duboka rana, izvršena ostrim oruđem. Mučenik drži ruke tako, da je u početku morao stiskati neki predmet, možda mučeničku palmu, koju je valjda pokrio nevješt slikar s vrlo gustim bojama, kako se vidi. I na toj slici naš Nikola ima naslov »blaženi«: »Beatus Nicolaus«.

U postupku za odobrenje štovanja neki su svjedoci izjavili, da je ova druga slika načinjena oko g. 1450. Budući da tada još nije bila sagrađena crkva, čuvala se u samostanu, a kad je crkva sagrađena, slika se bl. Nikole prigodom njegova blagdana stavljala na oltar za javno štovanje. Rudolf Pallucchini, ravnatelj mletačkog umjetničkog ureda i osobiti stručnjak za slikarsku umjetnost, bio je 1. lipnja 1942. u Šibeniku i nakon što je pogledao tu sliku, izjavio je, da je iz sredine 17. stoljeća.²⁸ To bi valjda odgovaralo stvarnosti, jer se slika spominje u samostanskim spisima g. 1640. i 1651., dakle čitavih 200 godina nakon što se misli, da bi bila načinjena. Popravljen je g. 1851. troškom od 125 forinti.²⁹

Bilo kako mu drago glede vremena, kad je izrađena ta slika, sama činjenica, da se naš Nikola slikao kao svetac, i nakon što je bilo zabranjeno javno štovanje, pokazuje, da mu se javno štovanje i dalje izkazivalo. To je uzela u obzir i uvažila i vrhovna crkvena vlast.

d) Kao nepobitni dokaz neprekidnog štovanja bl. Nikole najbolje služe njegove redovničke sandale. One su se i dalje čuvala u samostanu među relikvijama svetaca, a prigodno su bile izlagane javnom štovanju, kako su izjavili svjedoci u postupku za odobrenje štovanja. Dakle, one neosporno dokazuju, da se je Blaženikovo štovanje nastavljalo sve do naših dana. S time se je suglasila i Sv. Kongregacija Obreda, kad je odobrila to štovanje.

e) U spisima za odobrenje štovanja navode se i svjedočanstva nekih franjevačkih i nefranjevačkih pisaca

²⁸ Tako mi reče vlč. Stošić u Šibeniku svršetkom srpnja 1942.

²⁹ Stošić, štovanje bl. Nikole Tavillica u 17. vijeku, »Obitelj« 1938., br. 43 i 44, str. 608.

16. i sljedećih vjekova. Ti su: Fra Marko Lisbonac † 1591., Fra Luka Wadding † 1657., Fra Antun Melissano g. 1731., Daniel Farlati D. I., g. 1769., Bibliografia Seráfica od O. Sigismunda iz Mletaka od g. 1846., Šematizam šibenske biskupije od g. 1877., Šematizam Franj. Konventualaca od g. 1878. Sv. Stolica u postupku za odobrenje štovanja uvažila je njihova svjedočanstva kao dokaz, da je postojao neprekidan glas o mučeničtvu i javnom štovanju bl. Nikole.

4. Ne smijemo mimoći jednu okolnost, koja nije bila poznata, kad se je vodio taj postupak. Dominik Tavelić, jedan od posljednjih Tavelića u šibeniku, načinio je 24. prosinca 1647. oporuku, a dva dana kasnije kodicil ili dodatak oporuci. U tom dodatku ostavlja 150 dukata crkvi sv. Frane u šibeniku, »da se podigne oltar u jednoj od dviju kapela blizu velikog oltara u toj crkvi. Oltar i slika imaju biti posvećeni na čast i slavu bl. mučenika Fra Nikole Tavileo, koji je dika i zaštitnik ovoga grada i Reda, i čije se relikvije u toj crkvi dostojno štuju. Na slici mora biti samo njegov lik bez drugog dodatka kao ponizna molba, da mi bude zagovornik radi mojih grieha.«³⁰

Neki misle, da bi ovo bila druga, gore spomenuta slika, načinjena na temelju ove oporuke. S time bi bilo u skladu mišljenje stručnjaka Pallucchinija, da je slika iz sredine 17. stoljeća. Ali protiv toga govore tri okolnosti: a) jedna Blaženikova slika spominje se u samostanu g. 1640., dakle 7 godina prije oporuke; b) oporuka je učinjena 13 godina nakon stroge zabrane Papine, nakon koje je obustavljeno dotadašnje štovanje bl. Nikole, pa nije vjerojatno, da mu se je uzprkos zabrane sad podigao i oltar; c) Fra Jeronim Parčić, koji piše 8 godina nakon oporuke, govori samo o velikom poštovanju, s kojim su »nekoć stari Otcī« čuvali Blaženikove sandale, a nema ni rieči o tadašnjem štovanju ili čak o oltaru, koji bi u njegovo doba bio podignut na čast bl. Nikole. Prema tome nije vjerojatno, da je ta oporuka odmah izvršena. Možda je izvršena nekih 100 godina kasnije, naime u veljači g. 1750., kad je podignut oltar

³⁰ Stošić, Štovanje bl. Nikole, »Obitelj« 1938, 608.

pod upravom Petra Scotti-ja, uz pomoć komornika Alviza Correra i njegovih vojnika. Vjerojatno se na to odnosi spomenuta napomena Trogiranima Buffalisa, da se Blaženikove relikvije i slike štuju na oltarima. Sadašnju sliku na oltaru izradio je spomenuti Karlo Mihaljević.³¹

5. Kod takvog stanja stvari nije nikakvo čudo, da se javljala želja za službeno odobrenje javnog štovanja bl. Nikole sa strane Sv. Stolice. Tako je god. 1856. Fra Ante Marija Borin, dok je bio gvardianom samostana sv. Frane u šibeniku — kako je izjavio prigodom postupka za odobrenje štovanja — pisao franjevačkom kustodu Sv. Zemlje u Jeruzalemu, da bi mu poslao, ako ima, kakvu relikviju bl. Nikole, u namjeri, da piše svom generalu, neka zatraži od Sv. Stolice obnovu štovanja. Budući da mu je kustod odgovorio, da nema relikvije, stvar je ostala, kako je i bila.

S mrtve točke makla se je, kad je šibenski kanonik Antun Josip Fosco g. 1876. postao biskupom u šibeniku. Fosco je bio čovjek svjetskoga glasa, član raznih akademija i veliki ljubitelj starina, osobito domaće poviesti. On je pozvao tadašnjega gvardiana samostana sv. Frane Fra Celestina Mariju Fattutu, neka mu podastre dokaze o štovanju bl. Nikole u crkvi i samostanu u šibeniku, koji se osnivaju na predaji, izpravama i činjenicama, da vidi, hoće li uspjeti, ako započne postupak za službeno priznanje i odobrenje javnog štovanja. Fattuta mu je odgovorio na dan Sviju Svetih 1. listopada 1879. navodeći uglavnom ono, što smo već vidjeli. Biskup se tada obrati svom kaptolu, priloži mu sve izprave i zatraži njegovo mišljenje. Kaptol je sve pomnjivo proučio i 6. veljače 1880. jednoglasno odgovorio, da se može početi postupak; on to pače želi iz posebne pobožnosti prema Blaženiku, jer će njegovo javno štovanje mnogo doprinijeti umnažanju katoličke vjere u danima, kad se vjera i Crkva toliko napadaju.

Biskup je tada nastojao, da sam stvar što bolje prouči. Svojom rukom prepisao je i u jedan svežanj stavio 19

³¹ Stošić, Štovanje bl. Nikole, »Obitelj« 1938, 608.

izprava, koje se odnose na mučeništvo i štovanje bl. Nikole. Kad se uvjerio, da je stvar osnovana i da će imati uspjeha, sazva svršetkom godine, t. j. 30. prosinca 1880. u svoj biskupski dvor svjetovni i redovni kler. Tu im održa govor, u kojem najavi otvaranje postupka za priznanje i obnovu javnog štovanja Kristova mučenika Fra Nikole Tavelića, svećenika franjevačkog Reda, člana samostana u Bribiru, nekadašnje biskupije skradinske. Tom prigodom imenova odbor, koji će obaviti postupak i učiniti sve, što spada u biskupsku nadležnost. U odbor su ušli: prepozit kaptola Ante Carminati kao predsjednik suda, kanonici Josip Bioni i Ante Martinović kao pomoćni sudci, kanonik Ivan Vidović kao tajnik ili zapisničar, Fra Celestin Marija Fattuta kao postulator i kanonik Vjekoslav Maričić kao fiskal ili promicatelj vjere.

Odbor se sdušno dao na posao. Od siečnja do studenoga 1881. pominjivo je proučavao izprave, koje se odnose na bl. Nikolu, na njegovo mučeništvo, kao i na štovanje, koje mu se izkazivalo. Saslušavao je svjedoke, i to kako u sudskoj dvorani tako i pri pohodu na licu mjesta. Kad je odbor učinio sve, što je smatrao potrebitim i uputnim, izdadoše 24. studenoga 1881. sudci presudu, kojori izjaviše, da je Sluga Božji bl. Nikola Tavelić od vremena svoga mučeništva do toga dana bio i jest u posjedu štovanja kao Blaženik.

Presuda biskupskog suda sa svima sudskim spisima upućena je 15. ožujka 1882. Sv. Kongregaciji Obreda u Rim, pa je nastavljen postupak kod te Kongregacije. Pročelnikom Kongregacije bio je kardinal Andeo Bianchi a izvjestiteljem (relator) kardinal Miečislav Ledóchowski, rodod Poljak. Na temelju izprava izradio je Cesar Caterini, službeni branitelj, za Sv. Kongregaciju t. zv. »Informatio«, u kojoj prikazuje u 3 poglavlja bl. Nikolu i njegovo mučeništvo, zatim štovanje, koje mu se izkazivalo od dana smrti do god. 1634. t. j. do zabrane Pape Urbana VIII., pa od g. 1635. do naših dana. Od spisa, poslanih Sv. Kongregaciji, sastavljen je »Summarium«, koji sadrži izprave i izkaze svjedoka gledom na mučeništvo, na naslov »blaženi«, na glas o mučeništvu i sve-

tosti bl. Nikole, kao i na štovanje, koje mu se od starine neprestano izkazivalo kao blaženom Mučeniku, te gledom na spomenike toga štovanja. Neke druge izprave gledom na dokaze štovanja poslani su god. 1884. i 1888. i skupljene u »Summarium additionale«. Protiv presude biskupskog suda sastavio je Augustin Caprara, odvjetnik Sv. Kongregacije i promicatelj vjere, po službenoj dužnosti, primjetbe, u kojima je iznio poteškoće protiv odobrenja javnog štovanja. Poteškoće se odnose na sudsko osoblje i vođenje postupka, kao i na činjenice u Informaciji, izpravama i izkazu svjedoka. Poteškoće su iznesene u odsjeku »Animadversiones«. Na njih je odgovorio branitelj Cesar Caterini s bratom Pavlom, rješio ih uspješno sve i dokazao, da je biskupski sud s pravom mogao presuditi, da je Sluga Božji Nikola Tavelić bio štovan kao Blaženik, i da mu se je to štovanje izkazivalo bez prekida od dana njegova mučeništva do naših dana, te da je i sada u posjedu istog štovanja. Njihov odgovor sadržan je u odsjeku »Responsio ad animadversiones«.

Proučavanje pitanja kod Sv. Kongregacije trajalo je sve do god. 1889. Kad je sve dobro izpitila i proučila, donijela je Sv. Kongregacija 25. svibnja 1889. odluku, kojom potvrđuje presudu biskupskog suda u Šibeniku, da se našem Nikoli zaista izkazivalo javno štovanje kao Blaženiku od dana njegova mučeništva do tada. Tu je odluku Papa Lav XIII. potvrdio 6. lipnja iste godine. Time je našem Nikoli službeno dozvoljeno izkazivanje javnog crkvenog štovanja; s drugim riečima, time je uključivo službeno proglašen »blaženim«.

6. Čim se u Šibeniku doznalo za tu radostnu viest, zagruvaše mužari i zazvoniše zvona sa sviju crkava, uz pjevanje »Tebe Boga hvalimo« u zahvalu, što je Kristov Mučenik Nikola službeno uvršten među Blaženike. Isto se ponovilo po cijeloj biskupiji. U stolnoj crkvi bi podignut oltar sa slikom bl. Nikole, koju je napravio spomenuti umjetnik Mihaljević. Sv. Kongregacija Obreda odobrila je 17. svibnja 1890. posebnu misu, molitve i pjesme na čast bl. Nikole za šibensku biskupiju. Blagdan bl. Nikole slavi se u Šibeniku prve nedjelje mjeseca

rujna. Toga dana, uz druge svete čine, sve do u najnovije doba držala se i procesija s Blaženikovom slikom. U ostalim mjestima biskupije slavi se 16. studenoga. Franj. konventuale slave ga na dan njegove smrti 14. studenoga. U franjevačkom Redu, po dozvoli Sv. Kongregacije Obreda od 28. svibnja 1898., slavio se iz početka 14. studenoga, a kasnije za sav Red svetkovanje je preneseno na dan 5. prosinca. Budući da Blaženikovo rodno mjesto Velim spada u područje franjevačke provihcije Presv. Odkupitelja, koja tu ima svoju župu,³² to je starješinstvo provincije molilo Sv. Stolicu, da bi članovi provincije smjeli svetkovati njegov blagdan na dan njegove smrti, i to s obredom većim, nego se svetkuje u Redu, naime s dvostrukim obredom 2. stupnja (duplex 2. classis). Sv. Kongregacija Obreda molbu je blagostivo uvažila za uvijek 13. siječnja 1909., pa je već iste godine blagdan bl. Nikole proslavljen tim visokim obredom.³³

7. Bl. Nikola Tavelić bio je uza sve to izvan šibenske biskupije i franjevačkog Reda gotovo nepoznat. O tom

³² Mjesta Velim, Stankovci, Čista, Dragišić i Grabovac, u kojima nalazimo Taveliće, nekad su spadala pod jednu župu, koja je mienjala sjedište. Sjedište je najčešće bilo u Velimu. Oko god. 1682. Fra Frano Marinović iz Mostara i Fra Toma Knežević iz Rasnoga doveli su izpod turskog jarma velik broj kršćanskih obitelji i naselili ih u tim mjestima. Marković P. G., *Le parrocchie Francescane in Dalmazia*, Zara 1884, str. 15, bilj. 2. Kako se vidi iz izvješća obceg povjerenika i pohoditelja franjevačke bosanske provincije Fra Ivana Krstitelja de Vietri od g. 1708., još iste godine spadalo je na župu Velim 15 okolišnih sela s 5 crkava. Batinić Fra M. N., *Njekoiko priloga k bosanskoj poviesti*, »Starine« 1885, str. 89. Od god. 1752. župnik stane u Stankovcima, koji su nastali od stanova velimskih posjednika i tako se prozvali Stankovci. Stošić, *Sela šibenskoga kotara*, 153.

³³ V. o tom pitanje u Spisima: »Informatio«, 1-24; »Summarium«, 1-53; »Animadversiones«, 1-11; »Responsio ad animadversiones«, 1-50; »Summarium additionale« 1-15; »Folium Dioecesis Sebenic« 1888, 46, 93; 1890, 2, 22, 41, 61, 72, 82, 91; 1891, 7; »Concessionnes et approbationes officii et missae in honorem b. Nicolai Taveli«, Romae 1890; »Acta Ordinis Fratrum Minorum« 1898, 107, 131; 1909, 78 sl.; Stošić, Bl. Nikola Tavelić, »Nova Revija« 1933, 378 sl.

liepo primjećuje Dr. Josip Andrić: »To nije bilo Bogu drago. Njegova je sveta volja bila, da se bl. Nikola proslavi u cijelom hrvatskom narodu, kojemu je on za života bio apostol, a sada je u nebu veliki zaštitnik.«³⁴ Sada međutim možemo reći, da je bl. Nikola zaista proslavljen u cijelom hrvatskom narodu.

Godine 1931. pošlo je bilo u Sv. Zemlju hrvatsko hodočašće s nadbiskupom franjevcem preuzv. g. O. Rafaelom Rodićem na čelu. Prigodom viećanja u benediktinskom samostanu na brdu Sionu zaključili su tadanji hrvatski hodočasnici na prijedlog nadbiskupa, da se u Jeruzalemu u crkvi Smrti Majke Božje podigne hrvatski oltar, kao što ga ondje imaju i mnogi drugi narodi. Odmah je ustanovljen odbor, koji se imao starati za provedbu tog zaključka. Međutim se u javnosti počelo govoriti o bl. Nikoli Taveliću. Godine 1933. objelodanio je vlč. Stošić u »Novoj Reviji«, br. 5—6, članak o bl. Nikoli i u njemu iznio dobar dio izvješća o njegovu mučeništvu. Malo kasnije počeli su češki katolici graditi u Jeruzalemu na obronku Maslinske gore crkvu na čast slavenskih apostola sv. Ćirila i Metoda, te pozvaše i Hrvate, da za tu crkvu što doprinesu. Na taj je poziv onaj hrvatski u Jeruzalemu izabrani odbor s odobrenjem hrvatskog metropolite Dra A. Bauera i nadbiskupa O. R. Rodića zaključio, da se u toj crkvi podigne zamišljeni oltar i da bude posvećen bl. Nikoli Taveliću. Zaključak je odobrio i Sv. Otac Papa, a hrvatskom kiparu Ivanu Kerdiću bi povjerenlo, da izradi oltar.

Po svima hrvatskim krajevima počelo je sakupljanje dobrovoljnih doprinosa za oltar bl. Nikole, a ujedno je započeo rad, da se narod što bolje upozna s tim našim Blaženikom. U kolovozu g. 1935. izdalo je »Jeronimsko Svietlo« brošuricu vlč. Stošića pod naslovom »Jerusalemka slava jednog Hrvata«. Ta je brošurica mnogo dopriniela, da je naš narod upoznao ovog našeg slavnog Mučenika. Iza toga su gotovo svi katolički listovi i časopisi donosili u raznim prigodama članke, pjesme i druge sastavke o bl. Nikoli ili u vezi s njime.

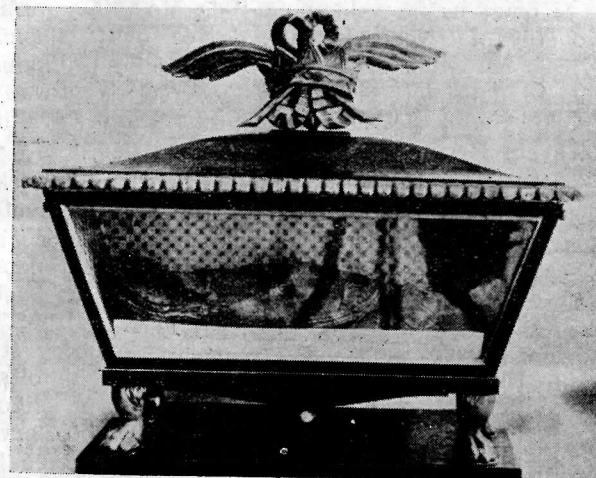
³⁴ Andrić, *Apostol Hrvatske*, 3.

Oltar bl. Nikole bio je izrađen već g. 1935., a u proleće g. 1936. bio je izložen na prvoj hrvatskoj izložbi Sv. Zemlje u Zagrebu. U studenom iste godine postavljen je u crkvi sv. Ćirila i Metoda u Jeruzalemu, a 14. studenoga iste godine na blagdan bl. Nikole na istom oltaru, koji je tada bio samo blagoslovljen, rekao je prvu misu Msgr. Anton Bartoš, tajnik češkog palestinskog društva i vođa mnogih hodočašća u Sv. Zemlju, čijom je zaslugom i podignuta ta crkva u Jeruzalemu.

Oltar je umjetničko djelo. Po sredini je brončani Blaženikov lik (relief). Blaženik je u ognju, s križem i mučeničkom palmom u rukama. S jedne i s druge strane su prozori, a na staklima prozora su po 3 anđela sa znakovima Mučenikove smrti i slave. Izpod anđela je također na staklima s jedne strane stolna crkva u Šibeniku, a s druge strane stolna crkva u Zagrebu. Izpod prozora je latinski napis, koji hrvatski glasi: »Jeruzalemskom Mučeniku Bl. Nikoli Taveliću, Hrvat († 1391.) — svom nebeskom Zaštitniku posvećuje hrvatski narod god. 1935.« Nad oltarom je hrvatski nadpis: »Bl. Nikola Taveliću, moli za hrvatski narod!« Kako oltar tako i križ u sredini oltara, sviećnjaci i misne ploče: sve je djelo kipara Kerdića. Oltar je posvetio 25. srpnja 1937. zagrebački nadbiskup-koadjutor Dr. Alojzije Stepinac, koji je pošao u Jeruzalem na čelu hrvatskog hodočašća. Iz Jeruzalema je tom prigodom uputio posebnu poslanicu hrvatskom narodu.

Prigodom podizanja Blaženikova oltara u Jeruzalemu izdali su hrvatski biskupi prve okružnice o štovanju bl. Nikole Tavelića i proslavi njegova blagdana. Hrvatski metropolit Dr. A. Bauer obratio se na Sv. Stolicu s molbom, da bi se blagdan bl. Nikole smio slaviti po svima hrvatskim krajevima, i to na dan njegove smrti 14. studenoga ili u najbližu nedjelju. Papa Pio XI. molbu je blagostivo uvažio 19. ožujka 1937., a u listopadu iste godine dozvolio je, da se po svim našim crkvama podižu oltari na čast bl. Nikole. Na 21. studenoga iste godine obavio je nadbiskup O. R. Rodić blagoslov prve kapele na čast bl. Nikole u Cerovcu kod Požege. Nakon toga počele su se i u drugim mjestima podizati crkve na

njegovu čast, a oltari, kipovi i slike postavljene su u više sotina crkava po svima hrvatskim krajevima bilo u domovini bilo u inozemstvu. U Kustošiji u Zagrebu blagoslovio je 16. studenoga 1941. zagrebački pomoćni

SANDALE BL. NIKOLE TAVELIĆA

biskup Dr. Josip Lach temeljni kamen nove župske crkve na čast bl. Nikole Tavelića, a zagrebački nadbiskup Dr. Alojzije Stepinac blagoslovio je i službi Božjoj predao istu crkvu na sam Blaženikov blagdan 14. studenoga 1943. Bosanski franjevci počeli su u kolovožu g. 1940. podizati u Sarajevu zavjetno svetište i bogoslovijsku na čast bl. Nikole Tavelića, koji je u Bosni djelovao kao Kristov vjerovjestnik čitavih 12 godina i natopio je svojim misionarskim znojem. Budući da ovo svetište ima biti zavjetno svetište, koje hrvatski narod podiže svom nebeskom zaštitniku u središtu one hrvatske zemlje, kojoj je bl. Nikola posvetio najplodniji dio svoga mukotrpnog života, to se ono podiže doprinosima svega hrvatskog naroda. Da bi što veći broj Hrvata mogao u tome sudjelovati, isti su bosanski franjevci pred blagdan bl. Nikole Tavelića g. 1943. po-

krenuli u Sarajevu »Glasnik bl. Nikole Tavelića«, koji će biti glasilo svetišta kao i drugih crkava, što se podižu na čast bl. Nikole po hrvatskim zemljama. U isti mah list će biti glasilo i svete Hrvatske, ponajprije pak samoga bl. Nikole, nastojeći da hrvatski narod što bolje upozna s ovim našim velikanom i da što više razširi njegovo štovanje. Nema sumnje, da će ovaj Glasnik, uspije li se održati u sadašnjim nepovoljnim prilikama, vrlo mnogo doprinieti proširenju i učvršćenju štovanja bl. Nikole kao i boljem poznavanju drugih svjetlih zvijezda svete Hrvatske.

Za proširenje štovanja bl. Nikole izdalo je Hrvatsko Književno Društvo sv. Jeronima prva njegova tri životopisa, dvie glume o njegovu životu, Vjenčić molitava i po svojim časopisima pridonijelo najviše prvoj jačoj popularizaciji našeg Blaženika. Hrvatski Odbor za Svetu Zemlju, koji je osnovan za prvog hodočašća g. 1931. u Jeruzalemu, proveo je prvo sustavno širenje obćeg štovanja bl. Nikole, podigao njegov jeruzalemski oltar, zatim oltar u prvoj crkvi sagrađenoj u čast bl. Nikole u Cerovcu kod Požege, dao poticaj za izradbu prvih slikarskih, kiparskih, glasbenih i književnih djela o bl. Nikoli, dao izraditi film o Svetoj Zemlji, kojemu je glavna misao širenje slave bl. Nikole, izdao tiskom velike slike bl. Nikole i više stotina tisuća njegovih sličica, više glasbenih djela o njemu, mnoštvo letaka i t. d. Liga bl. Nikole Tavelića od jeseni g. 1942. preuzela je glavnu brigu za sve, što se tiče širenja štovanja i rada za kanonizaciju bl. Nikole.

Na čast bl. Nikole Tavelića sastavljene su i uglasbljene mise, nabožne pjesme, pozorištne priredbe. Blaženikove životopise pisali su: Don Krsto Štošić, Dr. O. Bernardin Polonijo, Dr. Josip Andrić. Vjenčić molitava na čast bl. Nikole sastavio je biskup Dr. Josip Srebrnić. Pjesme o bl. Nikoli pjevali su: nadbiskup Ivan Ev. Šarić, Aleksandar Kokić, Vinko Kos, Josip Hajduković, August Đarmati, Branko Klarić, Nikola Kordić i drugi, a Valtazar Vijolić izdao je sbirku pjesama, u kojima je opjevao glavne crte Blaženikova života. Kipove i slike bl. Nikole izradili su razni umjetnici, na-

pose: Ivo Kerdić, Gabriel Jurkić, Mila Vod, Rudolf Spigler, franjevac O. Mirko Čosić, Ivo Dulčić, Dr. Pavao Gavrančić, kao i slovački kipar Ladislav Majerský.

SVETIŠTE BL. NIKOLE TAVELIĆA
u Zagrebu-Kustošiji, podignuto g. 1943.

Dr. O. Bernardin Sokol uglasbio je staroslavensku misu na čast bl. Nikole za 2 jednaka glasa ili za četveroglasni zbor i orgulje. Dr. P. Crnkovački uglasbio je jednu t. zv. hrvatsku misu za 3 jednaka glasa i orgulje, prema pučkoj crkvenoj popjevci »K Tebi oči podižemo«. Hrvatsku misu na čast bl. Nikole uglasbio je i franjevac

O. Kamilo Kolb. Nabožne pjesme na čast bl. Nikole uglasili su: Dr. Josip Andrić, O. K. Kolb, Matija Ivšić, franjevac O. Bruno Adamčik, kapucin O. Anselmo Canjuga i drugi, a pozorišne komade priredili su: prof. Antun Matasović, Vojmil Čorić, Fra Mirko Validžić i drugi.

8. Porast i proširenje štovanja i slave bl. Nikole donieli su obću želju, da bi ovaj naš Blaženik bio proglašen svetcem. Ovu želju prihvatili su i naši biskupi, pa su na Bisk. konferencijama u Zagrebu 24.—27. listopada 1939. zaključili, da hrvatski metropolita i nadbiskup Dr. A. Stepinac pođe kao predsjednik Bisk. konferencija s većim brojem biskupa na čelu hrvatskog hodočašća u Rim i podnese Sv. O. Papi Piu XII. molbu za proglašenje bl. Nikole svetim. Hodočašće je pošlo u Rim i 14. studenoga, na dan Blaženikove smrti, predalo Sv. Otcu tu molbu. Sv. Otac odgovorio je divnim govorom, da će to učiniti radostnim srcem, ako to bude volja Božja. Istoga dana upravili su hrvatski biskupi iz Rima poslanicu hrvatskom narodu i obavijestili ga o tom velikom obećanju Sv. O. Pape.

Malo kasnije Sv. Otac ustanovio je posebni odbor, koji će oko toga raditi kod Sv. Kongregacije Obreda. Izvjestiteljem (Ponens ili Relator) kod Sv. Kongregacije imenovao je kardinala Hermenegilda Pellegrinetti-ja, koji je u našim krajevima nekoć dugo vremena boravio kao apostolski nuncij. Postulatorom, koji će u postupku zamjenjivati naše biskupe, imenovao je Msgra. Dra. Jurja Mađerca, ravnatelja Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Njegovim zamjenikom kod nas postavljen je Msgr. Dr. Dragutin Hren, kanonik u Zagrebu. Dru. O. Dominiku Mandiću, franjevačkom generalnom definatoru u Rimu, povjereno je, da prikupi sve izprave, koje se odnose na mučeništvo bl. Nikole.

U savezu s time propisane su molitve, koje se imadu moliti u svima crkvama u sve nedjelje i blagdane za što skorije proglašenje bl. Nikole svetim i da se izprose u tu svrhu potrebna čudesa. Ustanovljena je Liga bl. Nikole, kojoj je hrvatski metropolita Dr. A. Stepinac odobrio pravila 24. travnja 1942. Svrha je Lige, da okupi sve Hrvate katolike u zajednicu za širenje i po-

državanje štovanja bl. Nikole kao i za prikupljanje sredstava za kanonizaciju. Članom može biti svaki Hrvat katolik kao i svaka obitelj ili ustanova. Svaki član doprinosi samo 1 Kunu kao upisninu bez kojih drugih posebnih dužnosti, osim što mu se stavlja na srce, da što više časti bl. Nikolu i širi njegovo štovanje.

Kako se vidi, rad je dobro organiziran. Dao Bog po zagovoru bl. Nikole, da što prije postigne željeni uspjeh — proglašenje bl. Nikole svetim!

6. Moćni zagovornik kod Boga

Nema sumnje, da je Gospodin Bog proslavio našega Nikolu u prošlosti s mnogim i velikim milostima, koje je učinio po njegovu zagovoru u prilog njegovih štovatelja. To zaključujemo koliko iz čudesnih pojava za vrijeme mučeništva, toliko iz okolnosti njegova neprekidnog štovanja za više stotina godina. Ako su kroz to cijelo vrijeme njegove redovničke sandale štovane kao relikvije svetaca, ako je on sam bio čašćen kao svetac, to je znak, da su ga vjernici u svojim potrebama u pomoć zazivali i da im je on u pomoć pritjecao. Ali, budući da tih milosti nemamo zabilježenih, navest ćemo ovdje neke od onih, koje su po njegovu zagovoru dobile u posljednje doba.³⁵

1. Fanika Engelman iz Požege ozdravila od polyarthritisa reumatica. Obće je poznat slučaj male Fanike, koja je ozdravila 25. srpnja 1937., na dan posvećenja oltara bl. Nikole u Jeruzalemu, a, po izjavi liječnika, nije mogla ozdraviti bez liječenja. Cio događaj opisala je njezina majka i taj izkaz unesen je u zapisnik, sastavljen u župskom uredu u Požegi. Djevojčica se rodila podpuno zdrava. U drugoj godini života, u mjesecu lipnju oboljela je. Obje su joj se noge

³⁵ Ovo donosimo u glavnom prema prikazu Msgra. Dra. D. Hrena, vicepostulatora u postupku za proglašenje bl. Nikole svetim, u »Kat. Listu« 1941., br. 46—47: »Milosti po zagovoru bl. Nikole Tavilića«.

skyrčile u kuku, a u lijevom koljenu pojavilo se proširenje kostiju. Nije mogla niti puzati, a kamoli hodati. Samo je neprestano vikala: Joj! ili: Bože, nemam nogu! Majka je nosila diete k liječnicima. Oni su propisivali neke kapljice za ublaženje boli; ali su noge ostale skvrčene kao i prije. Svjetovali su, da se diete odnese u bolnicu; no to nije učinjeno. Diete je postajalo sve slabije i izgledalo kao mrtvac. I majka i baka davale su za diete moliti i čitati sv. mise, a i same su se molile Bogu za pomoć; ali je život male bolesnice tekao jednako kao i prije. Jednoga dana roditelji su čuli ili čitali, da polazi hodočašće u Sv. Zemlju i da će ondje biti posvećen oltar na čast bl. Nikole Tavelića. To im je dalo povoda, da se uteku zagovoru bl. Nikole. Po Dru. Đuri Kutariću poslali su prinos za misu na Spasiteljevu grobu za zdravlje djeteta i počeli se moliti bl. Nikoli za zagovor. Dneva 25. srpnja 1937., kad je bila misa u župskoj crkvi sv. Terezije u Požegi, pošli su i roditelji na misu. Slušali su propovied, a majka se pričestila. Molila se bl. Nikoli Taveliću i kod podizanja pomislila na diete. Kad je došla kući, našla je diete gdje hoda. Svekrva joj je pripoviedala, da se diete najednom počelo vući s kreveta, odpuzalo do praga sobe i diglo. Kako je od praga tri koraka sjedio šogor Venceslav Engelman, mala je otišla ravno k njemu i uhvatila se za njegova koljena. Od tog časa neprestano hoda. Obojelo koljeno odjednom je postalo normalno. Mala Fanka od tada je podpuno zdrava i vesela, hrani se, kao da joj nije nikada ništa bilo. Liječnica Dr. Sidonija Ruter Selgrad, koja je diete pregledala više puta za vrijeme bolesti i nakon ozdravljenja, izjavila je 4. veljače 1941., da je vidjela diete u kolovozu 1937. i uvjerila se da hoda, te da osim malo rahitičnih promjena nema nikakvih deformacija; sada ju je ponovno pregledala i ustanovljuje, da je podpuno zdrava i da nema nikakvih tragova od ranije bolesti; gibanje je za vrijeme bolesti bilo ograničeno i skopčano s jakim bolovima, a hodanje nemoguće, sada hoda slobodno i pravilno; postoje zadebljenja od rahitisa, inače su koljena podpuno jednaka. Rentgenskih snimaka nema, jer roditelji nisu nosili

diete k specialisti, kako im je prije bilo svjetovano, a sada nema razloga.

2. Marija Melić iz Jelačićeva ozdravila nakon 10 godina od teške povrede desnoga

SVETIŠTE BL. NIKOLE TAVELIĆA
U SARAJEVU

koljena. Prema zapisniku u onamošnjem župskom uredu, ozdravljenica opisuje slučaj ovako: »Bilo je to, mislim, pred 10 godina, što sam pala na svoju desnu nogu tako jako, da se koljeno teško povriedilo, i ja sam

osjećala silne boli, a nogu sam mogla težkom mukom povlačiti za sobom. Martin Štefanov mi je pokušao ravnati nogu i uspio namjestiti u toliko, da sam mogla savinuti bolestnu nogu. Ove godine 1939., kad sam čula, da je naš hrvatski mučenik bl. Nikola Tavelić, veliki naš zagovornik, i kada nas je naš župnik pobuđivao, neka se u svim bolestima njemu preporučamo, i ja sam se svim srcem obratila bl. Nikoli Taveliću, i zamolila ga vruće, neka on za mene moli Presv. Srdce Isusovo, i neka moli, za one velike muke i boli, koje je za Isusa podnio, da se Božansko Srdce meni smiluje i da mi, po njegovu zagovoru, podijeli zdravlje, a ja ću odmah početi devetnicu u čast njemu, bl. Nikoli. Osjetila sam u taj čas, u početku moje devetnice, da su boli moje noge sasvim prestale, te vidim i ćutim, da mi je od toga vremena noga posve zdrava. Martin Štefanov, koji je moju bolestnu nogu liečio, umro je, ali Katarina Karan, koja me je uputila na tog čovjeka, koji je u cijelom selu za slučaj nesreće liečio i ravnao noge i ruke, znade sve, te je ovdje prisutna. Ta je moja devetnica bila početkom lipnja 1939. Ovu izjavu mogu posvjedočiti zakletvom, t. j. da sam oko 10 godina болоvala teško na nozi, te sam u jedan čas, započevši devetnicu bl. Nikoli Taveliću, osjetila podpuno ozdravljenje.« — Liečnik Dr. Bazijana, koji je nakon ozdravljenja pregledao bolestnicu, ustanovio je, da joj je desna noga sada posve zdrava i u pogledu funkcije posve normalna.

3. Zvonko Panić iz Podturna u Međumurju ozdravio od upale mozgovne opne (meningitis). Mali Zvonko Panić vraćao se dneva 31. srpnja 1940. od svog strica preč. g. Josipa Panića, tadašnjeg župnika u Sv. Klari kraj Zagreba, kući. Osjećao se nešto slabije. Stanje se naglo pogoršalo. Što je pojeo, to je doskora povratio. Temperatura je bila visoka. Njegov otac Nikola, pekar u Podturnu, odvezao je teško bolestno diete u bolnicu u Čakovec. Dr. Blažić, ravnatelj bolnice, pregledao je dječaka i spomenuo otcu, da je upala mozgovne opne, te da je stanje opasno. Diete je odmah uzeto u bolnicu, gdje ga je pregledala i tamošnja liečnica. Od toga časa mališ je bio u ne-

svjestici pet dana. Uz bolestno diete ostao je u bolnici i zabrinuti otac. Dne 4. kolovoza uputio je Dr. Blažić oca s djetetom u Zagreb na kliniku. Izjavio je, da je stanje veoma opasno; zato preporuča stručno liečenje u Zagrebu na dječjoj klinici. Otac je maloga odnio u Zagreb k Dru Mayerhoferu, u njegovu kućnu ordinaciju. Ovaj je odmah izdao cedulju za kliniku. Ondje je Zvonko primljen u veoma težkom stanju. Sljedeći dan čuo je otac od nekog tamošnjeg liečnika pred drugim ljudima smrtnu osudu svog sina: »Vašem sinu nema pomoći. Ako bi ipak ostao u životu, posljedice su strašne. Ostat će gluh ili sliep. Izbije li to k srcu, ne možemo pomoći mi svi, koliko nag god ovdje ima.« Otac je nato pošao u velikoj boli, da pogleda sinčića, jamačno po zadnji put. Mali je otvorio oči, nešto piljio, no nije progovorio ni rieči. Otac mu je spomenuo, da pred vratima čeka i majka, bi li i nju pozvao u sobu; ali dječak nije mogao ništa reagirati. Plač raztuženih roditelja nije isto tako na njega djelovao ništa. Iz klinike su se roditelji zaputili k preč. g. Paniću u Sv. Klaru. Na njegov prijedlog, otac je s ostalim članovima obitelji zavjetovao maloga bl. Nikoli Taveliću. Sljedećeg dana svi su prisustvovali sv. misi, koja je služena na čast bl. Nikole za teško bolestna dječaka. Kad se nakon toga otac zaputio u Zagreb na kliniku, imao je što čuti i vidjeti. Častna sestra bolničarka pripovjeda mu: »Zvonko je dobro. U jutro mu je još bilo jako zlo. Nepomično je ležao. Nije reagirao ni na što. Oko pola deset sati dignuo se u krevetu, sjedio ondje, molio hrane i sam je uzeo«. Neizrecivo veseo otac i stric pođoše u bolestničku sobu, a Zvonko ih pozdravlja sa »Hvaljen Isus«, i uvjerava, da je zdrav, i to posvema zdrav. Mali je Zvonko odpremljen iz bolnice posvema zdrav. Posljedica nema nikakvih. Normalan je, uzima hranu, veselo skakuće i marljivo uči. Ozdravljenje se pripisuje zagovoru i pomoći bl. Nikole Tavelića.

4. Ljubica Kovačević iz Požege ozdravljena od gnojnih rana. Jednom zgodom mala Lubica Kovačević jela je trešnje. Pri tome, jedna joj je koštica zašla u nosnu šuplinu. Što je zapravo iza toga

sliedilo, teško je kazati. Sigurno je to, da je mala ne dugo iza toga teško oboljela. Da li se zarazila tom povredom nosne sluznice ili još kako drugčije, nije ustanovljeno. Oboljela je i postala ranjava po cijelom tijelu. Rane su bile gnojne. U teškoj bolesti roditelji su tražili pomoć kod liječnika. Liječnik je malu odpremio u bolnicu. Roditelji spominju, da su liječnici posumnjali u zarazu na luetičkoj bazi; no konstatirali su, da takve zaraze nema. Svakako stvar im je bila i previše sumnjiva, pa su malu Ljubicu izolirali od ostalih bolesnika. Nikome, pa ni roditeljima, nije bilo dozvoljeno, da djevojčicu posjete. Bolesnica je bila liječena na razne načine; no poboljšanja nije bilo. Roditelji se tad utekoše bl. Nikoli Taveliću. Dneva 14. studenoga 1939. bio je blagoslovljen u Požegi Blaženikov kip i u svečanoj procesiji prenesen iz franjevačke crkve u župsku. Majku bolesnice srce je vuklo u procesiju; ali nikako nije mogla. Konačno je svladala sve zapreke i pohrlila onamo. Za vrijeme pobožnosti vruće je molila za zdravlje svoje Ljubice. I uprav za vrijeme procesije djevojčica je osjetila olakšicu, i za iste procesije prenesena iz kužnog odjela u redoviti. Nakon dva dana odpremljena je zdrava kući.

5. Ante Berković ozdravio od upale pluća. Koncem studenoga 1940. došla je gđa Ivanka Berković k Msgru. Dru. Dragutinu Hrenu u Zagrebu i kazala mu, kako se osjeća dužnom, da mu saobći slučaj ozdravljenja svoga sinčića Ante, što ga pripisuje zagovoru bl. Nikole. Mali Ante obolio je 19. listopada 1940. Temperatura mu je bila veoma visoka, oko 40 stupnjeva. Liječnik je izjavio, da je upala pluća. Majka je odmah zavjetovala diete bl. Nikoli Taveliću, i diete je već iste noći osjećalo olakšicu. Temperatura je pala na 37.5. Drugi dan mališ je bio zdrav.

6. Stanko Skuhalo iz Dinjevca ozdravio od teške bolesti u koljenu. Sedmogodišnji dječak Stanko Skuhalo nesretnim slučajem pao je na sjekiru i razrezao koljeno. Odpremljen je u bolnicu, gdje mu je pružena prva pomoć. Liječnici su izjavili, da će mu, nakon što rana zacijeli, koljeno ostati ukočeno. Dječakova

KIP BL. NIKOLE TAVELIĆA DAROVAN SV. OTCU PAPI PIJU XII. PRIGODOM HRVATSKOG MODOCASĆA GODINE 1939.

Izradio Ivo Kerdić

majka Terezija zazva u pomoć bl. Nikolu, i dječak podpuno ozdravi, a koljeno ostade podpuno normalno, bez ukočenja.

7. Stjepan Vuić iz Nebojna ozdravio od tifusa. Selo Nebojan u župi Petrinji zahvaljuje bl. Nikoli za ozdravljenje dječaka Stjepana Vuića. Dječak je bio u bolnici u teškom stanju tifusa. Liečnik je držao, da nema pomoći, a svećenik je podijelio dječaku posljednju pomast, jer drugo nije ni mogao, budući da je bolestnik bio u neprestanoj nesvjestici. U velikoj žalosti majka dječakova utekla se bl. Nikoli, i dječak se već sljedećeg dana osjećao bolje, a domalo zdrav odpremljen kući.

8. Kćerka Kate Mikulnjak iz Lunjkova, župe Vel. Bukovec, ozdravila od teške vratobolje. Majka opisuje u zahvalnici, kako je njezina petgodišnja kćerka teško oboljela. Gušilo je u prsima, imala je veliku vrućinu. Majka je počela devetnicu na čast bl. Nikole Tavelića. Kad je trećeg dana devetnice maloj bilo najgore i majka mislila, da joj diete u naručaju umire, otvori ono u tili čas oči, progovori, iztrgne se iz majčinog naručaja, ode u svoj krevet i zaspi. Drugi dan je mala posve zdrava skakutala igrajući se veselo s drugom djecom.

9. Josip Toić iz Vrhla u Dalmaciji ozdravio od teškog reumatizma. Tri godine trpio je, kako sam opisuje, od teškog reumatizma. Brižna pomoć liečnika Dra. Slavka Pančića nije ništa koristila. Bolestnik se utekao zagovoru bl. Nikole Tavelića devetnicom. Nakon obavljene devetnice podpuno je ozdravio.

10. Gđa Sofija Stajdohar oglasila je u »Glasniku sv. Josipa« ovu zahvalnicu: »Moja nećakinja oboljela je od gripe. Stanje je bilo beznadno, jer je već bila zahvaćena mozgovna opna. U toj sam se nevolji utekla devetnicom bl. Nikoli Taveliću, a priključio se mi se i sestre Milosrdnice u Mirovnom domu. I gle! Odmah iza ove odluke, koja je pala u večer, bolestnica je noću spavala i u jutro joj je bilo bolje. Tako je išlo sve dalje, te je nakon dovršene devetnice mogla već ustati.«

11. Gđa Ana Foretić iz Šibenika ozdravila od čira bez operacije. Bolestnica je imala neki unutarnji čir, tumor, za koji je postojala sumnja, da je rak. Pretražena po liečnicima, odpremljena je, po njihovu savjetu, u bolnicu na operaciju. Njezin suprug, prof. Dominik Foretić uvjeravao ju je, da joj ne će trebati operacija, jer će je izliečiti i bez operacije moćni zagovor bl. Nikole Tavelića. I on i drugi molili su se bl. Nikoli, i u bolnici se ustanovilo, da ne treba operacija, jer da čir više ne postoji.

12. Gđa Emilija Borak ozdravila od otrovanja krvi. Vlč. g. Ivan Stipanović, širitelj štovanja bl. Nikole u Americi, opisuje slučaj njezina ozdravljenja. Gospođa se najednom našla kao teška bolestnica. Njezin suprug zamolio je vlč. Stipanovića, da je providi svetotajstvima umirućih, jer mu je liečnik izjavio, da je smrt pred vratima. Vlč. Stipanović našao je bolestnicu u teškom stanju otrovanja, čvrsto stisnutih vilica. Vanjski znakovi pokazivali su pojave tetanusa. Bolestnica se je, čini se, otrovala kod zubara. Izvadio joj je zub (mudrosti), nakon čega joj je pozlilo. Nastupilo je otrovanje, i u teškom stanju prevezena je u bolnicu. Liečenje nije pomoglo, jer je otrovanje već bilo preuzelo svu krv. Brojenje crvenih krvnih zrnaca izpalo je očajno po bolestnicu. Dobila je dva puta transfuziju krvi; no nije koristilo. Na lijevoj strani lica, gdje se sastaju čeljustne kosti, načinjen joj je otvor, da može gnoj iztjecati. Vlč. Stipanović našao je bolestnicu na smrti i podielio joj svetotajstva umirućih. Pripoviedao joj je o bl. Nikoli Taveliću i preporučio, neka se njemu preporuči za ozdravljenje. Ona je to učinila, stanje joj se popravilo i domalo je podpuno ozdravila.

13. Preč. g. Karlo Mikerić iz Zagreba ozdravio od katatonie i katalapsie. Protokolista nadbiskupske pisarne u Zagrebu preč. g. Karlo Mikerić teško je obolio. Na Cvjetnicu 1940. odpremiše ga u bolnicu Milosrdnih sestara u Zagrebu. Postao je nepomičan. Hranili su ga umjetno. Reagirao nije ni na što, premda je, kako je kasnije kazivao, sve oko sebe opazio i mogao pratiti. Diagnoza je glasila: katatonija i katalapsia.

Bolesti su strašne i teško se moglo nadati u ozdravljenje. Ljekarije i liječenje idu za ojačanjem živaca i olakšanjem bolesti. U živčanim bolestima liječenje teško pomaže, jer je na živcima teško praviti pokuse, a još teže ih je liječiti. A ipak je bolesnik, na veliko začuđenje liečnika i sviju drugih, koji su ga poznavali, ozdravio i izašao iz bolnice zdrav. Prihvatio se svoga posla, koji i te kako umara; no on je nadalje zdrav. Nakon njegova ozdravljenja javio je prečastni sada blagopokojni Franjo Livić, koliko se za njega molio bl. Nikoli Taveliću, kojemu ga je zavjetovao i kojemu jedinomu pripisuje njegovo ozdravljenje.

14. Trifenis Skuhalo dobila poboljšanje u bolesti sušice. Častna sestra Trifenis Skuhalo teško je oboljela. Bila je u stanju otvorene sušice, te je izbacila oko 3 litre krvi. Ruke su joj se i noge ukočile. Temperatura je bila trajno povišena. Puls oko 150 do 170. U bolnici je ležala posve nepokretna 45 dana. Same ove činjenice pokazuju, da je bolestnica bila osuđena na smrt. Njezina majka i rodbina kao i mnoge Čč. sestre molile su pomoć bl. Nikole Tavelića. Pomoć je zaista došla, jer je bolestnica prizdravila, tjelesno se ojačala, te može hodati, uzimati hranu i slično.

15. Ivan i Božidar Sokota s otoka Pašmana spašeni iz smrtne pogibli u oluji. Anica Mujić s otoka Pašmana gledala je svoje rođake Ivana i Božidara Sokotu, kako se bezuspješno bore u svojoj ladići proti strašnoj oluji na moru. Nestali su joj izpred očiju u morskim valovima. Molila se za njih, zavjetovala ih bl. Nikoli Taveliću, i oni su sretno prispjeli k cilju, iako kao pomorci ne razumiju, kako su mogli proći kroz tako nemilu buru i oluju.

16. Dr. Stjepan Zimmermann, sveuč. profesor i hrv. akademik u Zagrebu, oslobođen od riblje kosti u grlu.* Prvih mjeseci god. 1940. boravio je

* Ovu milost pripovijedao je piscu ove knjige sam prof. Dr. Stjepan Zimmermann. Ovaj opis pročitao je Dru. Zimmermannu, i on ga je odobrio u cijelosti dodavši neke potankosti za potpuniji prikaz događaja, koji i sada, kad ga se sjeti, pobuđuje u njemu najdublji dojam.

Dr. Stjepan Zimmermann u Rimu. Pri polazku u Rim stavio je u listnicu sličicu bl. Nikole Tavelića, da bi mu bio zaštitnik na putu. U Rimu pak u Hrv. Zavodu sv. Jeronima, gdje je odsjeo, zanimao se za nove slike koje su nabavljene, i tom prigodom opazio, da nema velike slike bl. Nikole Tavelića. Zapitao je rektora zavoda Msgra. Jurja Dra. Mađerca, kako to da nema slike bl. Nikole. Msgr. Mađerec odgovorio mu je, da misle sliku nabaviti, ali sada nemaju potrebne svote. — Već prvih dana nakon dolazka u Rim napravio je Dr. Zimmermann sa svojim prijateljem Msgrom. Ludvigom Kaasom, apost. protonotarom i kanonikom bazilike sv. Petra u Rimu, izlet na more u Ostiji. Dok su bili za objedom u Ostiji, posluživač je naglasio, da je riba, s kojom ih je podvorio, bez kostiju. Dr. Zimmermann je tada bezbrižno jeo; ali je na jedanput osjetio jaku bol, jer mu se riblja kost zarinula u grlo. Više nije mogao jesti, a Msgru. Kaasu reče, da bi se želio vratiti u Rim. Na njegov upit, odkud ta nagla promjena, nije mu htio kazati pravog razloga, nego reče, da mu nije dobro od vožnje. Ni u Zavodu sv. Jeronima nije kazao što mu se dogodilo. Vrativši se u Rim osjetio, da mu je teško gutati pljuvačku, jer mu je grlo počelo oticati. Hrane nije mogao primati. Uzeo bi samo nešto tekućine, ali i to mu je prouzrokovalo bol. Kao razlog, zašto ne može jesti, navađao bi nešto drugo, ali ne ono što mu se dogodilo. Bol je bivala sve jača, pa se prof. Zimmermann počeo baviti mišlju, da bi se odmah vratio u Zagreb. Sutra dan pođe k svom prijatelju Dru. Hansu Schönhöferu, referentu kod Propagande, da se s njim oprosti, jer se vraća u Zagreb. Dr. Schönhöfer stanuje kod Čč. ss., Suore Grigie, Via Olmata, blizu bazilike S. Maria Maggiore, gdje se nalazi i bolnica. Kad mu je Dr. Schönhöfer izrazio svoje čuđenje, što se tako brzo vraća, a tek je stigao u Rim i nije obavio posla, radi kojega je došao, Dr. Zimmermann saobći mu pravi razlog i pripovjedi što mu se dogodilo. Dr. Schönhöfer tad mu reče, da sutra u jutro svakako dođe u bolnicu, da bi mu se obavila operacija i izvadila kost. Dru. Zimmermannu bila je velika muka podvrci se operaciji u stranom svijetu. Stoga je htio svakako vratiti se u

Zagreb. Kad se je od Dra. Schönhöfera vratio u Zavod sv. Jeronima, u Zavodu se držala večernjica s blagoslovom sa Svetotajstvom. Pobožnosti je prisustvovao i prof. Zimmermann. Za vrijeme pobožnosti razmišljao je o nezgodi, koja ga je snašla, i kako bi mu bila potrebna posebna pomoć Božja, da je se oslobodi. Čvrsto je vjerovao, da bi mu Bog mogao pomoći; ali se isto tako smatrao nedostojnim, da mu pomogne neposrednim zahvatom, t. j. bez operacije, jer je to držao pravim čudom. Uto je svećenik molio molitvu za proglašenje bl. Nikole Tavelića svetim. Tad se prof. Zimmermann sjeti, da je sobom ponio na put sličicu bl. Nikole Tavelića, da mu bude zaštitnikom na putu, pa pomisli, da bi mu baš sada bl. Nikola mogao pomoći kao zagovornik kod dragoga Boga. Stoga se počeo utjecati bl. Nikoli Taveliću, da ga preporuči dragom Bogu, neka mu pomogne i oslobodi ga od ove teške nezgode bez operacije, e da bi mogao obaviti poslove, radi kojih je došao u Rim. Pokuša tada progutati pljuvačku; ali je uspio s težkom mukom. Opet se uteče bl. Nikoli za zagovor; jer, ako mu prosliedi oticanje grla i boli koje je trpio, tko zna hoće li stići živ u Zagreb. Opet pokuša progutati pljuvačku, ali opet jednaka muka. Uteče se bl. Nikoli i treći put, i to još gorljivije, nego prva dva puta. Tad je upravo svršavao blagoslov sa Svetotajstvom a i njegova molitva. U taj isti čas osjeti on u sebi neku neprotumačivu promjenu. Ne samo da je mogao lako progutati pljuvačku, nego nije više osjećao ni riblje kosti, ni kakve boli, ni otekline, kao da mu nikada ništa nije bilo, kao da mu je povraćeno zdravo prijašnje grlo. Sav potresen htio je povikati, da kaže što mu se dogodilo. Ali se svladao i ostao pod dojmom izvanredne Božje pomoći. Domalo je zvonilo na večeru, i on je s drugima pošao u blagovaonicu. Za večerom je mirno jeo kao najzdraviji čovjek. Rektor Msgr. Mađerec, veseo, što Dr. Zimmermann mirno jede, prekinu duhovno čitanje i šutnju, te ga upita što se dogodilo, da sada može jesti. Dr. Zimmermann odgovori, da će razlog kazati kasnije za vrijeme rekreacije. Kad su došli u dvoranu za rekreaciju, Dr. Zimmermann najprije pokloni jednu svotu s napo-

menom, da je to prvi doprinos za sliku bl. Nikole Tavelića, pa onda izpriopiedi čitav događaj, koji je sve u Zavodu napunio velikom radošću. — Razumije se, da je prof. Zimmermann od tada velik štovatelj bl. Nikole Tavelića, kojega sliku ima u svom stanu kao i na svom radnom stolu.

★

Ima i drugih milosti, koje je bl. Nikola od Boga izprošio svojim štovateljima. No njih izpuštamo, jer se o njima nismo mogli dovoljno obavijestiti. Neke su također dosta obćenite ili neodređene ili pak nisu za javnost.

Neke od milosti, koje smo ovdje naveli, prelaze granice običnih milosti, te spadaju u red pravih čudesa, t. j. djela, koja se ne mogu proizvesti naravnim silama, nego jedino neposrednim djelovanjem Božjim. One su poslanske Sv. Kongregaciji Obreda na proučavanje, u svrhu proglašenja bl. Nikole svetim. Ali jedne kao i druge pokazuju, da je bl. Nikola zaista naš mogući zagovornik kod Boga.

ZAKLJUČAK

1. Sve, što smo dosada rekli, možemo prikupiti u nekoliko riječi. Bl. Nikola Tavelić rodio se oko g. 1350. na području Lučke županije, u blizini slavnog šubičeva grada Bribira, u mjestu zvanom Velim. Njegovi roditelji odatle su se doselili u Šibenik svršetkom g. 1387. bježeći pred hrvatsko-dalmatinskim banom Ivanom Paliznom, poglavicom Ivanovaca, i vojskom bosanskoga kralja Tvrdka. Tu je njegova obitelj nastavila svoj razvitak i bila jedna od najuglednijih i najmoćnijih obitelji sve do svoga izumrća usljed kuge g. 1649. Radi toga se i sam bl. Nikola nazivlje šibenčaninom.

Tavelići su bili jedan ogranak bribirskih knezova Šubića. Kao takvi oni su bili gospodari tvrdoga grada Velima i u njemu gospodovali kao što su drugi ogranci Bribirskih knezova gospodovali u drugim mjestima Lučke županije. Budući da se je bl. Nikola rodio na području Lučke županije, gdje su franjevci imali samostan u Bribiru, to je, prema ondašnjim franjevačkim zakonima, mogao stupiti u Red samo u tom samostanu. I zaista, kako svjedoči šibenski povjestničar Dominik Zavorović, on je bio član bribirskog samostana.

Otcu bl. Nikole vjerojatno je bilo ime Bogdan, a bratu Petar. Njihova obitelj bila je plemenita u svakom pogledu, a u osnivaču njezinu, kako se zaključuje iz njihova obiteljskog grba, odsievale su visoke moralne i viteške vrline. Njihovo obiteljsko prezime u početku je glasilo Tavelić, kako i sada glasi na području Lučke županije. Nastalo je od pohrvaćene riječi »tavel«, koja je označivala službu bilježnika ili pisca, koju je osnivač njihove obitelji vršio, vjerojatno kao »tavel« slavnog bana Pavla, ili barem po njoj dobio nadimak. U Šibeniku je to prezime usljed raznih uzroka dobilo oblik Tavilei,

kao što je opet u 16. i 17. v. dobilo oblik Tavileo i Tavilei.

Bl. Nikola stupio je u franjevački Red oko g. 1365. Filozofske i bogoslovske nauke svršio je najvjerojatnije u Bribiru. Za svećenika je ređen oko g. 1375. Nakon toga je pohađao više škole u Firenci ili, što je još vjerojatnije, u Parizu. Za neko vrijeme je podučavao mlađu redovničku braću u provinciji. Viših nauka nije dovršio, jer je na želju starješina pošao za misionara u Bosnu god. 1380.

Vjerske prilike u Bosni bile su vrlo teške. U njegovo doba Bosna je bila puna svakovrstnih krivovjeraca i razkolnika, koji su se u nju zalićali iz susjednih zemalja i tu nalazili zaštitu kod mogućnika i velikaša. Za katoličku je Crkvu bilo u njoj vrlo nepovoljno stanje, jer nije bilo ni crkava ni dušobrižnika, osim malog broja franjevačkih misionara, kojima su krivovjerci i razkolnici činili svakojake poteškoće. Bl. Nikola u tim teškim prilikama djelovao je kao misionar punih 12 godina. Iz Bosne je pošao g. 1391., kad su nakon nenadane smrti kralja Stjepana Tvrdka nastali teški politički nemiri i neredi, koji su onemogućili svaki duhovni rad. Tad je s dvojicom drugova napustio Bosnu i pošao u Sv. Zemlju.

U Jeruzalemu s istim drugovima i s još jednim, što ga je tu našao, pokušao je mekoputnim Saracenicima propoviedati kršćansku vjeru, ne bi li spasio od vječne propasti. Saraceni su ih zato nakon strahovitih muka, koje su trajale tri dana i tri noći, žive sasjekli na komade 14. studenoga 1391. Komade njihovih tjelesa bacili su u ogromnu vatru, koju su tri puta na novo podticali i užigali; ali tjelesa mučenika nisu mogla izgorjeti.

Kako se vidi iz izvješća o mučeničtvu, bl. Nikola bio je svetac u potpunom smislu riječi. Bio je narešen svima krjepostima, Bogu preodan, svojim poglavarima preposlušan, narodu preizgledan, prestrogog života i u svakoj redovničkoj vrlini preizkušan i presavršen. Od časa svoje mučeničke smrti sve do naših dana bio je štovan kao blaženi Mučenik, što svjedoče i njegove redovničke sandale, koje su se kao svetačke relikvije štovale najprije

1 Bribiru, pa od g. 1523. u Šibeniku, gdje su prenesene. Nalazilo prije nego su Turci porušili bibrirski samostan i crkvu. Sv. Stolica to je štovanje odobrila 6. lipnja 1889. Sada se vodi postupak, da se ovaj naš slavni Mučenik proglasi svetcem.

Bl. Nikola Tavelić, bilo po svom visokom rodu, bilo kao pobožni sin sv. O. Franje, kao dugogodišnji misionar u Bosni i Sv. Zemlji, kao hrabri vitez i neustrašivi Kristov Mučenik, kojega je Bog tako čudesno proslavio pri njegovu mučenictvu i po mnogim milostima, što ih je na njegov zagovor udielio njegovim štovateljima, zaista je jedan od najvećih hrvatskih sinova, te u istinu služi hrvatskom narodu na duku i ponos.

2. Ličnost bl. Nikole Tavelića od najvećeg je značenja za hrvatski narod, jer bl. Nikola u sebi utjelovljuje svu hrvatsku narodnu i vjersku veličinu:

a) Bl. Nikola Tavelić pripada visokom hrvatskom plemstvu. Kao takav on je uzvišeni predstavnik onog dičnog hrvatskog plemstva, koje je uvijek u ogromnoj većini držalo sa svojim narodom, čuvalo ga i moćnom rukom branilo od sviju vanjskih i nutarnjih neprijatelja, predvodilo ga u stoljetnoj krvavoj borbi i vodilo kroz sve bure i oluje života k boljoj i sretnijoj budućnosti. Radi toga je ličnost bl. Nikole Tavelića kao idealnog predstavnika tog plemstva od najveće važnosti za hrvatski narod.

b) Bl. Nikola Tavelić bio je borac za katoličku vjeru. Neustrašivo je stupio na poprište s neprijateljima katoličke vjere, koji su sotonskim spletkama i paklenom silom pokušali, da hrvatskom narodu oduzmu katoličku vjeru i odciepe ga od Namjestnika Kristova na zemlji. On se s njima borio kao lav uz najveće vlastite žrtve te je svima hrvatskim sinovima postao uzorom, kako će se truditi i raditi, da spase svom narodu njegov najmiliji amanet, njegovu katoličku vjeru, a s time i njegovu narodno jedinstvo, pa i sam obstanak. U njegov divni primjer ugledala su se njegova redovnička braća u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, napose pak u teškoizkušanoj Bosni-Hercegovini, gdje su franjevci bili patničkoj raji kroz duge vjekove otac i majka, jedini uči-

telji, vođe i branitelji. Bl. Nikola Tavelić prvi je poznati hrvatski sin i najslavniji predstavnik iz te divovske borbe hrvatskih franjevaca, koji su Bosni-Hercegovini i dobrom dielu drugih hrvatskih krajeva spasili njihovu katoličku vjeru i zapadnu kulturu, pa je njegova uspomena za hrvatski narod zaista blagoslovljena.

c) Bl. Nikola Tavelić bio je mučenik za katoličku vjeru. On je za katoličku vjeru ne samo radio, nego je i krv svoju i život dao. U hrvatskom narodu bilo je kroz minule vjekove silno mnoštvo mučenika, koji su život svoj dali koliko za svoju hrvatsku domovinu toliko i za svoju katoličku vjeru. Tih mučenika dali su franjevci, dali su ih svi crkveni redovi i krugovi, dali su ih i obični vjernici, pa gotovo svi mi možemo kazati, da smo potomci mučenika. Najslavniji među njima bio je bl. Nikola Tavelić, kojega je Bog pri njegovu mučenictvu tako sjajno proslavio i budućim ga pokoljenjima za uzor dao. Radi toga je bl. Nikola Tavelić kao najhrabriji i najslavniji Kristov vitez i mučenik iz redova hrvatskog naroda kod sviju hrvatskih sinova u najčastnijoj uspomeni.

d) Bl. Nikola Tavelić bio je svetac u potpunom smislu riječi. Istina je, samo je petorica Hrvata, koje je Sv. Stolica službeno priznala kao Blaženike i dopustila im javno štovanje; ali ih je bezbroj, kojima je kao ugodnicima Božjim uspomena sačuvana u svima crkvenim redovima i u raznim hrvatskim katoličkim mjestima. Još više ih je, koji su kroz minulih 13 vjekova kao sjajne zvijezde svietlili na obzorju katoličke Hrvatske i budućim pokoljenjima pokazivali put k vječnim idealima. Njihova su imena upisana u knjizi života, a mi ih i ne znajući za njih slavimo na blagdan Sviju Svetih. Sve njih najdivnije predstavlja naš bl. Nikola Tavelić, koji svojim presavršenim životom svima Hrvatima služi kao presvjetli uzor i pokazuje im siguran put u društvo drugih hrvatskih Blaženika i Božjih ugodnika, pa će nam njegov lik biti uvijek u najmilijoj uspomeni.

e) Bl. Nikola Tavelić je nebeski zaštitnik hrvatskog naroda. Svoju moguću zaštitu i zagovor pokazao je bl. Nikola izprašajući bezbrojne milosti svima onima, koji

su ga kroz minulih 550 godina u pomoć zazivali. Ako se u onim krajevima, koje je on natopio svojim misionarskim znojem i posvetio svojim svetačkim životom, sačuvala katolička vjera, a i samo hrvatsko ime, ne mora li se to pripisati u prvom redu njegovu zagovoru i zaštiti? Gospodin Bog običaje u bezkrajnoj dobroti svojoj u narodu, koji posebno voli, podignuti muževe, koji će svoj narod u kritičnim časovima spasiti, donieti mu preporod i procvat. Ovi poslanici Božji, i nakon što prestanu u svom narodu vidljivo djelovati, nastavljaju svoju misiju nevidljivim načinom zagovarajući svoj narod kod Boga, Upravljača sudbine pojedinaca i čitavih naroda. Takva muža poslao je Bog hrvatskom narodu u osobi bl. Nikole Tavelića sredinom 14. stoljeća, t. j. u predvečerje onih kobnih vremena, kad su hrvatski narod čekali teške kušnje, suze i golgota. Bl. Nikola Tavelić nastojao je to zlo od svog naroda odalečiti i osnažiti ga za buduće teške kušnje. Kad se nije poslušao njegov glas i te su kušnje nastupile kao zahtjev pravde Božje, on je za svoj narod posredovao svojim zagovorom kod milosrda Božjega i postigao, da bude sačuvan od propasti. I sada, kad se nad hrvatskim narodom nadvijaju crni oblaci, kad se pod njim trese tlo i prieti mu najveća pogibao propasti, oživio je Bog u dobroti svojoj uspomenu našega bl. Nikole, učinio je, da se po svim hrvatskim krajevima širi njegovo štovanje, e da se hrvatski narod sjeti svoga velikog sina i mogućeg zaštitnika, da mu vjera — na pogled tolikih vanjskih i unutrnjih neprijatelja — ne pokoleba, jer će bl. Nikola biti ne samo njegov uzor, njegova dika i ponos, nego i njegova zaštita, njegova obrana i radost.

SADRŽAJ

	Strana
Predgovor	3

I. DIČNI HRVATSKI SIN

1. Rodno mjesto bl. Nikole Tavelića	5
2. Kad su se Tavelići doselili u Šibenik?	13
3. Obitelj bl. Nikole Tavelića	18
4. Plemeniti Tavelićev rod	22
5. Narodnost bl. Nikole Tavelića	26
6. Prezime bl. Nikole	36

II. FRANJEVAC I KRISTOV VJEROVJESTNIK

1. Godina rođenja, krstno i redovničko ime bl. Nikole	43
2. Ulazak u franjevački Red	44
3. Školovanje bl. Nikole	48
4. Vjerske prilike u Bosni za misionarstva bl. Nikole	55
5. Kad je bl. Nikola napustio Bosnu i pošao u Sv. Zemlju	67
6. Bl. Nikola — misionar u Sv. Zemlji	72

III. MUČENIK I MOĆNI ZAGOVORNIK

1. Priprava za mučeništvo	77
2. Mučenička smrt	82
3. Svetački život bl. Nikole Tavelića	88
4. Osobiti štovatelj Majke Božje	95
5. Štovanje našeg Nikole kao blaženog Mučenika	98
6. Moćni zagovornik kod Boga	113
Zaključak	126

OD ISTOGA PISCA :

Modificationes in tractatu de censuris per Codicem iuris canonici introductae, S. Mauriti Agaunensis 19119, str. XIII-204 (Razprodano).

Odnosaj Crkve i države u Kodeksu kan. prava (Pretisak iz »Časa«), Ljubljana 1921, str. 15 (Razprodano).

Staat und katholische Kirche in Jugoslawien (Pretisak iz »Festgabe Ulrich Lampert zum 60. Geburtstage«), Freiburg i. d. Schweiz 1925, str. 8 (Razprodano).

Vjenčić molitava na čast Čudotvorne Gospe od Zdravlja, 1. izd. Šibenik 1931, 3. izd. Šibenik 1937, str. 112.

Glavni događaji iz poviesti Preslavne Gospe od Zdravlja Split—Dobri, Šibenik 1935, str. 100.

Defectus Codicis iuris canonici in designandis normis pro querela nullitatis (Pretisak iz »Ius Pontificium«), Romae 1935, str. 11 (Razprodano).

Kanonsko pravo kat. Crkve, sv. 1. Uvod i Opća pravila, Split 1937, str. XXIV-797.

Važnost konkordata između kraljevine Jugoslavije i Sv. Stolicе (Pretisak iz »Nove Revije«), Šibenik 1938, str. 23.

Naša Gospa od Zdravlja i Njezina slava. Kritički prikaz štovanja Čudotvorne Gospe od Zdravlja, Njezina svetišta i samostana u Splitu na Dobromu, Šibenik 1939, str. XV-701.

Commentarium theoretico-practicum Codicis iuris canonici, Vol. I. *Normae generales et de personis*, Šibenik 1940, str. XXX-513.

De lacunis legum supplendis ad normam Codicis iuris canonici, Razprava, koja je izlazila u »Jus Pontificium« od god. 1936. do god. 1940.; prekinuta, jer časopis prestao izlaziti.

Uredba o rangi rimokat. bogoslovskih škola s tumačem, Šibenik 1940, str. 30.

De sacramentis et sacramentalibus, Vol. II, P. I. *Comment. theor. pract. Cod. Iur. Can.*, Šibenik 1941, str. VI-313.

Hierarhija katoličke Crkve, sv. 2, ul. 1. *Kanonsko pravo kat. Crkve*, str. VIII-290.

Redovničko i laičko pravo, sv. 2, ul. 2. *Kanonsko pravo kat. Crkve*, str. XI-305.

Osim toga mnoštvo razprava, članaka i priloga crkvenopravnoga, poviestnoga, nabožnoga i obće kulturnoga sadržaja, objelodanjenih u raznim godišnjacima, časopisima i listovima.

